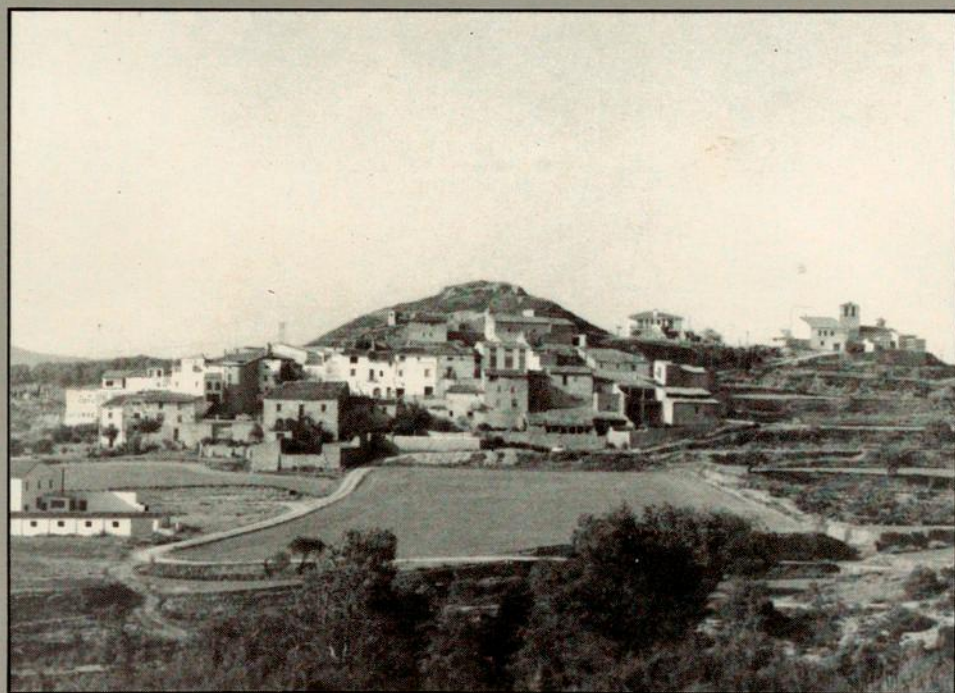
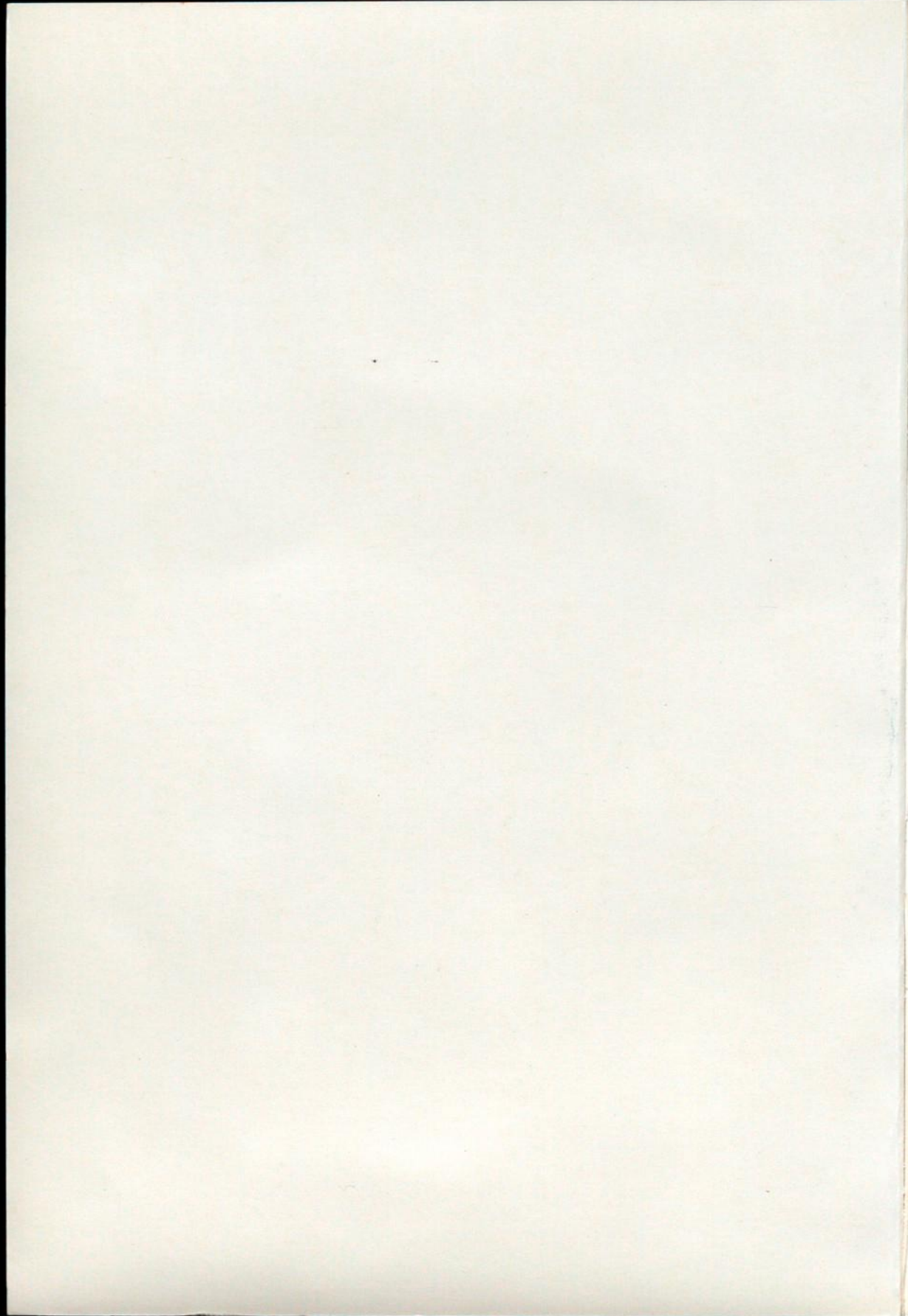

EL NOSTRE POBLE, MONTBRIÓ

EL NOSTRE POBLE MONTBRIÓ

Josep Ramon
Mercè Borràs

EL NOSTRE POBLE

MONTBRIÓ DE LA MARCA

Josep Ramon
Mercè Borràs

Amb la col·laboració de:

CAIXA DE TARRAGONA
AJUNTAMENT DE SARRAL
ARTYPLAN, S.A.

Aquest llibre s'ha editat el juliol de 1988 i la seva realització ha anat a càrrec de:

Impressió: Artyplan

Fotocomposició: Sistemas de Composición

Dipòsit Legal: B-31963-88

Coordinació, Disseny i Compaginació: Xavier Civit

Col·laboració: Rosó Civit, i molt especialment al Sr. Daniel Pi i Tramunt que ens han ajudat a que aquest llibre tingui una lectura més amena.

Recerca fotogràfica:

Actuals: Josep Ramon, Xavier Civit

Antigues: totes les cases del poble que amablement les han cedit.

PRESENTACIÓ

És una gran satisfacció per nosaltres el poder presentar-vos aquest llibre, que no té cap més pretensió, que parlar del nostre poble. De tot allò que ha esdevingut al llarg del temps fins avui dia.

Volem pregar-vos ens disculpeu si segons el vostre criteri ens hem deixat alguna dada que pogués haver estat important d'incloure-hi. Però nosaltres hem intentat posar tot allò que creiem pugui interessar a tothom, i esperem, així haver-ho aconseguit.

De ben segur que tothom coneix la història del nostre poble, bé perquè ha estat llegida en llibres, o perquè n'hem sentit parlar. Nosaltres hem pensat que tots ens mereixiem tenir aquestes dades recollides en un sol llibre dedicats molt especialment, a tots els que estimem Montbrió. Per aquest motiu ens disposàrem a recollir dades en biblioteques i arxius, demanàrem als montbrionencs que ens aportessin informació del que ells recordaven, i a la vegada ens deixessin fotografies antigues per poder-les incloure en aquest llibre.

Agraïm moltíssim a totes aquestes persones la seva col·laboració que ens ha estat imprescindible. Ens estimem més no dir noms perquè en serien molts, gairebé tots els nostres convilatans, i de ben segur que ens en deixariem algun. Així ens estalviarem un error d'aquesta mena que creiem fora imperdonable per la nostra part.

Hem volgut començar fent un petit resum del que és l'entorn del nostre poble, és a dir la Conca de Barberà a la que pertanyem.

Per ordre cronològic en el temps, hem anat parlant d'altres pobles o civilitzacions de les que en tenim coneixement i que sabem que han passat per aquí, doncs ens han deixat algunes restes per poder-ho afirmar. Començant pel jaciment de la font Voltada, fins restes ibèriques, romanes, els templers, etc.

Hi hem recollit també noms emprats en el nostre temps com són: les fonts, camins, eres, serres, partides, etc.

En l'àmbit social tenim notícies aparegudes en setmanaris comarcals impresos a Montblanc que parlaven de la Conca de Barberà i del nostre poble. Aquests escrits ens demostren l'interès que es tenia per actes celebrats a Montbrió, i a la vegada ens expliquen, a molts de nosaltres, aspectes de la gent i costums que no coneixiem.

També trobareu col·laboracions d'uns convilatans nostres, que en els seus textos ens expliquen, sota el seu punt de vista, el desenvolupament de Montbrió al llarg dels anys.

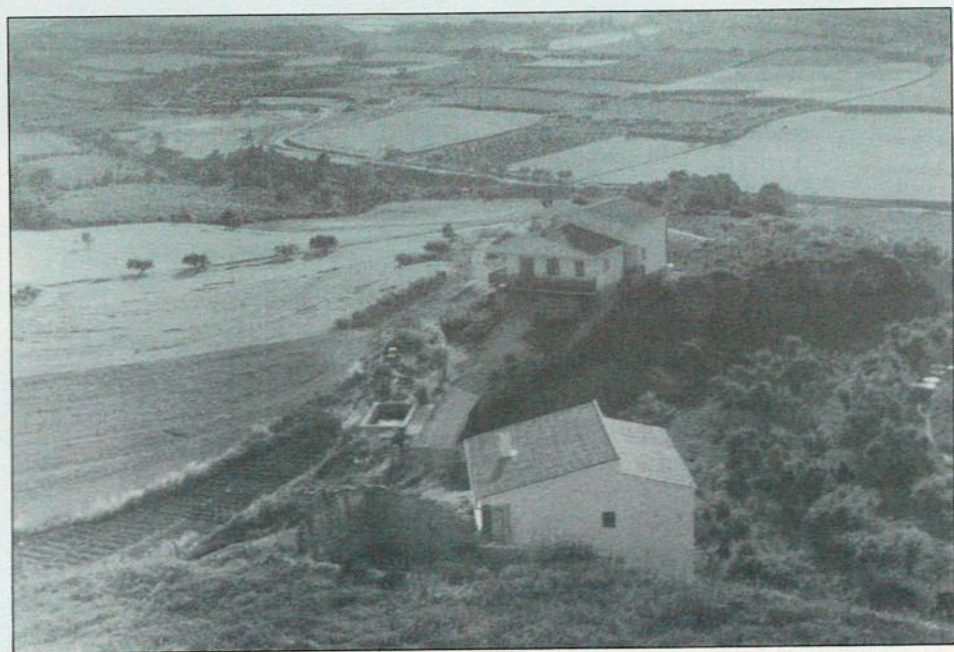
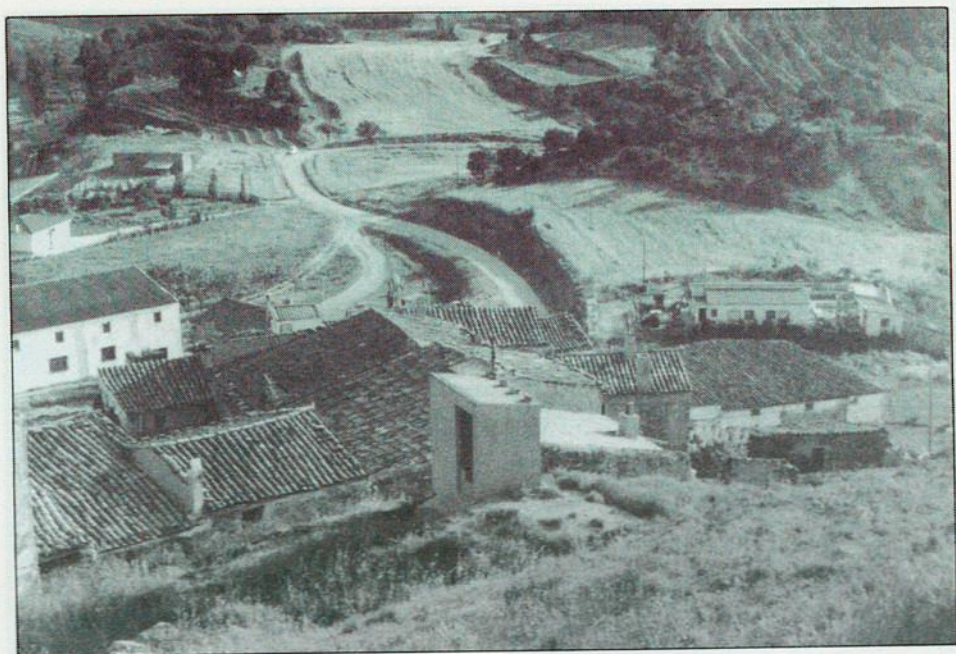
Agraïm a totes les persones que ens han ajudat a portar-ho a terme. Esperem que aquesta obra agradi a tothom, doncs aquest ha estat el nostre objectiu.

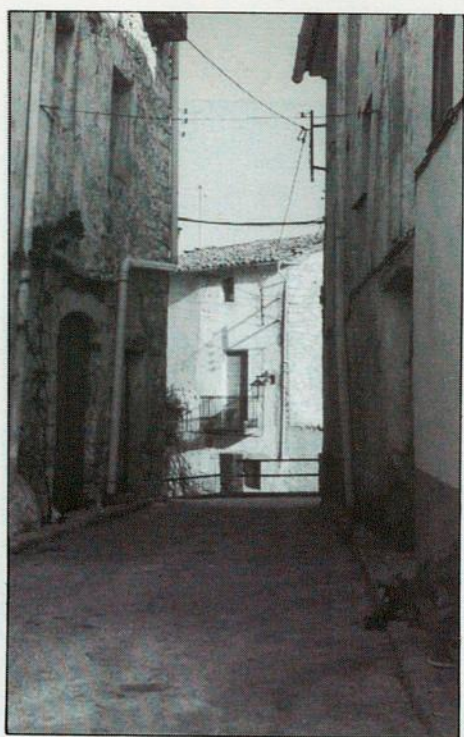
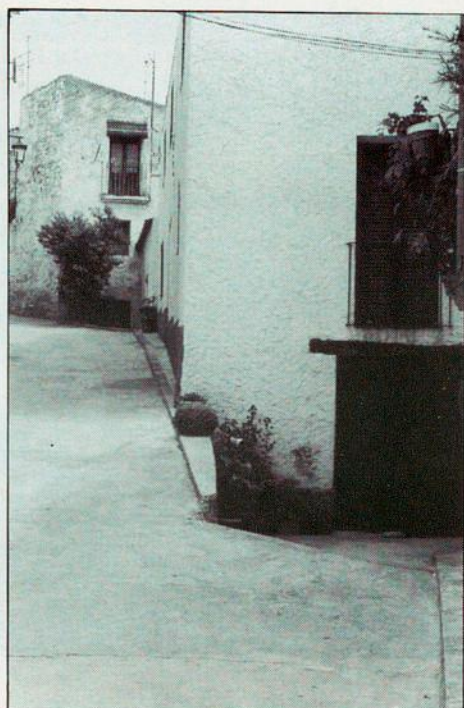
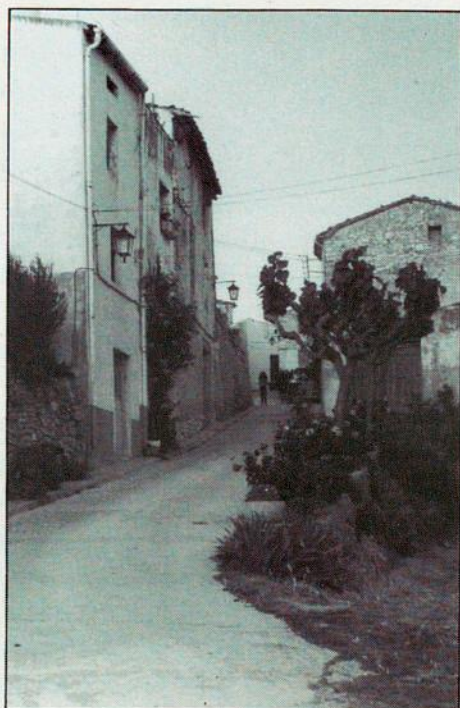
I per últim cal destacar que en cap línia d'aquest resum trobareu la paraula estiuejants, no perquè no pensem en totes aquestes persones que venen a passar els caps de setmana o vacances, sinó perquè els hem inclòs de bon grat en la paraula convilatans, doncs realment creiem que estimen el poble tant com nosaltres.

Moltes gràcies.

Josep Ramon Òdena

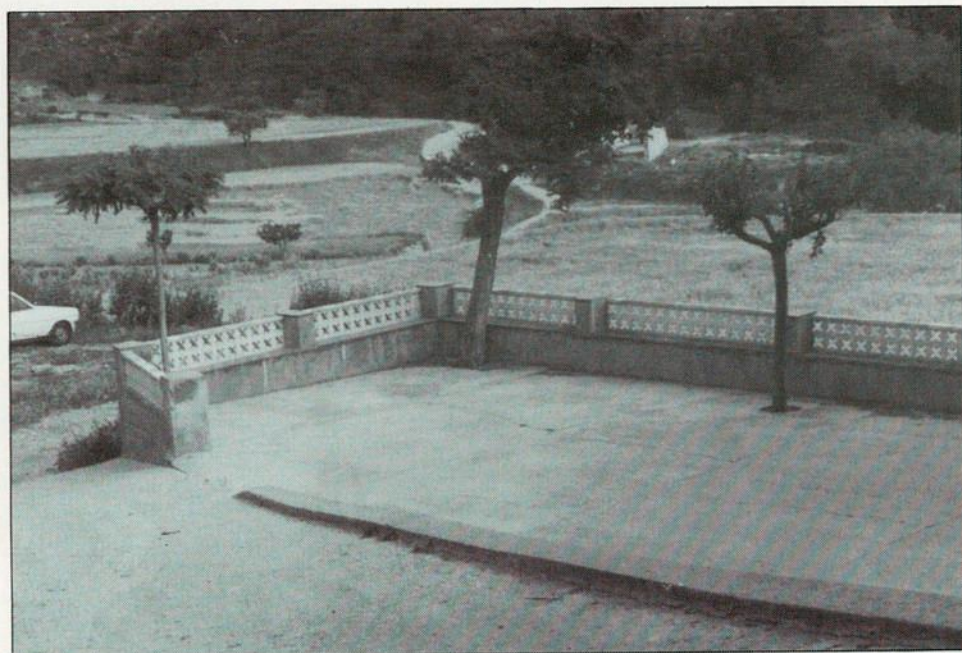
Mercè Borràs Vilà

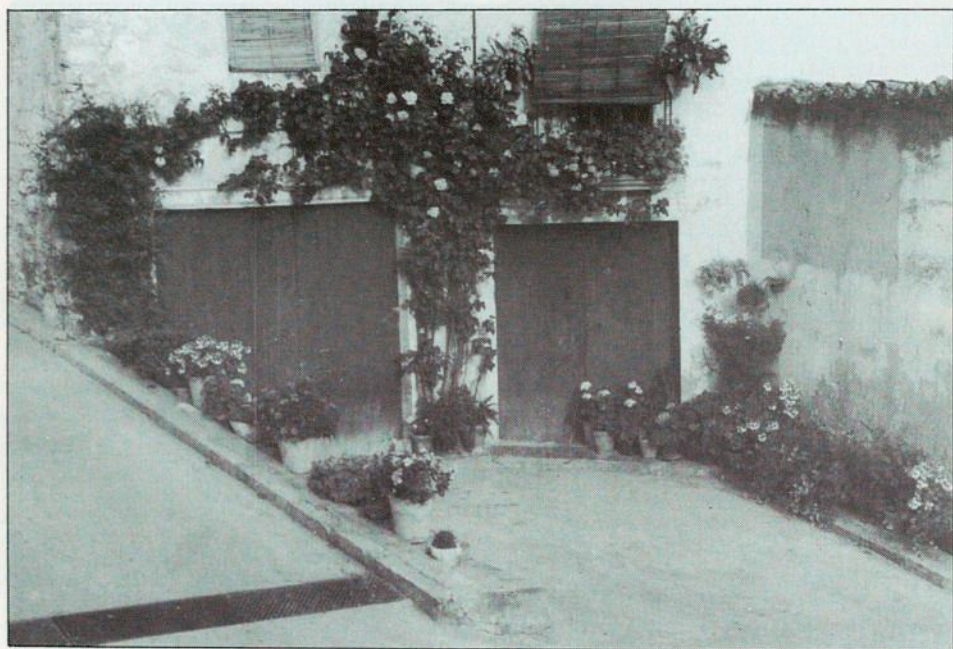
Sindicat

Placeta dels Arbres.

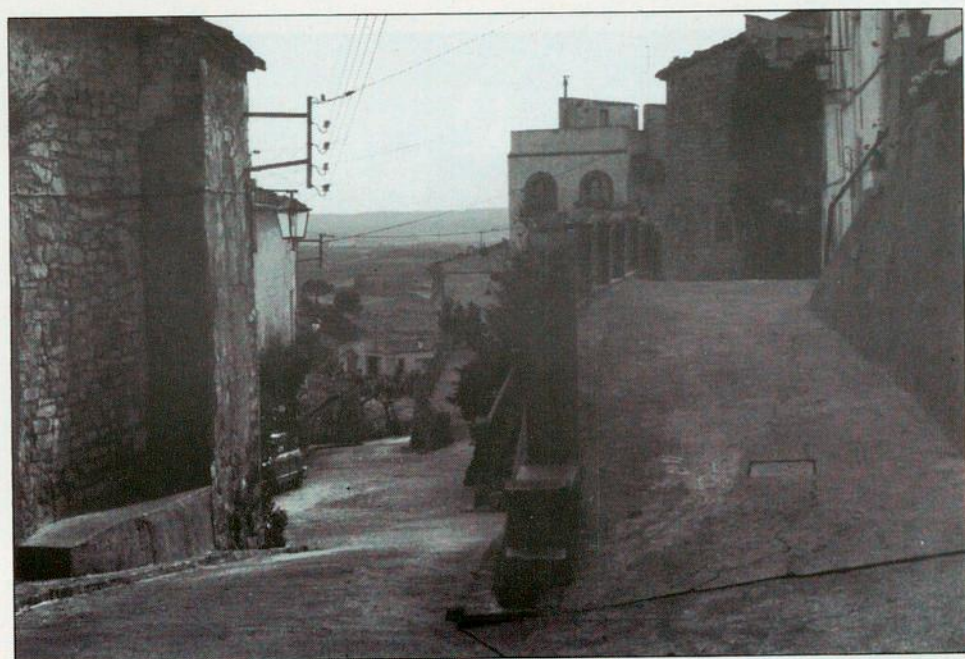
El Cafè

Entrada de cal Borràs

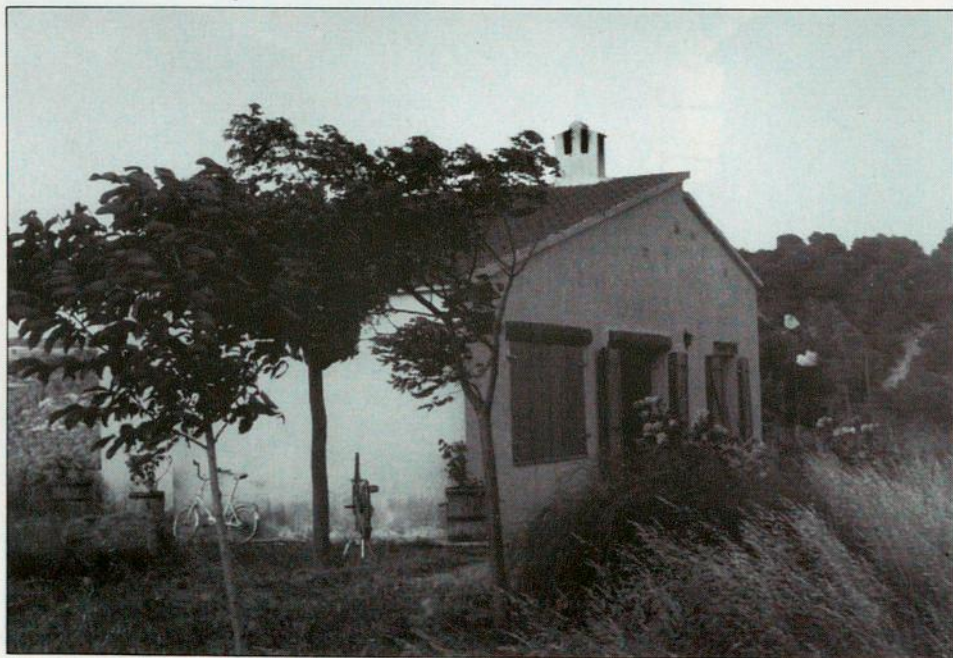
Diverses vistes del carrer Major

Cau del Cogulló

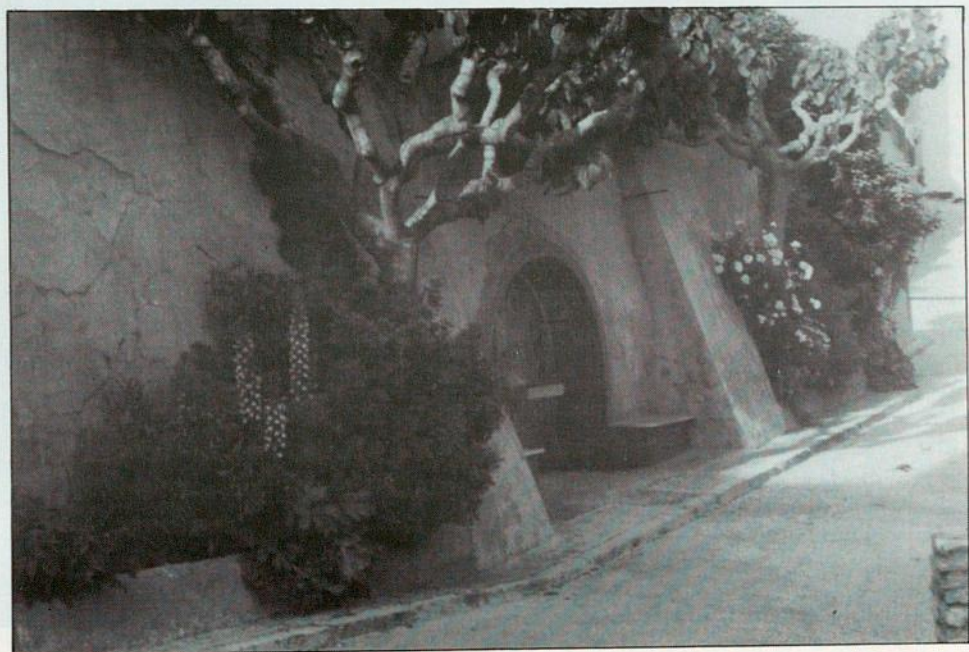
Els Bons Vents

Entrada Nord

La font de la plaça

LA CONCA DE BARBERÀ

Comarca del Principat, a la regió de Tarragona. El cap de comarca és Montblanc. És una gran fossa excavada pel Francolí i pel riu d'Anguera al marge meridional de la Depressió Central, separada del camp de Tarragona per la serralada Pre-litoral. —La Conca de Barberà estricta és constituïda exclusivament pels termes situats a la conca d'aquests dos rius, però la demarcació delimitada per la Generalitat de Catalunya (1935) conté, a més, una part de la dorsal de la Segarra històrica, a la del riu Corb, i l'altiplà on es forma el Gaià, presidida per Santa Coloma de Queralt, i també el terme de Vilanova de Prades, a la del riu de Montsant. A ponent i a migdia, la fossa té caràcter tectònic a causa de la falla que contorneja el triàsic (preponderantment calcari) i els exquisits paleozoics de les muntanyes de Prades (1.201 m. alt) i de la serra de Miramar (895 m. alt), els quals separa dels gresos, els guixos i les margues oligocènics, dipositats a uns 350 m. al fons de la cubeta fluvial. Aquestes muntanyes separen la comarca del Priorat i l'Alt Camp. A llevant, hi ha les eraccions de puddingues que constitueixen la serra del Cogulló (895 m. alt) i les muntanyes de Sant Miquel de Montclar (946 m. alt), les quals la separen de l'alt Gaià; a l'altra banda de l'excavació feta per aquest riu es reprenen els alts del castell de Queralt i de Brufaganya (851 m. alt), límit amb l'Anoia. A tramuntana hi ha la graderia erosionada per l'acció regressiva del Francolí i del riu d'Anguera, amb esquenalls entre els 700 i 900 m. alt, límit amb la Segarra, l'Urgell i les Garrigues.

El clima és de transició entre el mediterrani i el de la regió continental. La pluviositat anual és d'uns 550 mm, quantitat que arriba a 600 mm a les parts marginals més alteroses; el màxim es produeix a la tardor i a la primavera. A la tardor sovinteja la boira anomenada urgellenca. La temperatura mitjana al fons de la conca és de 13, 3°C (5,4 a l'hivern i 21,5° a l'estiu).

La vegetació es força variada. La plana de Montblanc i de l'Espluga de Francolí pertany encara al domini de l'alzinar amb marfull. Les terres altes septen-

trionals, de clima més continental, porten vegetació del complex del carrascar, i als indrets més frescals, comunicats vegetals de la sèrie del roure Valencià. Les muntanyes de Prades mostren una zonació d'estatges altitudinals que comprèn l'estatge de l'alzinar muntanyenc (800—1.100m.), i vegetació submediterrània als altiplans i cims superiors (en terreny, bosc de roure reboll, l'únic d'aquesta espècie al Principat, i bosc de pi roig; en terreny calcari, sobretot bosc de roure valencià i pinedes). Les carenes exposades al vent duen una vegetació de coixinets espinosos força desenvolupada.

L'agricultura ocupa el 50% de la comarca, amb un total de 31.764 (de les quals 19.342 corresponen a la Conca estricta), amb només un 2% de regadiu. A la Conca estricta, la vinya representa un 41% dels conreus, i el sembrat, el 45%; es presenten associats en llengües alternes a tota la comarca. A les parts marginals altes, però, la vinya es redueix a un 4% a la part segarrenca i a un 1% a l'altiplà de l'alt Gaià, contrades on el sembrat ocupa un 90% dels conreus. L'olivera va en franca regressió. Hi ha alguns avellaners prop del Francolí; l'ametller, arbre complementari, contorneja marginades; a les parts altes de les muntanyes de Prades hom conrea el castanyer. Els terrenys no conreats són ocupats per garrigues en un 60%, per pastures en un 20% i per bosc en un 15% (és important el bosc de Poblet, d'unes 3.000 ha.). La sindicació agrícola s'hi inicià a la fi del segle XIXè; a Barberà i a l'Espluga de Francolí foren organitzats els primers cellers cooperatius de Catalunya. La ramaderia, que havia tingut molta importància als vessants de les muntanyes de Prades i als altiplans de la Segarra i de l'alt Gaià, és en plena decadència; hi ha pres increment, però, la cria de porcs, i sobretot, l'avicultura. L'activitat industrial és reduïda: hom explota pedreres de granit, baritina, calcàries, terres colorants, guix i alabastre; hom elabora oli, sabó, farina, pinsos; hi ha algunes serradores, i a Montbanc es concentra una petita varietat industrial amb articles de goma, plàstic, teixits i gèneres de punt, i a Santa Coloma de Queralt, amb filats, serradores, forns de ciment, molins de farina, fabricació de mobles, begudes i xocolata; hi ha també manifestacions industrials a l'Espluga de Francolí, Vimbodí i Vilaverd.

Els fogatges del segle XIVè donaren a la comarca una densitat superior a la mitjana del Principat. En entrar al segle XVIIIè tenia 7.598 h., amb una densitat d'11,73 h/km², lleugerament inferior a la mitjana (la Conca estricta, però, amb 5.271 h. i 13,19 h/km², la superava). El conjunt es recuperà al llarg del segle esmentat i arribà, el 1787, a 19.383 h., (del quals 15.199 de la Conca estricta), amb 29,93 h/Km². El 1857 la població era de 29.867 h., (dels quals 21.661 de la Conca estricta). El màxim fou assolit el 1887, coincidint amb la plenitud del conreu de la vinya (61% dels conreus), amb 30.106 h. (dels quals 23.048 de la Conca estricta). Des d'aleshores s'inicià un descens demogràfic

que ha reduït la població en un 34% (19.532 el 1.965, dels quals 15.112 de la Conca estricta). La densitat és actualment de 29,8 h/km² (37,78, a la Conca estricta).

La vall del Francolí orienta el pas de la carretera de Tarragona a Lleida, que segueix la primitiva carrerada romana —via Aurèlia— i el camí medieval, i entra a la comarca pel coll de l'Illa (590 m. alt), i el pas del ferrocarril de Reus a Pica-moixons i a Lleida, que entra pel congost de la Riba; aquestes dues vies, que canalitzen el tràfic entre les terres regades pel Segre i part d'Aragó amb el port de Tarragona, surten pel coll de Tàrrés (500 m. alt). La ruta que segueix el riu d'Anguera comunica amb l'alt Gaià a través del coll de Deogràcies (710 m. alt), i amb Igualada pel coll d'Aguiló (720 m. alt). El mercat essencial de la comarca és Montblanc, a la cruïlla dels camins i a la confluència del Francolí i del riu d'Anguera. Santa Coloma de Queralt atreu com a mercat al sector de la Segarra i de l'Alt Gaià compresos a la Conca. Uns altres indrets d'atracció són l'Espluga de Francolí i Sarraí.

A la comarca hi ha mostres de poblament, bé que escasses, de totes les èpoques prehistòriques des del neolític. El neolític dels sepulcres de fossa és conegut pels jaciments de Conesa i de Santa Coloma de Queralt. El sepulcre megalític del Pla del Bos de la Sala (prop de Passanant) és la mostra més meridional de la cultura megalítica al Principat. Al límit de la comarca, entre Vilaverd i la Riba, la cova de Cartanyà ha donat mostres de vas campaniforme i, més tard, d'època hallstàtica. Destacats objectes de l'edat del bronze han estat descoberts a l'Espluga de Francolí. Hi ha vestigis de poblament de les èpoques ibèrica i romana (MTa). A part dels topònims, no hi ha restes de la colonització islàmica. La conquesta cristiana s'inicià a l'alt Gaià al començament del segle XVè, i hom disposà guàrdies (guàrdia dels Prats, D'Ermenir, dels Collots) i castells estratègicament. S'hi establiren les cases de Queralt i Cervera i l'orde dels Templers, els quals centraren llur acció colonitzadora a Barberà. L'orde del Cister, amb el Monestir de Poblet (fundat a mitjan segle XIIè), impulsà també l'expandiment agrícola i ramader i l'establiment de molins, sobre tot al llarg del Francolí, així com l'explotació de pedreres i mines. Contribuí també a la colonització el Monestir de Santes Creus i algunes senyories particulars. El sector de les muntanyes de Prades formà part del comtat de Prades. Montblanc Cabra i Sarraí zones de pertinença reial. Els templers (i els hospitalers com a llurs successors) estengueren llurs dominis per l'Espluga, Pira, Barberà, Vallverd i Biure. Poblet o féu damunt Vallclara, Vimbodí, Prenafeta i l'Espluga, i Santes Creus, damunt la Guàrdia dels Prats i algunes localitats, especialment a l'alt Gaià. La resta del territori fou de jurisdicció baronial (Rocafort de Queralt, comtat de Santa Coloma, etc.). Vilaverd era senyoria de l'arquebisbe de Tarragona.

El territori de la Conca formà part de la de Cervera; i Vallclara, Vimbodí i Senant de la de Lleida. Amb el decret de Nova Planta la vegueria de Montblanc esdevingué una alcaldia major del corregiment de Tarragona; els territoris que pertanyien a les vagueries de Cervera i Lleida passaren als respectius corregiments. Montblanc fou cap d'un partit judicial dins la província de Tarragona el 1835, el qual ha estat afegit darrerament al de Tarragona. En la divisió comarcal decretada per la Generalitat de Catalunya el 1936 el partit judicial de Montblanc fou pres com a base de la comarca, llevat dels municipis de Prades, la Febró, Capafonts, Montral, Vallfogona de Riucorb i Querol, però amb la inclusió del de Vilanova de Prades.

Municipis	Superfície Km	Població (1970)	Població (1960)	Índex de creixement 1900-1970 (1900-100)
Barberà de la Conca	26,43	562	834	41
Blancafort	14,55	534	758	46
Conesa	28,91	176	297	39
L'Espluga de Francolí	57,16	3.181	2.912	87
Forès	16,52	86	209	41
Llorac	22,87	120	211	35
Montblanc	90,24	5.021	4.545	88
Montbrió de la Marca	17,31	101	186	31
Passanant	27,47	387	630	42
Les Piles de Gaià	22,54	173	239	36
Pira	8,16	401	473	83
Rocafort de Queralt	8,63	398	525	52
Santa Coloma de Q.	33,96	2.894	3.043	100
Santa Perpètua de G.	67,67	130	194	16
Sarral	35,02	1.521	1.444	80,05
Savallà del Comtat	14,58	102	144	28
Senan	11,89	51	118	18
Solivella	20,03	918	1.144	57
Vallclara	13,42	129	172	34
Vilanova de Prades	21,14	203	222	39
Vilaverd	12,82	488	576	51
Vimbodí	65,51	1.248	1.255	72
La Conca de Barberà	637,82	18.824	20.131	68

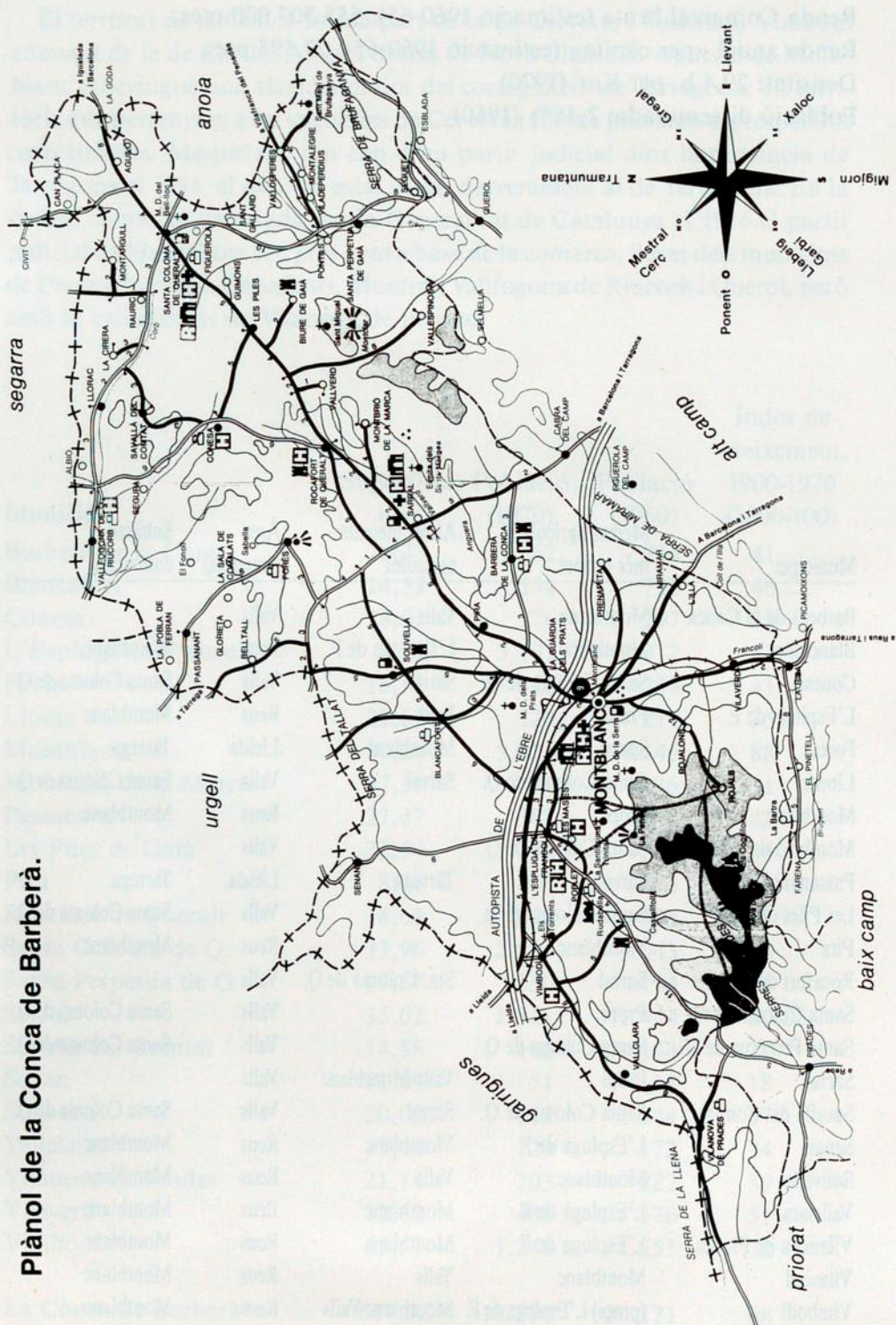
Renda Comarcal bruta (estimació 1960-65): 555.507.000 ptes.

Renda anual «per càpita» (estimació 1960-65): 27.595 ptes.

Densitat: 29,4 h. per Km² (1970)

Població disseminada: 2,46% (1960)

Municipis	Mercat agrícola més proper	Altres mercats agrícoles	Àrea comercial	Subàrea comercial
Barberà de la Conca	Montblanc	Valls	Valls	
Blancafort	Montblanc	L'Espluga de F.	Reus	Montblanc
Conesa	Santa Coloma de Q.	Saral	Valls	Santa Coloma de Q.
L'Espluga de F.	Propi	Reus	Reus	Montblanc
Forès	Saral	Montblanc	Lleida	Tàrraga
Llorac	Santa Coloma de Q.	Saral	Valls	Santa Coloma de Q.
Montblanc	Propi		Reus	Montblanc
Montbrió de la Marca	Santa Coloma de Q.		Valls	
Passanant	Saral	Tàrraga	Lleida	Tàrraga
Les Piles de Gaià	Santa Coloma de Q.		Valls	Santa Coloma de Q.
Pira	Montblanc		Reus	Montblanc
Rocafort de Q.	Saral	Sta. Coloma de Q.	Valls	
Santa Coloma de Q.	Propi		Valls	Santa Coloma de Q.
Santa Perpètua de G.	Santa Coloma de Q.		Valls	Santa Coloma de Q.
Saral	Propi	Valls-Montblanc	Valls	
Savallà del Comtat	Santa Coloma de Q.	Saral	Valls	Santa Coloma de Q.
Senan	L'Espluga de F.	Montblanc	Reus	Montblanc
Solivella	Montblanc	Valls	Reus	Montblanc
Valleclara	L'Espluga de F.	Montblanc	Reus	Montblanc
Vilanova de Prades	L'Espluga de F.	Montblanc	Reus	Montblanc
Vilaverd	Montblanc	Valls	Reus	Montblanc
Vimbodí	(propi) L'Espluga de F.	Montblanc-Valls	Reus	Montblanc

PARLEM DE MONTBRIÓ

Per parlar de Montbrió de la Marca abans l'hem de situar geogràficament. La vila de Montbrió està situada a la província de Tarragona, al N.E. de la Conca de Barberà. Limita per a tots cantons amb els termes de: Sarral, (actual municipi que inclou Montbrió i Vallverd), Rocafort de Queralt, Santa Perpètua i Vallverd.

Al llarg de la història i en diferents moments, aquesta vila ha estat esmentada en els diferents enciclopèdies que sobre Catalunya s'han escrit.

Així trobem que... L'Enciclopèdia General de Catalunya, escrita per Emili Morera i Llauredó a finals del segle XIX, ens diu de Montbrió:

Lloc situat dalt de la serra que divideix la Conca de Barberà de la comarca de la Segarra, al N.E. de Montblanc a 14 quilòmetres de la dita vila i a 54 de Tarragona. La poblen 329 habitants.

El municipi de Montbrió de la Marca resulta constituït per agrupacions de cases, la de l'esmentat municipi, i la de Vallverd, que es troba al N. del primer a una distància de 3.700 metres, havent portat abans dit municipi, la qualificació de lloc de Vallverd.

Montbrió de la Marca compta amb 33 edificis, 10 d'un pis i 23 de dos, haventhi amés, 2 masies i 6 albergs escampats pel terme.

El nom de Montbrió de la Marca assenyala l'origen de la localitat, anterior a l'avenç dels restauradors en direcció a les muntanyes de Prades i Siurana, passant per dit lloc la línia on quedava fixada l'antiga divisió entre la Catalunya Vella i la Catalunya Nova.

L'Ajuntament és dels més insignificants pel nombre de veïns, puix queda reduït a 327 de fet i 329 de dret, segons l'estadística oficial de l'any 1900, limitant-se dit municipi a sufragar les despeses més indispensables, a sostenir una escola de primera ensenyança per ambdós sexes i a cuidar del camí veïnal des de dit poble a la carretera de Montblanc a Santa Coloma de Queralt, que passa a dos quilòmetres del poble.

L'aigua de les fonts dels voltants és bona. Pertany Montbrió al districte del Vendrell. Té correu diari i força regular.

El servei religiós de Montbrió de la Marca està encomanat a un rector rural de primera categoria que a la seva custòdia té l'església parroquial, edifici senzill i relativament pobre dedicat a Sant Llorenç, en aquesta diada celebra la par-ròquia, la festa principal.

La totalitat d'hectàrees de terreny del terme municipal puja a 2.317 ha. de les que 193 són de secà, 12 de regadiu, de les rieres originàries del riu Anguera que travessa el terme municipal, 259 de vinya, 9 d'oliveres, 420 de bosc, 437 de pastura, 854 sense conrear i 133 d'inútils.

Es produeixen a Montbrió de la Marca 443 hectòlitres de vi, 177 d'ordi, 330 de civada, 42 de cigrons, 10 de fesols, 118 de veces, 32 de guixes i altres llegums, 286 de blat, 8 d'oli i 2.500 Kg. de patates.

Segells utilitzats a Montbrió a l'Alcaldia:

Usat el 1830

posterior

La Gran Enciclopèdia Catalana editada el maig de 1977 ens diu de Montbrió de la Marca: Municipi de la Conca de Barberà, annexat el 1972 al de Sar-ral. L'antic terme és situat a la capçalera del riu de Vallverd, que forma en part, el límit occidental i s'esten des de la Segarra que separa les conques del Fran-colí i del Gaià, (entre el coll de Deogracies, al nord i els contraforts septentrio-nals de la Serra del Cogulló, al sud) i el fons de la conca. Ocupen el terreny no conreat: la Garriga 317 ha. Un 68% de la superfície és destinat a l'agricul-tura, com: els cereals que ocupen 290 ha. i vinya (unes 275 ha.), acompanyats d'ametllers (27 ha.) i olivers (7 ha.). També hi trobem avicultura.

El castell de Montbrió és esmentat ja el 1075. El 1269 passà a l'orde dels Templers, dins la comanda de Barberà. A l'extinció d'aquest orde, passà als Hospitalers.

Montbrió de la Marca (any 1970)

Població

1718	1787	1860	1900	1930	1960	1970
128	227	—	327	260	186	101

Població disseminada: 8,91% (1970)

Extensió: 17,31 Km²

Renda anual mitjana per càpita: 37.571 ptes. (1970)

Demarcacions històriques: Vegueria de Montblanc (fins el 1716)

Corregiment de Tarragona (1716-1833)

Província: Tarragona

Rodalia: Santa Coloma de Queralt

Mercat agrícola principal: Santa Coloma de Queralt

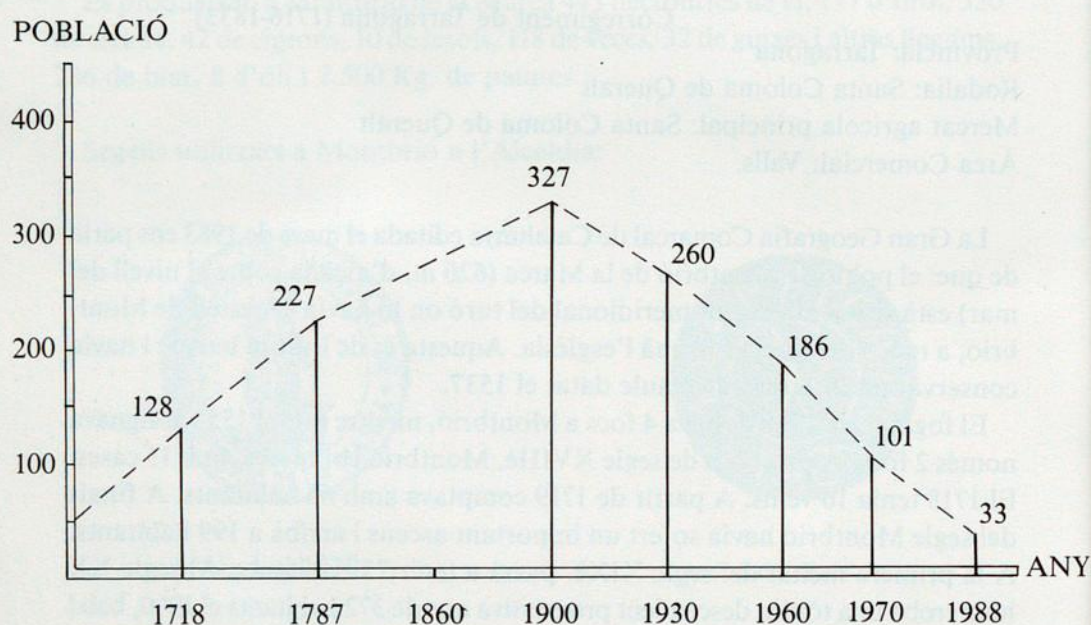
Àrea Comercial: Valls.

La Gran Geografia Comarcal de Catalunya editada el març de 1983 ens parla de que: el poble de Montbrió de la Marca (626 m. d'alçada sobre el nivell del mar) està situat al vessant meridional del turó on hi havia el castell de Montbrió, a redós del qual es formà l'església. Aquesta és de l'últim barroc i havia conservat un interessant retaule datat el 1537.

El fogatge de 1378 donava 4 focs a Montbrió, mentre que el 1553 assignava només 2 focs. A principis de segle XVIIIè. Montbrió comptava amb 15 cases. El 1718 tenia 16 veïns. A partir de 1719 comptava amb 66 habitants. A finals del segle Montbrió havia sofert un important ascens i arribà a 199 habitants. A la primera meitat del segle XIXè. passà a tenir 73 habitants. Al segle XX hom troba una tònica descendent progressiva que de 372 habitants el 1900, baixi fins 101 el 1970. A partir d'aquest any la població ha continuat davallant degut a l'emigració dels habitants d'aquesta vila cap a altres indrets (ciutats o pobles més grans). Així trobem que en l'actualitat, 1988, Montbrió de la Marca compta amb una població de 33 habitants que es dediquen majoritàriament a l'agricultura, perquè el comerç de serveis, des de fa pocs anys, gairebé ha desaparegut, com també ha desaparegut l'ajuntament, donat que des del 1972 pertany al Municipi de Sarraí. Això ha significat moltes millores pel poble en tots els aspectes. De la mateixa manera el Sindicat Vinícola ha passat a formar part del Sindicat de Sarraí, aprofitant-se així, de les millores tecnològiques de que disposa.

Montbrió de la Marca és doncs, un poble petit i a la vegada encantador per la manera com està ubicat i per l'estructura original de la que gaudeix, que el fa ésser acollidor.

GRÀFICA DE POBLACIÓ DE MONTBRIÓ DE 1718 A 1988

RACONS DEL TERME

Camí de Somella: Va des de la Font Voltada, fins la partida anomenada Somella, però ja del terme d'El Pont d'Armentera.

Camí de la plana del Pere: Enllaça amb el camí dels Passos de Vallverd, passa per les Solanes, i arriba fins a Rocafort de Queralt.

Camí de Rocafort de Queralt: Va des de la pallissa de Cal Colom, passa per les Solanes, la Serra, els Obacs fins arribar a Rocafort.

Camí dels Passos de Vallverd: Neix al primer pont de la carretera de Sarraí (sortint de Montbrió) passa per la pallissa de Cal Colom pel Pla de l'Hort i arriba als Passos de Vallverd, on s'ajunta amb el camí de Comadeures.

Camí dels Omets: Va des del poble fins a la carretera uns 100 metres abans d'arribar al pont, prenent com a referència Montbrió, és el lloc on s'ajunta amb la carretera. En aquest camí trobem una costa que s'anomena costa dels Omets (abans anomenada Roca del Llargandaix).

Drecera del Pla de l'Hort: Va des del poble fins el Pla de l'Hort passant per la partida anomenada els Darreres.

Camí de Comadeures: Va de Comadeures fins a la carretera de Vallverd a Rocafort, passa pels Obacs.

Camí de Comadeures: Surt del camí que va de Montbrió a Vallespinosa i enllaça al Tossal de les Creus en direcció a Comadeures, traspasa els Passos de Vallverd i Comadeures, i continua limitant amb el terme de Vallverd, traspasa la carretera de Vallespinosa i continua en direcció a l'ermita de Sant Miquel de Montclar (terme de Vallespinosa) traspasa la serra.

Camí de Vallespinosa: Va des de Montbrió fins a la carretera de Vallespinosa, traspasa les partides del Tossal de les Creus, Prats i els boscos.

Camí de la Font Voltada: Va del poble fins a la Font Voltada, passa per darrera de les eres de Cal Ballester i de Cal Pere, continua cap als horts fins arribar al riu de la Font Voltada on es troba aquesta font.

Camí de les Torreneres: Va des del collet fins a les Torreneres i segueix cap els boscos de Montbrió passant pels Corralets, la Torrenera i els Boscos de la Font.

Camí Vell de Sarral: Abans de fer la carretera aquest era el camí que es feia servir per anar a Sarral, comença al collet, traspassa Els Corralets i arriba al Maset, on s'ajunta amb la carretera que va a Sarral.

Camí de les Hortetes: Aquest camí va des de l'Arcanget fins a les Hortetes, després segueix fins ajuntar-se amb el camí de les Torreneres.

ELS RIUS

Riu de la Font Voltada: Neix al barranc gran, passa per la Font Voltada, la Font del Poble, continua per les Torreneres, les Hortetes i s'ajunta amb el riu del Pas de Vallverd a l'Arcanget i segueix cap al terme de Sarral.

Riu del Pas de Vallverd: Neix a les Cent Fonts, passa per la Plana de l'Aluja, vers els Passos de Vallverd, el Pla de l'Hort, passa pel pont de la carretera cap el Maset fins a trobar-se amb el riu de la Font Voltada a l'Arcanget.

LES FONTS

Font Voltada: És la font més típica del poble.

Font del Poble: És la que proveïa d'aigua al poble, ja que ara només ho fa a l'estiu quan no dona l'abast l'aigua de la Font del Codonyer.

Font de l'Abella: Es troba a la capçalera del riu del Pas de Vallverd. La seva aigua és molt bona.

Font del Codonyer: L'estiu de 1984 fou inaugurada aquesta font per l'alcalde pedani Josep Borràs i el batlle de Sarral Josep Cantó, amb l'assistència de tot el poble que després va fer un dinar de germanor. Reb l'aigua de la Font de l'Abella i es trasllada fins el poble.

Aquestes són les fonts més importants del terme, però també n'hi ha d'altres com són la Font del Maset, la de l'Esclop, la del Miró, la del Mestre i la del Solé.

LES COVES

Cova de l'Aluja, Cova de la Vídua, Cau de la Guineu, Cova del Pau del Pere, Cova del Pallissó, Cova Fosca, (era un Obac), Cova del Joan, Cova del Mestre, Cova del Ramonet, (aquesta derruïda).

LES BASSES

La Bassa del Lloc, la del Colom, la del Joan, la del Pallissó i la del Mestre.

LES SERRES

L'única serra que hi ha a Montbrió és la de Comaverd, que va del camí de Vallespinosa al camí de Somella. Aquesta serra era molt rica en arbres, si bé a causa d'un incendi produït l'agost de 1979 se'n va cremar gran part, excepte algun bosc com el de Cal Batlle.

Un incendi molt gran
un foc devorador
quin record més trist tenim
de nostra festa major.

Què s'ha fet dels romanis
els espígols i farigoles?
Aquella formosor de pins
que caminaves bosc endins
i quedaves ple de joia.

Una mà devastadora
un cor ple de maldat
que en menys de vint-i-quatre hores
deixà el bosc del tot cremat.

Un foc devorador
que cremà fins les entranyes
no deixant ni un sol racó
tot travessant les muntanyes.

Oh! Quina tristesa fan
els boscos de Montbrió
mai cap nat havia vist
una desgràcia tant gran.

Tot el verd s'ha acabat
al terme de Montbrió
ara tant sols ha quedat
tot el bosc molt destrossat.

Com pot ser tanta maldat?
amb poc temps deixar cremat
una boniquesa tan gran
que el bon Déu havia donat.

Això no té explicació
ni ningú o pot entendre
però mai tornarem a veure
tan formós el nostre terme.

CONXITA VILA AMILL.

LES ERES

Era del Solé, Era del Safraner, Era del Joan, aquestes es troben a l'entrada del poble.

Era del Ballester, Era del Pere, Era del Borràs, aquestes situades damunt de la Font Voltada.

Era del Pallissó, es troba al Tossal de les Creus.

Era del Batlle, darrera del poble.

PARTIDES

Solanes, Comadeures, Passos de Vallverd, Pla de l'Hort, La Serra, Darres, Prats, Torrenteres, Boscos, Clots, Corralots.

MASIES I MOLINS

Molí El Temple: Es troba a la Plana del Negociant, després del primer pont de la carretera. És propietat de Cal Negociant de Sarral. En aquest molí es feia moldre ordi i blat.

Molí del Pau Serra: Es troba davant del pont dels arbres, que és el segon pont que ens trobem venint de Sarral. En aquest molí, com en l'anterior, també es molien cereals.

El Maset: Es troba davant del camí vell de Sarral, on s'uneix amb la carretera.

El nom de Maset en lloc de Mas, li ve de que l'amo tenia molts masos i si aquest l'hagués anomenat mas hauria hagut de pagar uns impostos a l'estat, per això li van dir Maset.

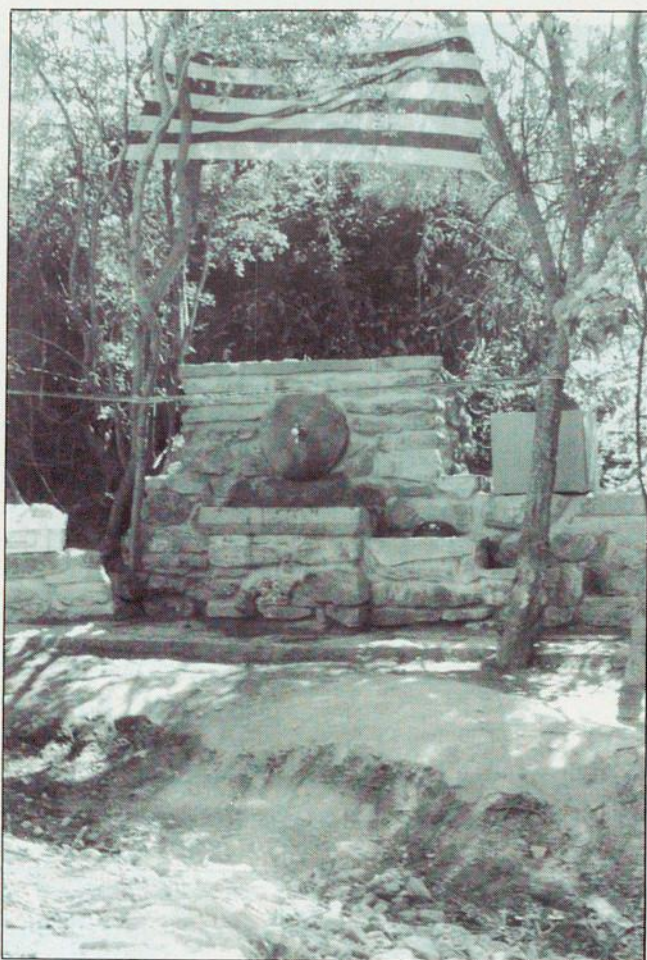
El Maset era una casa de pagès, en la qual hi havia el masover i la seva família, cuidant les terres i el ramat del propietari. En l'actualitat no hi viu ningú.

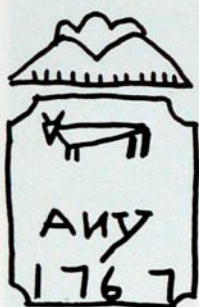
Font Voltada

Font del Codonyer

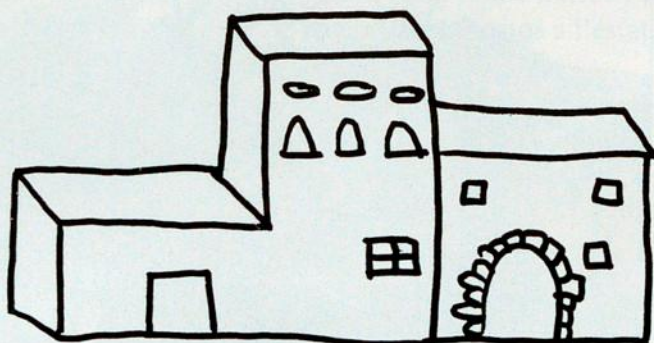

*La font del Codonyer
el dia de la seva inauguració.*

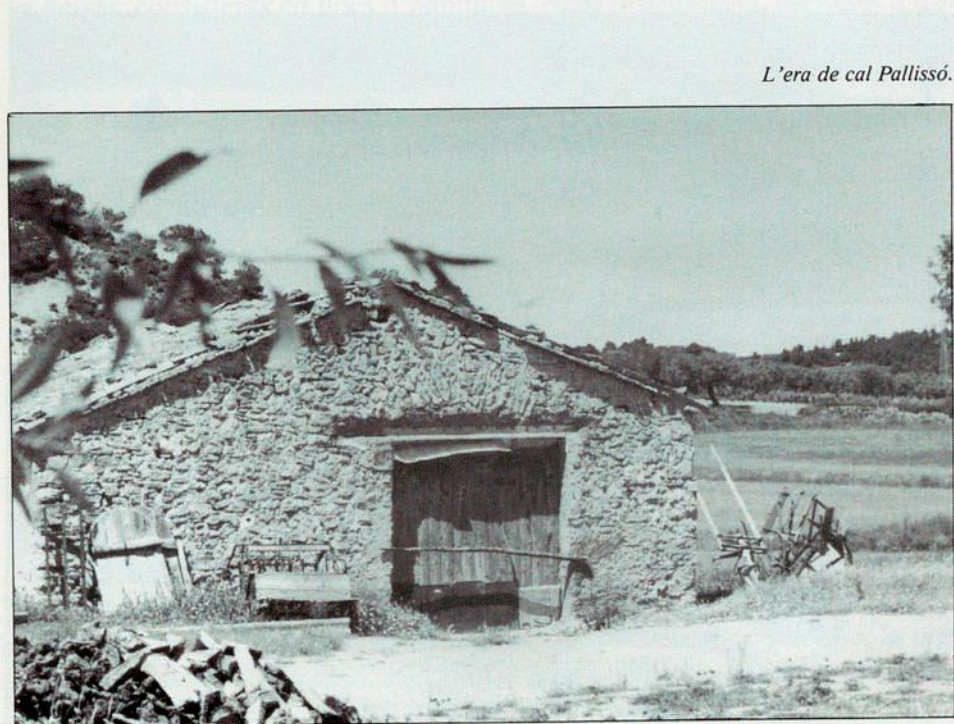
*Escut del Maset que
es troba esculpit
damunt d'una pedra
de la porta principal.*

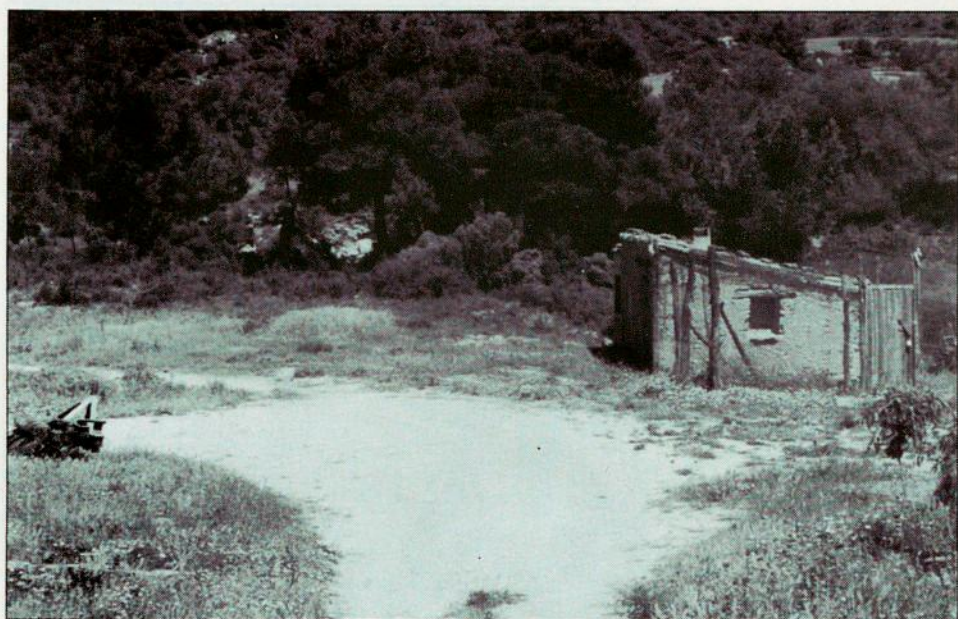
Esquema del Maset

La Plana

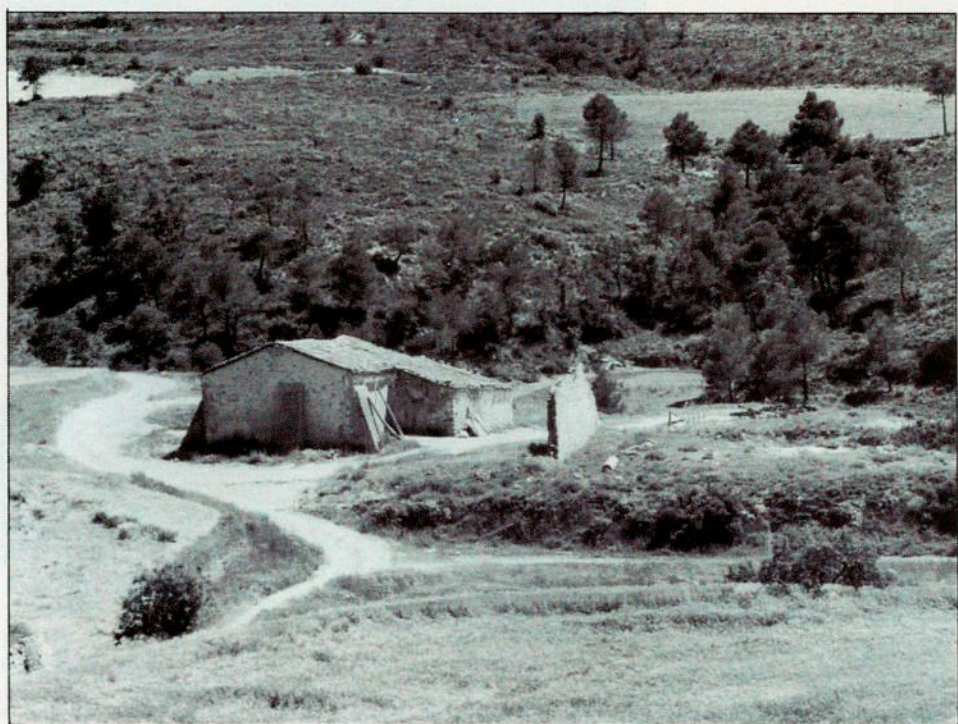

L'era de cal Pallissó.

L'era de cal Pallissó.

L'era de cal Masover.

JACIMENT DE LA FONT VOLTADA

Dins del terme municipal de Montbrió de la Marca, s'hi ha trobat l'habitatge més antic localitzat a la Conca de Barberà.

El jaciment del Camí de la Font Voltada correspon, segons les anàlisis de C_{14} a un lloc que va habitar-se fa uns 10.920 anys abans de Crist.

En treballar sobre dates tan antigues no ens podem ajudar evidentment en documents escrits que no podia haver consignat l'home prehistòric que no coneixia l'escriptura: hem de valer-nos dels vestigis materials que aquest ens va deixar, consistents en llocs d'habitatge, eines instruments, deixalles d'aliments, etc.

La ciència que ens aporta els mètodes per elaborar història utilitzant aquests restes materials és l'arqueologia. Per estudiar el jaciment de la Font Voltada hem hagut d'emprar els mètodes arqueològics i endegar unes excavacions. De moment s'han dut a terme quatre campanyes.

Els termes de Montbrió i Sarrià fa molts anys que els porta rastrejant el Sr. Antoni Freixes. Ha trobat en ells nombrosos indicis prehistòrics i protohistòrics, sobretot a les barrancades del Vallverd i la torrentera de Montbrió on hi localitzà diverses destrals de pedra, braçalets de pectuncle i puntes foliàcies que corresponen a la cultura neolítica. Davant mateix de l'actual jaciment de la Font Voltada trobà petits útils de pedra, molt ben retocats: concretament uns gratadors, puntes azilianes, ... tots ells presentaven una patina blanquinosa que ens indica la deshidratació soferta al restar un temps prolongat desenterrades; però el curiós del cas és que cap d'aquestes peces estava malmesa ni erosionada, la qual cosa feu pensar al Sr. Freixes que l'àrea font d'aquestes eines havia de ser molt pròxima al lloc de la troballa de superfície.

Després de l'incendi de l'any 1979, que comportà malauradament la pèrdua dels boscos de Montbrió, s'amplià el camí que passa pel costat de la Font Voltada.

El jaciment està a 1/2 metre pel damunt del camí i sota un talús argilós. Abans de la primera campanya d'excavació es portaren a terme els treballs de preparació del jaciment: retirarem els matolls presents al damunt del rebliment i vam retirar uns 10 metres d'espessor d'argiles, amb 10 Tm aproximadament, fins arribar al nivell arqueològic cobert per aquest material.

Sota de les argiles del talús ens trobarem una petita balma orientada al sud, oberta als conglomerats oligocènics. Actualment tant sols se'n conserva el fons o part posterior, els blocs caiguts de l'antiga volta els trobem barrejats amb el rebliment.

Aquest rebliment està format per dues capes ben diferenciades. La capa superior d'argiles lutíliques de color beig taronja, molt dures de treballar, són les que fossilitzen els nivells cendrosos. La cota de cinc centímetres pel damunt del nivell cendrós ja conté carbons, ascles de sílex i algun os. Sovint hi ha blocs de conglomerat i còdols, els quals podrien ser restes de l'antiga visera o balma enderrocada.

La capa cendrosa té un gruix mig de 70 cm i està formada per una acumulació de cendres grisenques i argiles, en el si de les quals es troben alguns blocs, ossos de mamífers força calcinats, corcolles de cargol, estris lítics i un bon nombre de colorants.

Tota aquesta unitat cendrosa forma un sol nivell arqueològic dintre del qual hem pogut dissecionar dos sòls a la cota 70 un i el segon a la cota de 80 cm. de profunditat: cada un d'aquest sòls conté focs, on s'hi poden veure la terra carbonosa, les pedres fumades, abundants carbons, els ossos calcinats i les peces lítiques presenten crioclastos, la qual cosa és un clar indicatiu de que han sofert els efectes del foc.

En el nivell arqueològic es pot veure una gran i continuada acumulació de materials sense cap discontinuïtat, indicant-nos clarament que la balma no va deixar-se deshabitada en cap moment des del moment en que s'hi instal·laren els homes per primera vegada i que aquest vivia damunt les seves deixalles.

Totes les troballes o vestigis de l'home recollits a la Font Voltada són molt interessants per poder conèixer l'estadi cultural en que es trobava qui les va produir. Sobretot, tenen molt d'interès les peces o útils fabricats expressa i directament per l'home. A la Font Voltada la major part d'aquests estan tallats sobre sílex i, en nombre més reduït, sobre quarçita. El sílex que varen emprar és d'una qualitat immillorable, sense vetes ni imperfeccions. N'hi ha de diversos colors, sobretot marró, vermellós, encaramelat, gris i negre principalment. L'àrea que devia fornir-los d'aquesta matèria prima era, segurament, les muntanyes de Vallespinosa on es troben vetes d'aquest material, així com en els mateixos còdols dels conglomerats que constitueixen la visera de la cavitat.

LA INDÚSTRIA LÍTICA

En el nivell arqueològic s'han trobat uns 80 nuclis, dels quals sortia la base per a les peces retocades: s'obtenien ascles i làmines. Els ascles sumen un nombre de 2.975, i, com ja se sap, són més amples que llargs mentre que les làmines són dues vegades més llargues que amples, i vam contabilitzar unes 1.256. Cal comptar, a més a més, amb 578 peces retocades.

Dins del grup de peces retocades que presenten retoc simple trobem les 71 rascadores, el 12,3% del total de peces, 5 puntes amb el 0,8%, els 177 grata-dors, un 30,6%, els 14 denticulats, que comporta un 19,7% de les peces retocades.

Troblem en les de retoc abrupte: 6 truncadures, un 1%, un bec (0,2%) 50 puntes de dors amb un percentatge de 8,6%, 108 làmines de dors que comporten un 18,7%, així com làmines de dors trucades, de les quals en tenim dues i representen un 0,35%.

Les peces amb retoc de burí són relativament abundants en aquest jaciment, sumant un total de 40, la qual cosa suposa un 6,9% del total de peces retocades.

Les peces amb retoc escatat són 3, i representen un 0,5%. Tenim també una peça amb retoc pla, que com ja hem calculat suposa un 0,2% del total.

El gran nombre de restes de talla i de resquills ens indica que es tallava i retocaven peces dins la balma.

MATERIAL PALEONTOLÒGIC

Pels trossets d'ossos que hem pogut classificar, que corresponen sobretot a mandíbules, calcanis, astràgals, hùmers tots ells molt trossejats, de conills (*orictolagus cuniculus*) de petites dimensions, restes de cabra hispànica (*capra hispànica*) 12 peces dentàries, 1 astràgal, 1 falange sencera i 6 fragments; així com 2 falanges de cérvol (*cervus elaphus*) partides per la meitat segurament per aprofitar el moll de l'os, és un clar indicatiu de les penúries que aquests homes devien passar, i que amb aquesta economia no era possible alimentar una nombrosa població.

La dieta càrnica que ens indiquen les restes trobades era, amb tota seguretat, completada amb la recolecció de fruites, tubèrculs, arrels i bolets dels que no ha quedat constància arqueològica. Si que hem trobat nombroses corcolles de cargol (*helix nemoralis*), així com una corcolla d'una petxina d'aigua salada.

Dins el nivell cendrós hem localitzat una bona quantitat de colorants diver-

sos, i en el sòl d'ocupació de la cota 80 trobarem un còdol calcari amb restes incrustades d'ocre vermell.

Amb l'estudi antropològic hem pogut esbrinar que la llenya que cremavem, els carbons de la qual hem recollit, correspon a pi i a rosàcies.

Per totes aquestes troballes deixades per l'home que habità al jaciment de la Font Voltada se'ns indica clarament que ens trobem en un context cultural epipaleolític: per la indústria lítica podríem afegir-hi que ens trobem davant d'un complex laminar definit per J. Fortea (1973), el qual es desenvolupà en el temps post glacià.

Aquesta idea és corroborada pel fet de trobar-nos una fauna i flora de clima temperat.

La data absoluta obtinguda per les anàlisis del Carboni 14 ens donen una edat, com hem dit abans, de 10.092 ± 240 , la qual s'ajusta al període de temps en que es desenvolupà aquesta cultura a les nostres contrades.

A la Conca de Barberà, s'han trobat indicis d'altres cultures més antigues: com un bifaç achelià i peces mosterianes, però totes elles trobades en superfície i, per tant, fora de context. Mostres que la indústria trobada al jaciment del Camí de la Font Voltada va ser trobada al mateix lloc on es va produir i utilitzar. I, junt amb el fet d'haver pogut identificar estructures clares de sòls d'habitació i focs fan que el jaciment aquí descrit sigui un punt de referència molt significatiu per l'estudi de les maneres de viure dels homes de l'epipaleolític.

Anna Mir Felip
Conservadora i Cap de Servei dels Museus de Reus

Antoni Freixes
Museu de Vilafranca. Col·laborador.

ELS IBERS

Eren habitants de l'antiga regió d'Ibèria, el Caucas, o de la Geòrgia en general. Individu d'un poble pre-romà estès des del Lenguadoc meridional fins a Andalusia, en un sector que comprenia una ampla faixa litoral que encloïa tots els Països Catalans continentals, i a més una bona part d'Aragó, Múrcia i extenses zones d'Andalusia. El nom apareix a les fonts escrites gregues d'aquesta zona des del segle Vè. a. de C., amb alguna confusió per la banda del sud, on no son clars els límits amb els tartessis. Però els grecs anomenaren Ibèria tota la península, i en aquest cas el nom de contingut geogràfic, abraça un espai molt més extens que l'equivalent a l'àrea de pobles ibèrics. Quan a partir del segle IIIr. a. de C. els romans començaren a conèixer més bé el territori peninsular, que anomenaren Hispània, contraposaren els pobles ibèrics del territori assenyalat amb els celtas i celtibers de la resta de la península.

La cultura material, descoberta per l'arqueologia moderna, l'art i la llengua coneguda a través d'inscripcions i de topònims ajuden a definir el territori ibèric, sobretot entre el segle Vè. a. de C., quan la cultura ibèrica apareix ben constituïda, i el segle Ir. a. de C. quan la romanització creixent començà a esborrar-la. Aquesta àrea ibèrica, extensa, es dividida en una sèrie de pobles els noms dels quals són coneguts a través dels autors clàssics i dels quals és difícil d'establir els límits amb una mica de precisió. Els sordons ocupaven el Rosselló, els indigets l'Empordà, els ausentans tenien com a nucli central la comarca d'Osona. Als Pirineus i Pre-pirineus catalans hom troba citats, d'est a oest, els olossitans, sembla que relacionables amb Olot, els castel·lans de localització incerta, els bergistans, que, segons alguns autors, eren els mateixos que els bargusis, relacionables amb Berga, els ceretans de la Cerdanya, els andosins i els airenosis noms que suggereixen els d'Andorra i la Vall d'Aran. Els laietans eren els del pla de Barcelona, el Maresme i el Vallès (tot o en part); els ilergets tenien el centre a les comarques que envolten a la ciutat del Lleida. Entre els ilergets i els laietans hi hagué els lacetans, que, malgrat la semblança

del nom, sembla que eren un altre poble. El Camp de Tarragona fou el centre dels ausetans, que tenien al sud, centrats en la zona del Baix Ebre. La dificultat d'establir els límits d'aquests pobles no ve sols de les deficiències d'informació, sinó també de la fluïdesa de les fronteres, no sempre estables, conseqüència de la manca d'estats organitzats. S'hi manifestaren algunes tendències monàrquiques, que no arribaren a consolidar-se. Personatges com Indíbil, Mandoni, Edecó, etc. eren més aviat caps momentanis que no pas reis. El nucli bàsic eren els poblats, regits per consells aristocràtics i establerts gairebé sempre en llocs de defensa fàcil, com el cim o els vessants alts de turons, fortificats amb muralles. També existí poblament rural dispers, a les planes, mal conegut. Les cases eren petites (d'una a tres o quatre cambres), força iguals, de manera que no reflecteixen les diferències socials, construïdes amb parets tosques de pedra, la part superior de fang i el sostre de branques i fang. Els santuaris, amb construccions petites o sense, eren en llocs alts o en coves. No se'n coneixen noms de divinitats.

L'art ibèric és molt notable i les indústries representen un salt endavant molt destacat respecte els períodes anteriors. Per primera vegada utilitzaren normalment el ferro, amb molta varietat d'instrumental, agrícola, industrial i guerrier, con les típiques espases dites falcatac. També entra el torn de terrisser, amb el qual és feta gairebé tota la ceràmica als territoris del sud i del centre, mentre que als del nord es mantingué més la feta a mà.

L'agricultura és mal coneguda, però no sembla que la vinya ni la olivera tinguessin gaire paper, si es que en tenien cap. Durant l'època ibèrica el país entrà a l'economia monetària, com a conseqüència de la influència grega, sobretot de les colònies de l'Empordà, Empòrion i Rhode. Els ibers també es destaquen per les relacions comercials. A la majoria dels jaciments ibèrics hom troba importacions de ceràmica, sobretot àtica, molt corrent des de la fi del segle Vè. que durant el IIIr. fou substituïda per la romana.

Històricament el nom ibèric es pot dividir en tres etapes, la de formació, poc coneguda, abans del segle Vè. la primera de prenitid dels segles V-III a. de C., quan els pobles ibèrics eren independents, la darrera dels segles III-I a. de C. ja sota el domini romà, però quan la societat es mantenia encara sense romanitzar-se, fenomen que no es produí amb intensitat fins els voltants del canvi d'era. Hom havia suposat que els orígens dels ibers anaven lligats a un canvi de poblament, i la teoria tradicional del segle XIXè. defensava l'origen africà dels ibers, que devien arribar com uns invasors. Després hom suposà que els africans eren els avantpasats molt remots dels ibers, el poble de la cultura d'Almeria arribat a la primeria de l'edat del metall.

Avui hom creu que cal deslligar el fenomen ibèric de tot canvi ètnic, i que l'element definidor és estrictament cultural, és a dir, representa un canvi de

civilització provocat pels contactes que els indígenes pogueren establir, a través dels grecs i dels fenicio-cartaginesos, amb els pobles desenvolupats de l'època, contactes que començaren en els segles VIII-VII, amb els fenicis, i en els VII-VI, amb els grecs, fet que explica que la cultura i la societat ibèrica fos constituïda, del tot, des del segle Vè. a. de C. La base ètnica no sembla pas la mateixa a tot el territori ibèric, puig que la part septentrional, de la Plana de Castelló fins al Lluçanès, inclòs la vall de l'Ebre, fou molt afectada per les invasions hallstàtiques, mentre que la part meridional del món ibèric neix sobre una base que encara ve de l'edat del bronze indígena. Aquesta dualitat no afecta, però, la unitat amb la llengua i amb la civilització material.

ELS IBERS A MONTBRIÓ

Les restes de ceràmica que trobarem al terme de Montbrió pertanyen a l'època ibèrica, segle Vè. abans de Crist, aquestes es troben en un lloc privilegiat en el cim d'una muntanya, que com ja hem explicat anteriorment així es podien defensar fàcilment i era un observatori perfecte.

Quan vàrem començar a excavar sortiren unes restes que més aviat semblaven de l'època romana, però que tot seguir ens adonàrem que eren de l'època ibèrica per la perfecció de les seves formes i perquè la majoria de trossos estaven decorats amb pintures.

En les successives capes que anàrem trobant, ens anàvem endarrerint en el temps i ens sortiren peces realment interessants fins arribar a l'última capa que ens sortí una ceràmica ibèrica o (cultura almeriense) suposant per l'influència d'aquesta última. Remontant-se en aquest última capa a l'època més propera pel final de la època de les excavacions de la Font Voltada.

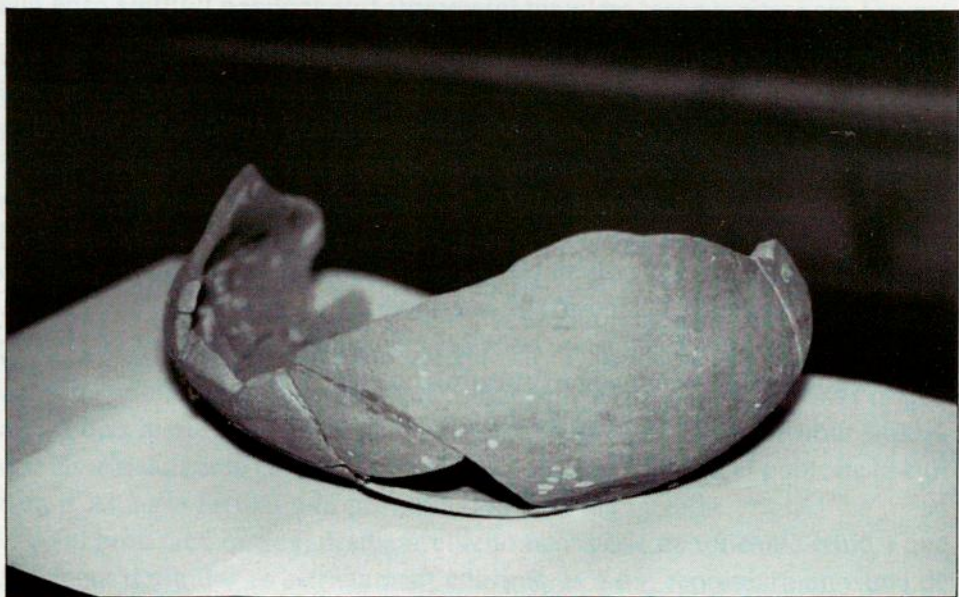
Passejant-nos un dia, la nostra sorpresa fou el trobar-nos unes peces de terrissa en forma plana que eren teules, i unes altres de curvades de grans tines, totes elles de l'època romana, deduïnt per aquesta troballa i per el que s'ha parlat de l'època romana indubtablement seria un dipòsit romà amb algun dels camins que tenien en l'extensió del seu imperi.

A continuació es poden veure les restes que trobarem, posades correlativament segons les capes que anàrem extraient.

ceràmiques Ibèriques.

Restes d'un vas

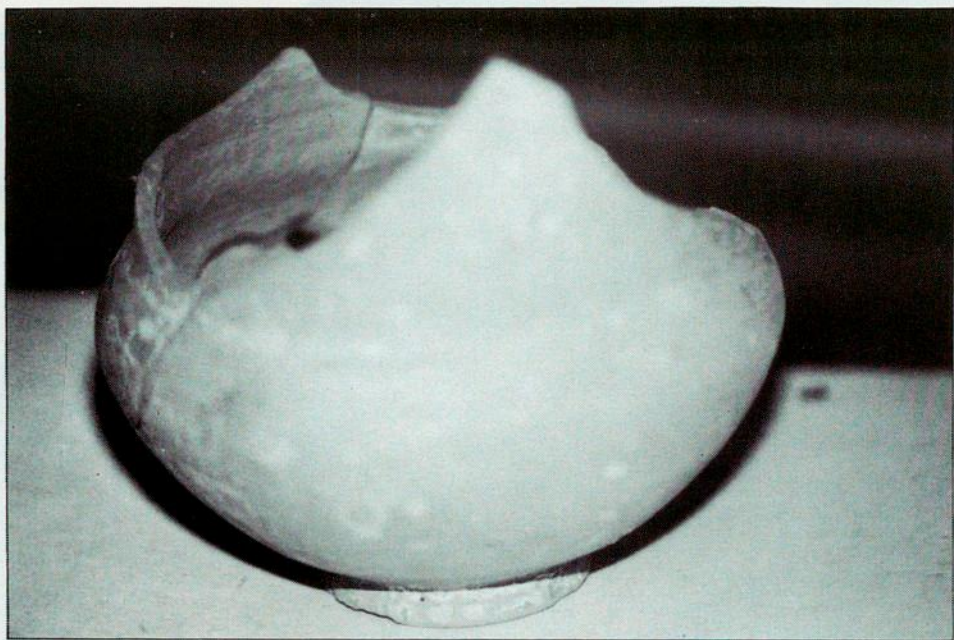
Colls de gerres

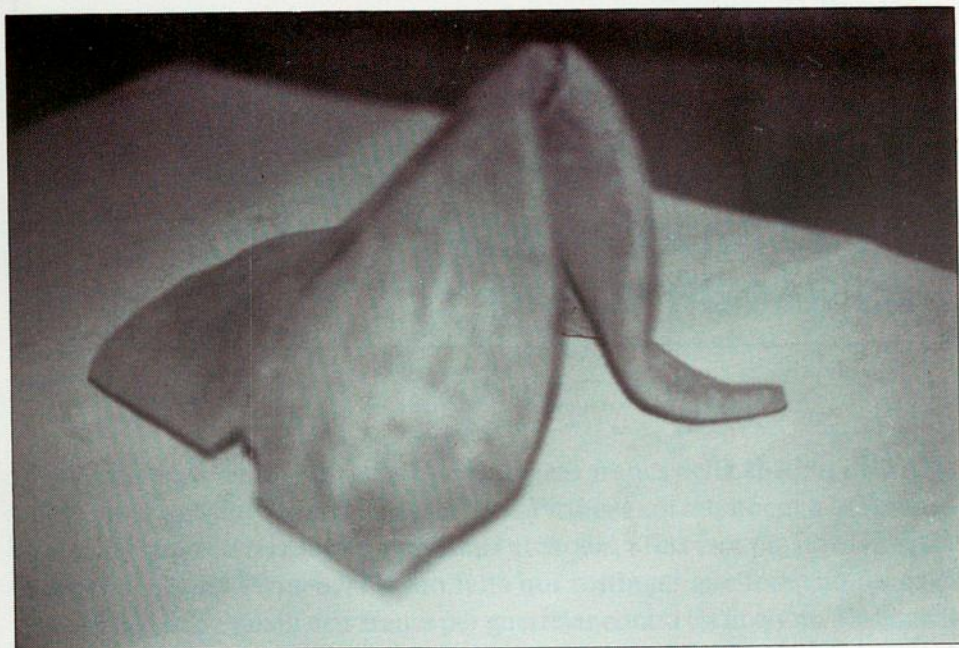

Ceràmica primitiva realitzada a mà.

Gerra Ibèrica

Broc de gerra

Trossos d'anses

Cardinal's residence, 1880-1881

1880-1881

Cardinal's residence, 1880-1881

1880-1881

Cardinal's residence, 1880-1881

1880-1881

1880-1881

1880-1881

ELS ORIGENS DE LA MARCA HISPÀNICA

A semblança de les Marques que tenien els francs dellà el Rhin i els Alps, contituïren una altra Marca al costat dels Pirineus corresponent a la Península Ibèrica, amb els territoris conquistats als àrabs, i fins i tot potser als hispans independents del Pirineu, si bé no falta qui sostingui que foren aquestos els que sol·licitaren l'auxili dels francs per guerrear contra els invasors. Realitzant-se l'expedició de Guillem de Tolosa i de Lluís, rei d'Aquitània, en temps de Carlemany, que conquistà Barcelona i donà origen a aquest comtat. Aquest avanç pot fixar-se a l'any 770, en que Carlemany va conquerir molt territori Hispànic; el 785 la línia divisòria de la Marca por establir-se entre Barcelona i Girona. La rendició d'aquesta ciutat fou l'origen de la Marca Hispànica i del comtat de Barcelona, cap del nou territori franc. Es nombrà a Bera (801-820) primer comte de Barcelona, i els francs-aquitans volgueren estendre els seus dominis almenys fins a Thorthoxa (Tortosa), clau de l'Ebre i punt de comunicació entre Catalunya i València. Però fracassaren després de conquistada el 811, i d'acord amb els àrabs quedà fixada com a límit de la Marca Hispànica, de manera definitiva, la frontera del Penedès entre les conques hidrogràfiques dels rius Llobregat i Gaià. Carlemany donà el 2 d'abril de 812 un precepte o privilegi atorgant als pobladors de la marca o frontera la seguretat del terreny i de la casa, contra les exigències dels senyors, precepte que fou confirmat el 815 i 816 per Ludovic Pius. Al dividir aquest els seus estats entre els seus fills l'any 817, correspongué a Pepino la Marca Hispànica, que fou llavors segregada de l'Aquitània i incorporada a la Septimània, passant després en poder de Carles el Calb, que fou qui a l'any 844 confirma els privilegis atorgats pels seus antecessors. Es dividí la Marca Hispànica amb comtats segons la costum d'Aquitània o sur de França. Foren aquestos, en la diòcesi d'Elna, els del Rosselló, Conflent i Vallespir; en la de Girona, els de Besalú, Empúries i Girona; l'Ausona, els de Manresa i Ausona; en la de l'Urgell, els de l'Urgell i Sardeña, i en la de Barcelona, el del propi nom. Els dos comtats del Pirineu, que

es mantingueren sempre lliures del domini sarraí, del Pallars i de la Ribagorça, no entraren en el domini dels francs, quedant exclusits de la seva Marca Hispànica. No tots els comtats foren regits per comtes propis, sinó que una mateixa persona va tenir el govern de dos o més comtats. Tenien obediència al comte de Barcelona, anomenat així Marquès o senyor suprem de la Marca. Des de llavors es deixà de comptar per els anys de l'era de Cèsar, començant el dels reinats dels reis de França, que durà fins a mitjans del segle XXIIè.

Els escriptors castellans i àrabs donaren als habitants de la Marca Hispànica el nom genèric de francs, fins a finals del segle XIIè, i els àrabs el d'Afrank a la pròpia Marca.

En aquella època Almansor s'apoderà de Barcelona i la destruí l'1 de juliol de 986, coincidint amb la mort del rei franc Lotari (986) i el fi de la dinastia carlovingia (987), amb les fortes i duraderes perturbacions polítiques de França.

La Marca Hispànica quedà abandonada el seu propi esforç, i el comte Borrell II, ajudat pels demés comtes de la marca, recobrà Barcelona, s'independitzà dels francs, començant l'època coneguda per comtat independent de Barcelona, encara que altres sostenen que el primer comte independent fou Wilfred I, com a conseqüència natural del apartament de Catalunya de la resta del Imperi franc, la barrera dels Pirineus i el poder militar que produïa la constant guerra contra els àrabs, no tenint valor històric la llegenda que existeix arreu referent al particular.

Durà la Marca Hispànica des de 770 fins 986, és a dir, un període de 216 anys, notant-se en moltes ocasions de fort antagonisme entre els seus habitants i els francs, sintetitzant-se en la poderosa sublevació d'Aizón, a qui secundava Wilmont, fill del comte Bera (826), i que dominà gairebé tota la Marca.

ELS TEMPLERS

El temple es un orde militar fundat a Jerusalem el 1118 pel cavaller de la Xampanya Hugues de Pavens amb altres cavallers francesos. Tenien com a finalitat el socórrer els peregrins que anaven a visitar els llocs Sants i que sovint eren objecte de pillatge per part dels lladres sarraïns. Al principi pregueren el nom de *Paupers Comilitones Christi* i professaren la regla canonical de Sant Agustí, a la qual afegiren el quart dret de defensar els peregrins. El rei Balduí II de Jerusalem els instal·là en un palau situat dins el recinte de l'antic Temple de Salomó i per això adoptaren el nom d'*Equites Militae Templi Salomonis*. El nou ordre obtingué el reconeixement canònic al concili de Troyas (1128) i se li concedí una regla especial que molts autors diuen que redactà Bernat de Clavarall; consta, almenys que aquest els donà suport en el concili i que escrigué un opuscle propagandístic a favor del seu titular, *De laude novae militiae at Milites Templi*. El Papa els concedí aleshores un hàbit propi, amb mantell blanc i creu vermella. L'orde s'afermà rapidament a Palestina, on posseï una xarxa de fortaleeses i s'especialitzà en els afers de canvi i banca pels pelegrins que anaven a Terra Santa. El mateix temps l'orde començà una campanya expansionista per l'Occident, que fou molt afavorida per l'ajut de Bernat de Clavarall, fins el punt que adoptaren en les seves esglésies l'austeritat cistercenca. A Occitània i als regnes septentrionals hispànics hom encomenà de fer proselitjar a Hug Rigald, que intervingué a Aragó el 1128 i a Catalunya obtingué que el comte Ramon Berenguer III professés l'orde cinc anys abans de la seva mort. Això els valgué les primeres possessions a Mallent (Aragó) i Granyena (La Segarra). L'orde s'expandí ràpidament per la Provença i tot França, on passà a residir el seu Gran Mestre deprés de la pèrdua de Palestina i un temps de residència a Xipre. En aquest moment l'orde era ja una potència territorial i financera, com es veié en el moment de perdre Palestina, quan feren fallida diverses banques italianes. Al centrar-se l'orde a l'Occidental cristià trobà en els regnes Hispànics un lloc adient per a desplegar la seva tasca contra l'Islam,

mentre que a França i a Itàlia s'especialitzà amb la seva defensa dels petits senyors i propietaris que, contra el pagament d'un cens, es col·locaven sota la seva protecció, i actuà de financer de prínceps, sobretot del rei de França, a través del Temple de París, la Comanda o casa més forta de l'Occident. Aquesta importància econòmica fou la causa de la desfeta de l'orde, acusat pel rei francès d'idolatria i de sodomia i d'altres abusos imaginaris, o almenys no comuns a l'orde. El rei Felip IV de França actuà per sorpresa el 1307, feu empresonar 138 cavallers i exigí al papa Climent V, que es trobava exiliat per les terres franceses, a procedir contra l'orde. El famós procés contra els Templers durà del 1307 al 1314; a despit dels resultats favorables a l'orde o almenys poc convincts, pel que feia a la seva culpabilitat, per part de les seves comissions pontifícies i episcopals que el jutjaren en els diferents regnes de la cristiandat, l'orde tenia cinc províncies a Orient i dotze a Occident, amb uns quaranta mil frares templers—, fou decretada la seva supressió al concili de Viena del Delfinat (1311) per la pressió del rei francès, que feu xantatge al Papa, a qui prometé de retirar el procés i les acusacions que volia fer contra el difunt papa Bonifaci VIII si abolia l'orde.

La butlla del papa *Voxin Excelso* abolí l'orde per l'abril de 1312, i una nova butlla, *At Providam*, del juny del mateix any uní els seus bens a l'orde dels Hospitalers de Sant Joan de Jerusalem. La sort dels frares fou desigual. A la corona catalano-aragonesa foren ben tractats, com a la majoria dels regnes hispànics, mentre que el rei francès els feu declarar culpables, feu morir a la foguera el Gran Mestre i alguns responsables i s'aproprià dels bens mobles de l'orde.

Als Països Catalans l'orde entrà, segons que s'ha indicat, el 1131, amb la professió del comte Ramon Berenguer IV, i els anys següents rebé algunes altres petites donacions, que eren de moment administrades desde Provença, sense que fos fundada, de moment, cap casa ni comanda. La donació més important i que els obrí de bat a bat les portes del país vingué a conseqüència del testament d'Alfons I d'Aragó, de l'any, 1131, confirmat el 1134, cedint a l'orde del Temple i del Hospital de Sant Joan de Jerusalem i als canonjes del Sant Sepulcre els seus regnes. La noblesa aragonesa s'oposà però, al compliment de les disposicions testamentàries del Bataller, la qual cosa provocà un enfrontament del Regne d'Aragó amb la Santa Seu, que reivindicava els drets dels esmentats ordes. Amb el casament de Ramon Berenguer IV amb Peronella (1137), el comte barceloní assumí l'assoliment de la solució dels problemes que plantejava el testament del Bataller. Fàcilment arribà a un acord amb els hospitalers i els cavallers del Sant Sepulcre, que hom materialitzà mitjançant renúncia del dret dels esmentats ordes a canvi d'importantes concessions (1141). L'acord no s'esdevingué sinó fins l'any 1143, havent-lo precedit encara una sèrie de negociacions a través d'ambaixadors enviats pel comte al mestre de Jeru-

salem. Pel dit acord l'orde del Temple obtenia recompensa de la renúncia de la seva part del regne d'Aragó de molts importants privilegis, entre els quals hom pot assenyalar, a part les donacions de castells i propietats, el delme de tots els censos, rendes i usatges que rebia personalment el comte, una cinquena part de les terres que hom conquerís al sarraïns, i, al mateix temps, l'exempció de qualsevol lleuda, usatge i peatge als seus dominis. A l'inici de l'establiment de l'orde de Catalunya, hom establí batlles encarregats d'administrar les possessions que hi havia adquirit l'orde, dependent a partir del 1143 del mestre de Provença i certes parts de l'Hispania, i que progressivament fóren organitzades en comandements, les quals reberen el nom de cases, regides per un preceptor o comanador, el qual era nomenat pel mestre i el capítol provincial. Els frares podien ésser cavallers, sargents i capellans; acceptaven també donats i donades. Es difícil d'assenyalar la data concreta de la creació de les diverses cases templeres als estats catalans, però hom pot afirmar que al segle XIIè. existien ja comanadors a les cases del Masdeu (Rosselló) al 1149, Palau (Barcelona) el 1151, Gardeny (Lleida) i Tortosa (Baix Ebre) el 1156, Montsó el 1163, Corbins (Segrià) el 1167, Barbens (l'Urgell) el 1168, Barberà (Conca de Barberà) el 1173, Ascó (Ribera d'Ebre), Granyena (la Segarra) i Puig-Reig (Berguedà) el 1181, Mirabet (Riera d'Ebre) i Selma (Alt Camp) el 1190, Aiguaviva (Gironès) el 1192, Horta de Sant Joan (Terra Alta) 1194 i Juncosa (les Garrigues) 1199. El segle XIIIè. hi havia a Vallfogona de Riucorb (la Segarra) el 1211, Castelló d'Empúries (Alt Empordà) 1217 i, amb motiu de la seva participació en la conquesta dels regnes de Mallorca i de València, s'organitzaren noves comandements, com les de la Ciutat de Mallorca el 1230, Burriana (Plana Baixa) 1234, València el 1239, Xibert (Baix Maestrat) l'any 1295.

Els seus extensos dominis i, a més els privilegis que obtingueren dels monarques catalans feren de l'orde del Temple l'organització política i econòmica més important del país.

Els templers destacaren com a consellers reials —fins i tot com a tutors del rei Jaume I—, que passà uns quans anys de la seva infantesa, el templer de Montsó, sota la guarda del mestre Guillem de Montrodon, participaren en les corts, on el mestre tenia dret d'assistència, integrat en el braç eclesiàstic; sovint prestaren diners a la corona, com també a particulars, i fins i tot alguns autors han subratllat les seves tasques financeres i els han qualificat de primers banquers d'Europa. Les riqueses acumulades per l'orde, el seu excessiu poder i l'introducció de diverses cerimònies secretes motivaren envejes i sospites sobre la moralitat dels seus membres, que culminaren en l'acció personal de Felip IV de França, el qual ordenà l'empresonament de tots els templers del seu regne la matinada del 13 d'octubre de 1307. A la fi d'aquest mes envià cartes a Jaume II de Catalunya-Aragó perquè procedís també contra els templers dels seus do-

minis. Malgrat la resistència del monarca català i fins i tot la seva decisió de defensar-los de les calumnies llançades en contra d'ells, l'arribada de les confessions de culpabilitat, arrancades als templers processats a París, determinà un canvi d'actitud del monarca, que manà la detenció dels templers dels seus regnes (1 de desembre de 1307). Davant, però la manera com hom havien actuat contra els templers francesos, els catalans decidiren de fer-se forts en alguns dels seus castells i oposar-se per les armes al manament reial especialment a Miravet, que no fou rendit sinó fins el desembre de 1308, i Montsó que fins el maig de 1309 no fou capturat per l'exèrcit reial.

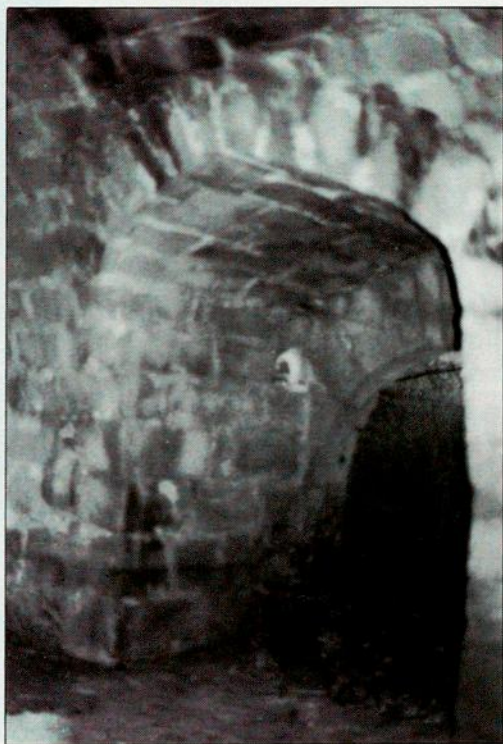
Els templers catalans, després de diverses interrogacions diocesanes els fou reconeguda la innocència en el Concili provincial de Tarragona (4 de novembre de 1312). Ja abans, però, el papa Climent V al Concili de Viena del Delfinat, malgrat les informacions favorables, en general al orde, havia decretat per provisió apostòlica l'abolició de l'orde (22 de març de 1312), amb la protesta dels delegats catalans. Els bens del temple foren assignats poc després als hospitalers, exceptuant els de diversos regnes hispànics. Jaume II, que des del principi del procés havia tingut cura de posar en mans d'administradors reials les comandes del temple, desplegà una gran activitat diplomàtica per tal d'obtenir del papa l'assignació a la corona dels esmentats bens. El 1317 hom arribà a un acord amb Joan XXII pel qual fou creat l'orde de Montesa, amb els bens del temple i de l'hospital al Regne de València, mentre que les comandes amb els seus drets i bens que l'orde abolit tenia al Principat de Catalunya, Aragó i Mallorca, passaren als Hospitalers.

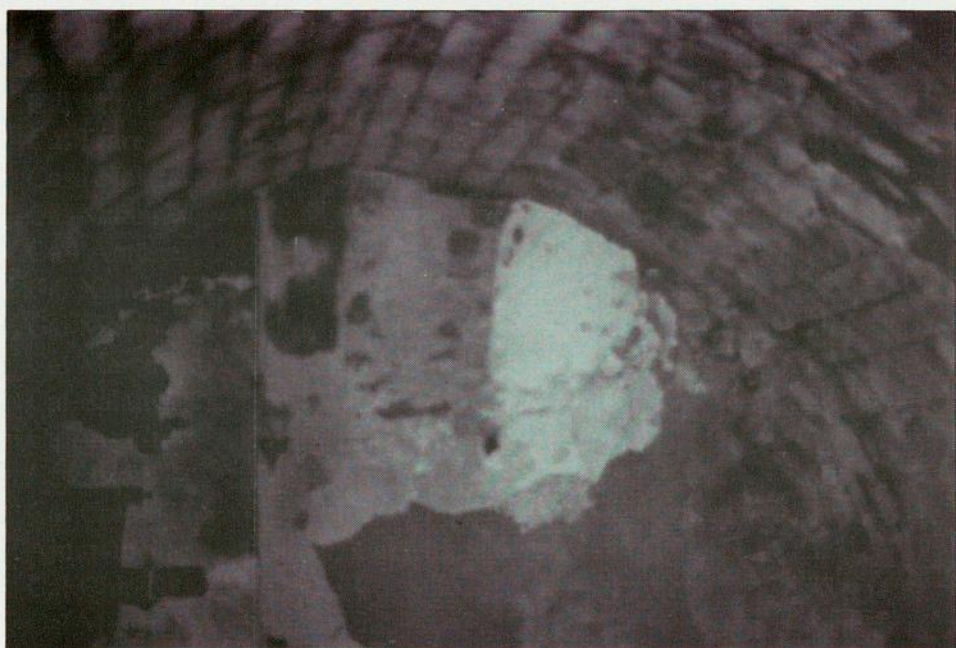

Imatges del Castell dels Templers que es troba al nostre terme. En els seus orígens fou castell i més tard es convertí en molí del Temple.

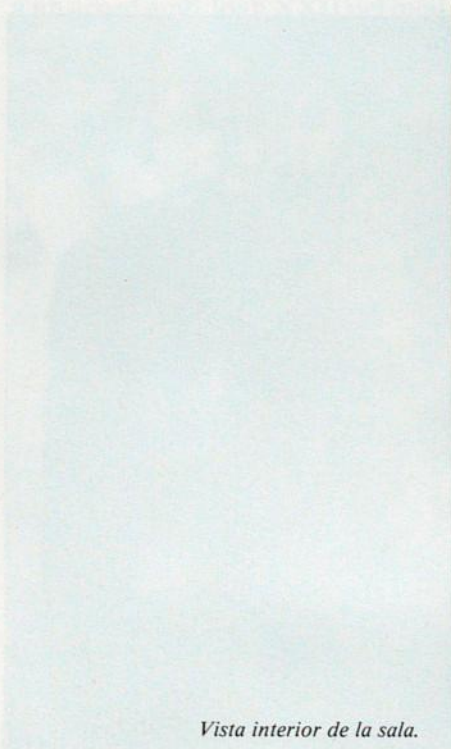

Porta d'entrada a la sala inferior del castell.

Observem en aquestes fotografies el bon estat de conservació de la bòveda.

Vista interior de la sala.

PLÀNOL DE MONTBRIÓ

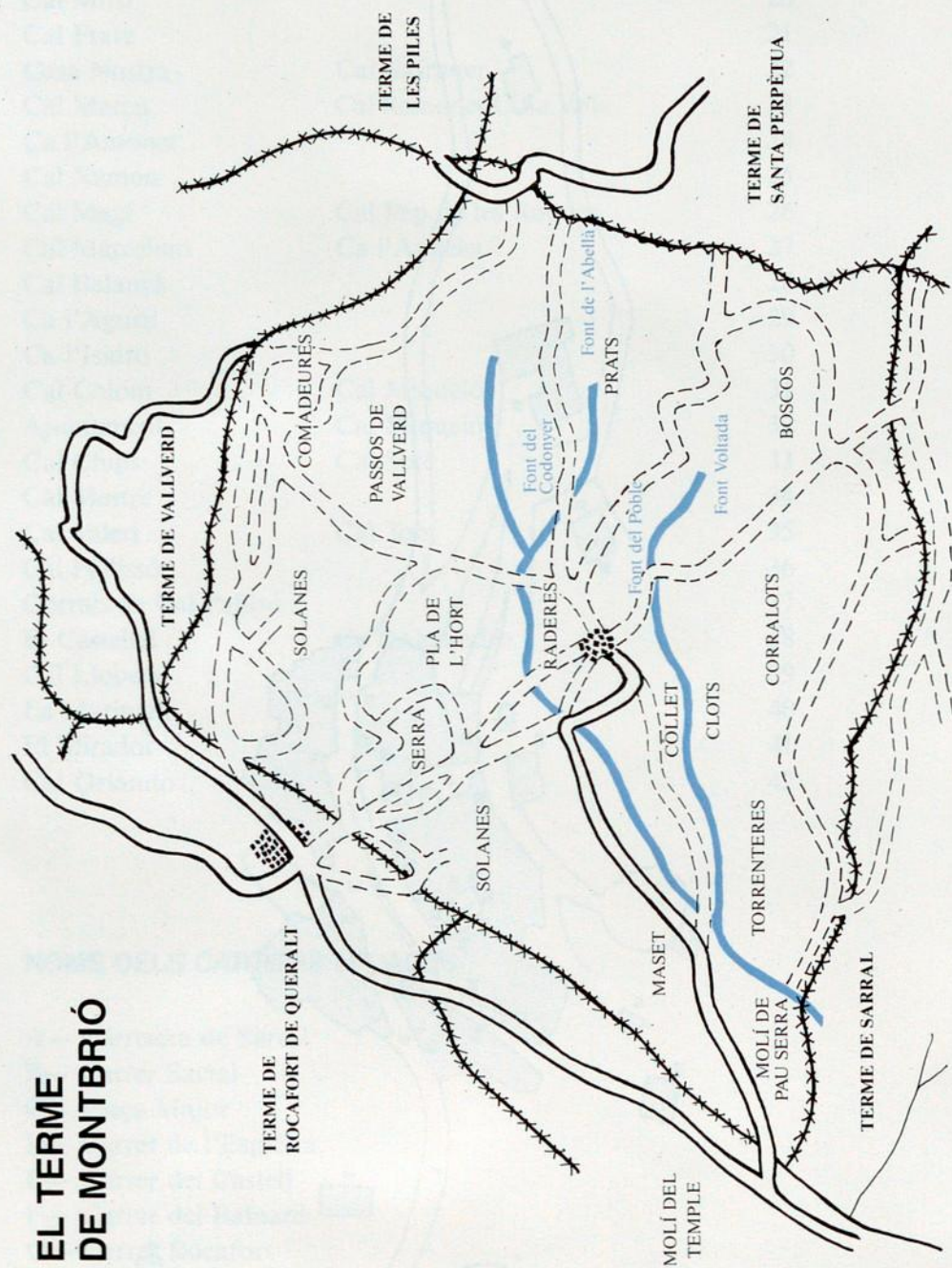
RENOMS DE LES CASES

RENOM ACTUAL	RENOM ANTIC	SITUACIÓ AL PLÀNOL
Xalet del Ramon		0
Sindicat		1
«Matadero»		2
Xalet d'en Ramon Poblet		3
Ca l'Engràcia		4
Cal Baptista		5
Ca l'Aluja		6
Ca l'Aluja		7
Cal Masover	Ca l'Aluja	8
Cafè	Ca l'Aluja	9
Cal Borràs	Cal Vilà-Ca l'Aluja	10
Cal Llobera	Cal Vilà-Cal Joan	11
Cal Gabriel	Cal Joan	12
Ca la Munda		13
Cal Pere		14
Cal Ballester		15
Cau del Cogulló		16
Can Duran		17

Els Bons Vents		18
Abadia		19
Cal Miró		20
Cal Frare		21
Casa Nostra	Cal Safraner	22
Cal Mateu	Cal Ramonet-Casa Vella	23
Ca l'Antonet		24
Cal Xamon		25
Cal Magí	Cal Pep de les Roques	26
Cal Marcelino	Ca l'Angelet	27
Cal Balanya		28
Ca l'Agustí		29
Ca l'Isidro		30
Cal Colom	Cal Miqueló	31
Ajuntament	Cal Miqueló	32
Cal Chips	Cal Solé	33
Cal Mestre		34
Cal Valeri	Cal Toni	35
Cal Pallissó		36
Corrals de Cal Pallisó		37
El Castellet	Ca l'Alejandro	38
Cal Llobera		39
La Marinada		40
El Mirador		41
Cal Orlando		42

NOMS DELS CARRERS I PLACES

- A— Carretera de Sarral
- B— Carrer Sarral
- C— Plaça Major
- D— Carrer de l'Església
- E— Carrer del Castell
- F— Carrer del Baluard
- G— Carrer Rocafort
- H— Carrer Major
- I— Placeta dels arbres.

EL COL·LEGI, LA CASA DE LA VILA I EL CAFÈ

La primera escola que va tenir Montbrió, va ésser a cal Joan, que havia estat comprat per l'Ajuntament. Es trobava al vell mig del poble i al mateix temps era la casa on vivia el mestre; aquest edifici s'ensorrà i el col·legi passà a la casa de la Vila.

Fins l'any 1970 es realitzaren classes d'E.G.B. a l'escola pública de Montbrió. Aquests anys es traslladaren els joves que hi estudiaven a l'escola Salvador Ninot de Sarraí, degut al poc nombre d'alumnes que hi havien. Actualment els nens continuen estudiant en dit poble veí.

Per la nostra escola hi passaren molts professors, els últims foren M.ª Àngels Camps i Jaume Forn. Molts d'aquests, quasi bé tots tenien estança a Montbrió i els caps de setmana es traslladaven al seu poble. Tots els que hi estudiàrem tenim un record molt grat del nostre pas per l'escola de Montbrió.

El primer edifici de l'escola, ja esmentat abans, es trobava quasi bé en front del que més tard s'utilitzà com a tal. Aquest segon era el de l'ajuntament, que s'habilità per tal de poder-hi donar classes. Aquestes s'impartien conjuntament en una mateixa aula des del primer curs fins l'últim.

La Casa de la Vila era abans Cal Miqueló, però fou abandonada pels seus propietaris al enrunar-se. Passaren uns anys sense que ningú hi visqués i degut a aquest afer i a que la casa amenaçava ruïna, el poble va dirigir una instància al Governador, per a que consentís l'expropiació de la casa, passant a ésser propietat del poble. A partir d'aquell moment Cal Miqueló fou partida en tres parts dues de les quals es varen donar a dues famílies que foren Cal Balanyà i Cal Colom i la tercera que va passar a ésser la Casa de la Vila.

Com ja hem explicat abans, era utilitzada com a escola i a la vegada com a seu del Ajuntament, on s'hi realitzaven les reunions pertinents d'una casa de la vila. També era utilitzada en casos d'eleccions com a col·legi electoral.

Actualment l'Ajuntament no és emprat en cap de les seves funcions arran de l'incorporació del municipi al de Sarraí. Avui en dia sols és utilitzat una

vegada al mes com a consulta mèdica.

No gaires anys enrera una de les dues cambres de les que hi ha, era lloc de reunió per als joves, com a local d'esbarjo, per escoltar música i passar una estona divertida.

D'uns anys ençà, per la Festa Major és utilitzat per instal·lar els equips de música necessaris per l'esbarjo del poble, i com a sala d'exposició dels treballs d'un convilatà.

Pel que fa referència al cafè, anteriorment havia estat situat en diverses cases:

Cal Vilà: que també s'utilitzava com a sala de ball.

Ca la Rossa: on es ballava al so d'un acordeó que tocava el propietari del local.

Cal Ramonet: primer s'utilitzava com a sala de ball però més endavant va ésser sols cafè doncs el ball es feia a Cal Masover.

L'any 1928 es comprà el local de Ca l'Aluja, que es trobava a la plaça Major on s'instal·là definitivament el cafè celebrant-s'hi també el ball.

Avui en dia el ball té lloc a l'aire lliure utilitzant la Placeta dels Arbres, ornamentant-la amb un envelat força pintoresc i, on abans es celebrava el ball, ara és una sala per als joves, on s'ha col·locat un ping-pong i un futbolí per les estones d'oci. Degut a un incendi que va ocórrer la matinada del dia 7 de setembre de 1985, es destruï parcialment el cafè. El poble es volcà en les tasques de la seva reconstrucció i el dia 1 de novembre de 1986, foren inaugurades les obres de millora llegint-se al final del acte una poesia escrita pel jove Jordi Rosines Esteve donant gràcies, a que, malgrat la catàstrofe, el cafè seguís existint.

Sempre ha estat el lloc de reunió
de les festes i altres de Montbrió.

El diumenge a fer la partideta
tothom hi ve una estoneta.

Els altres dies resta tancat
sinó és que el camp estigui enfangat.

L'estiu passat, segons diu la gent,
amb una borilla l'encengueren el jovent,
i ara que ja s'ha arreglat
tothom s'en ha oblidat.

Encara que ara, al tirar una cigarreta,
ja vigilem una miqueta.

De la millora tothom se'n ha adonat
ara que l'obra ja s'acabat.

Al menys els vells al fer la botifarra
ja no veuran com la taula bellugava
i els primers dies tothom dirà
«Ara la paret només es pot mirar»
però quan hagi passat un temps
faran una ratlladeta, i tots tan contents.

I per acabar
us voldria demanar
que aquestes reunions
no es fessin tan sols per aquests tipus de celebracions
sinó que al menys una cada any
ni que només sigui per ser més companys.

Com sempre, el cafè ha estat el lloc de reunió de la gent del poble. És obert per a tothom els diumenges i dies festius, i quan al camp no es pot treballar per causa del temps.

Són populars les partides de la botifarra, fent-se el dia de la Festa Major un campionat local, o partides del Ruquet etc.

Tots plegats i per a passar una estona agradable, celebrem aniversaris, castanyades, revetlles i esdeveniments que ens uneixen més a tots. Desitgem que això no es perdi mai.

FESTES RELIGIOSES

EL COMERÇ

SANT LLORENÇ

Per festes de la diada, en Ramonet de Cal Joan, Sant Llorenç, Cal Masover, Cal Miró.

Molt antigament, a la Placeta dels Arbres, llavors anomenada Els Fornets, hi havien uns forns —d'aquí el seu antic nom— on hi posaven pedra de guix perquè es calentés. Quan aquest estava calent, era portat a la Plaça Major on el trinxaven utilitzant un corró. D'aquesta manera quedava guix amb pols, que s'utilitzava per a la construcció de cases.

Pels voltants de 1930, a Cal Joan, situat entre Cal Llobera i Ca la Munda, hi havia un molí d'oli i un forn de pa que, en temps de guerra, el forn serví a molta gent per poder-se ells mateixos, elaborar el pa. També hem sabut que més tard l'elaboració de pa es va fer en dues cases més: Cal Mestre i al col·legi, però fet en aquest cas per bons forners, arribant inclús a venir gent d'altres pobles a comprar-ne, gràcies a la seva bona qualitat.

Més tard, un convilatà, en Ramonet de Cal Joan posà al servei de tothom els utensilis indispensables de la llar com: escombres, lleixiu, espadenyes, així com també, sal, sucre, etc...

Cap a 1970 l'únic comerç que hi havia era el de Cal Masover, que era dedicat a la venda de comestibles, a més de Cal Miró on es venien els ous trets de la granja que tenien al poble.

Avui en dia aquests comerços han desaparegut degut al descens d'habitants. Únicament podem trobar begudes a Ca l'Antonet, donat que és l'encarregat del cafè.

FESTES RELIGIOSES

SANT LLORENÇ

Per festejar la diada, en honor al màrtir Sant Llorenç, patró de Montbrió, els convilatants preparem una gran festa: La Festa Major, que celebrem els dies 10 i 11 d'agost i en la que tothom hi participa.

És tradicional començar el dia de Sant Llorenç celebrant una missa en honor seu, de la mateixa manera que era típic i ho segueix essent —acabada la missa—, anar al cafè a fer l'aperitiu i a jugar a cartes.

Antigament, però es feia una processó pel poble abans de l'esmentada missa, i és que, com en la gran majoria dels pobles, les festes han anat perdent l'aspecte religiós que tenien, per donar pas a un caire més festiu; incorporant així noves activitats com: el tir al plat, el festival de «Play-Back», algun campionat esportiu com el moto-cross, ping-pong, maratons i diversos cursos de dibuix, de disfresses, etc., i perdent altres activitats.

Una de les activitats que no s'ha perdut és el que sempre ha donat un caire animat a la festa: el ball. Abans el ball es feia els dos dies de Festa Major i després d'aquest, els més joves anaven a la Font del Poble —el primer dia— i a la Font Voltada —el segon dia— per a menjar anissos i fer gresca.

D'uns anys ençà, el ball es fa sols el primer dia, i el segon es fan diverses activitats com les que hem esmentat abans.

El ball sempre ha estat en dues sessions: la de tarda i la de nit. En el ball de tarda és típic el ball del «ramatlet» i per la nit el romàntic ball del «fanalet».

El ball es fa a la Placeta del arbres, que es guarneix amb un envelat força pintoresc.

Un fet curiós d'aquesta Festa, va ésser el de que una nit, al finalitzar la festa, a uns quants joves se'ls va ocórrer d'anar per totes les cases demanant pa amb oli tot cantant, i així celebrar el fi de festa amb tot el que s'havia recollit. Aquest fet va causar simpatia entre la gent, de tal manera que fins ara es ve fent amb la participació de tot el poble, aconseguint així, un acomiadament de festa força alegre i divertit.

SANT SEBASTIÀ

Com a tots o quasi tots els pobles de Catalunya, hi ha dues festes: la petita d'hivern i la gran d'estiu. A Montbrió la d'estiu és la Festa Major —per Sant Llorenç— i la d'hivern, és el dia 20 de gener, per Sant Sebastià.

Antigament es celebrava amb ball i gresca però aquesta festa actualment s'ha perdut i en aquest dia els convilatans la recorden fent una missa.

CARNAVAL

El dia pròpiament de Carnaval, com és sabut, és el dia 20 de febrer. Tal i com ha d'ésser, es celebrava el diumenge, dilluns i dimarts, que són els tres dies que precedeixen al dimecres de cendra; però el fet diferent de tots els altres pobles era que cadascun d'aquests dies era dedicat als nens, dones i homes respectivament.

El diumenge els minyons es disfraçaven amb robes velles de casa.

El dilluns les dones es reunien al cafè, on feien un dinar, tot anant disfressades. També en aquest dia es feia ball i potser pel fet de que aquesta festa ja des dels romans té un caire desbaratat, en aquest ball eren les dones les que treien a ballar als homes.

El dimarts els homes anaven pel matí a fer una cacera i dinaven o bé al bosc, o bé a la Font Voltada. Quan arribaven de la cacera al poble tiraven uns tirs als ninots que s'havien fet i els cremaven. La festa s'acabava amb un sopar al cafè, i molts hi anaven disfressats, cosa que no pot faltar en aquesta festa.

SAGRAT COR

És una festa totalment religiosa. Es celebra el darrer dissabte d'agost tot fent

processó i missa. Normalment és en aquest dia quan es celebra la Primera Comunió.

Fa uns quants anys aquesta festa era molt apreciada per tothom, en l'aspecte de que dies abans ja es feien els ornaments que després es posaven pels carrers. Inclús algun any s'havia fet teatre per concloure dita festa.

VIGÍLIA DE REIS

El dia de l'any on els nens disfruten més, és el dia de reis. A Montbrió el dia de la vigília —5 de gener— es celebrava. Era una tradició molt bonica i que consistia en que tots els nens i nenes del poble passaven a cantar per les cases una canço, La Cançó de Rei Petit, que diu:

Ara passa el Rei Petit
ben calçat i ben vestit
amb un tip de botifarres
ballarem tota la nit.

Bona casa, bona brasa
bona brasa, bon tió
l'amo i la mestressa
bona nit que Déu us do.

I mentre cantaven, lligaven un cistell al cap damunt d'una canya i el passaven al balcó. Llavors la gent posava en el cistell productes del camp, com nous i ametlles i d'altres coses, que després els minyons es repartien.

INCORPORACIÓ DEL MUNICIPI DE MONTBRIÓ AL DE SARRAL

En el Consell de Ministres celebrat el dia 7 d'abril de 1972 fou aprovada la incorporació voluntària del municipi de Montbrió de la Marca al de Sarral, disposant la seva realització en Decret del Ministeri de Governació del dia 13 del mateix mes.

Després de coneguda la notícia, les autoritats municipals afectades i les provincials tingueren els contactes necessaris per a dur a terme les gestions a realitzar, i fer efectiva la incorporació aprovada.

Fou assenyalat el dia 10 de novembre del dit any per a efectuar l'agrupació dels dos municipis i sota la presidència del Governador Civil de la província, senyor Antoni Aige Pascual, amb assistència del president de la Diputació, senyor Josep Clua Queixalós, i altres personalitats representants d'organismes oficials i comarcals, junt amb les corporacions Municipals de Montbrió de la Marca i Sarral, presidides pels alcaldes senyors Josep Borràs Vilà i Josep Cantó Pifarré, respectivament, així com els dos jutges dels municipis, senyors Josep Moncusi i Marça, de Montbrió de la Marca, i Matias Huguet i Segura de Sarral. Es celebren els actes i tramitacions corresponents i un dinar a l'Ermита dels Sants Metges, on tingueren lloc parlaments i al·locucions referents a l'esdeveniment. S'aixecaren les actes reglamentàries de la tramitació i les gestions realitzades per la incorporació i l'agrupació dels dos municipis.

A la tarda es traslladaren a Montbrió, on inauguraren la pavimentació dels carrers. Un grup de balls típics, de Sarral, interpretà alguns dels seus números.

INCORPORACIÓ DEL MUNICIPI DE MONTBRIÓ AL DE SARRAL

A l'arribada del Governador Civil de Tarragona Sr. Antoni Aige, fou rebut pel nostre Batlle Sr. Josep Borràs, i els regidors. A l'entrada de la vila tallà la cinta, inaugurant les obres de pavimentació realitzades. El mateix dia, Montbrió celebrava també la incorporació al municipi de Sarraí.

Al local del Cafè ambdós batlles firmaren les actes corresponents, donant així la plena conformitat a la incorporació del nostre municipi al de Sarraí.

Amb una apretada de mans sellaren definitivament l'acord els dos batlles.

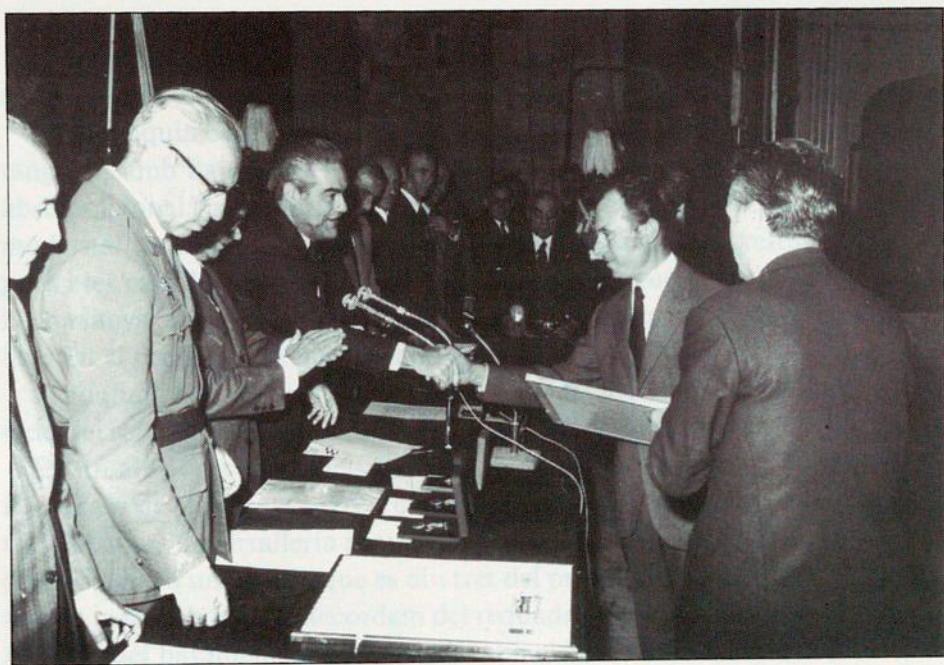
PREMI PER LES MILLORES DEL POBLE

El 27 d'octubre de 1974, amb motiu del concurs que organitzà el Govern Civil de Tarragona (Embelliment de Pobles), Montbrió de la Marca obtingué el segon premi, dotat amb 25.000 ptes.

El primer premi fou guanyat per Solivella.

El lliurament de premis es realitzà al Teatre Fortuny de Reus, i el recollí el llavors alcalde pedani Josep Borràs Vilà, acompanyat pel batlle Josep Cantó i Pifarré.

En aquesta fotografia podem observar el lliurament del diploma que acredita que Montbrió guanyà el segon premi, diploma que és lliurat pel llavors governador Sr. Antoni Aige, i és rebut pel batlle pedani Josep Borràs i Vilà.

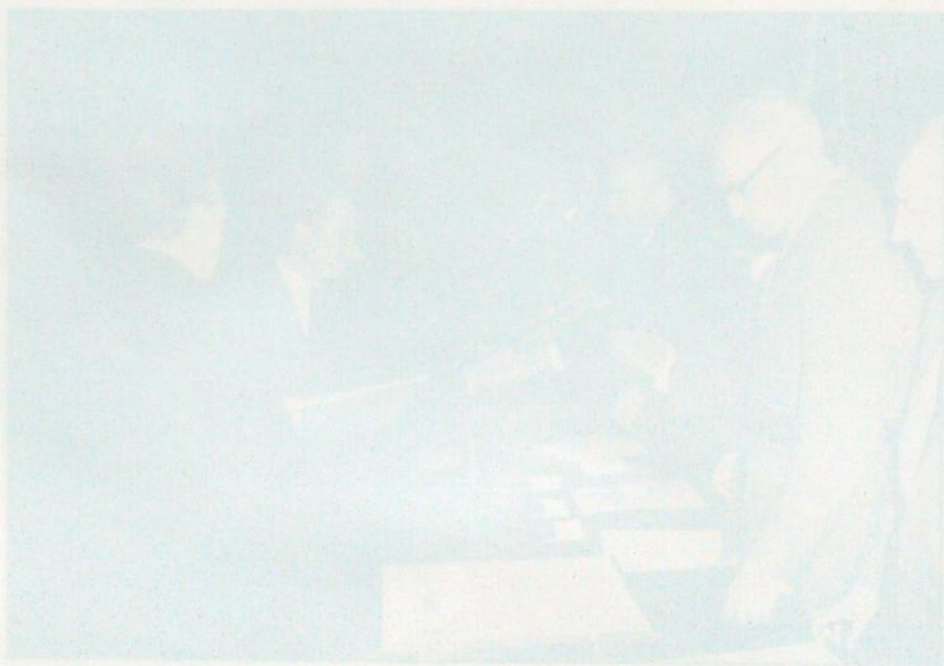
PREMI PER LES MILLORES DEL POBLE

El 27 d'octubre de 1974, amb motiu del concurs que organitzà el Govern Civil de Barcelona (Emboliment de l'edifici), Monbrió de la Serra obtingué el segon premi, dotat amb 25.000 pes.

El primer premi fou guanyat per Sabadell.

El lliurament de premis es realitzà al Teatre Fortuny de Reus i el recollí el llavors alcalde pedani Josep Borràs Vila, acompanyat pel batlle Josep Canós i Plaqué.

En aquesta fotografia podem observar el lliurament del diploma que s'atorga a Monbrió guanyador del segon premi, diploma que és lliurat pel llavors governador Sr. Antoni Aïce i es veu pel batlle pedani Josep Borràs i Vila.

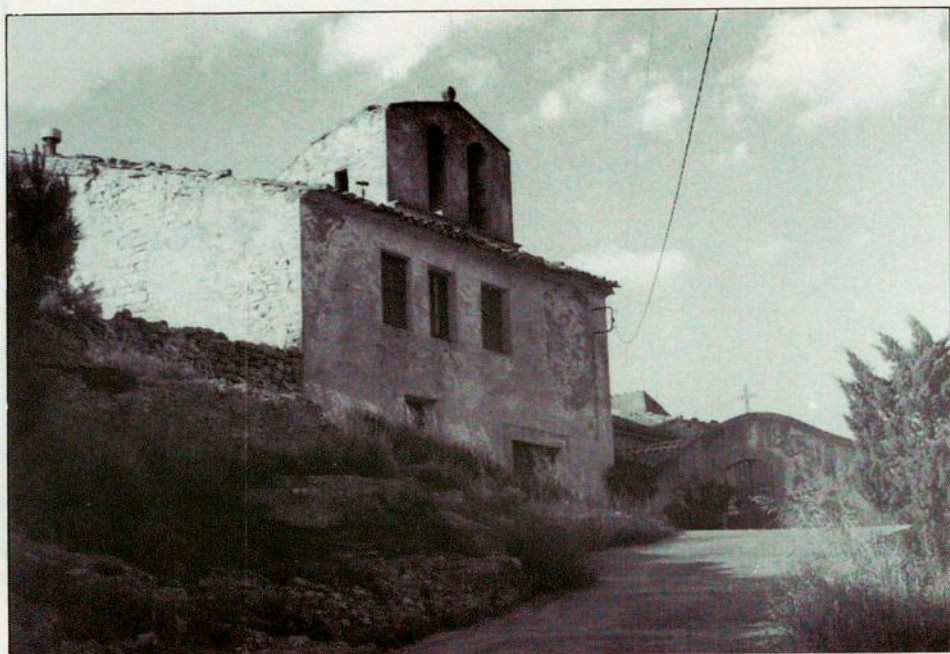
L'ESGLÉSIA

Es troba a la part del poble, al costat d'on existí un castell, del que sols en queden runes. L'església, amb el cementiri adjunt, és dedicada a Sant Llorenç.

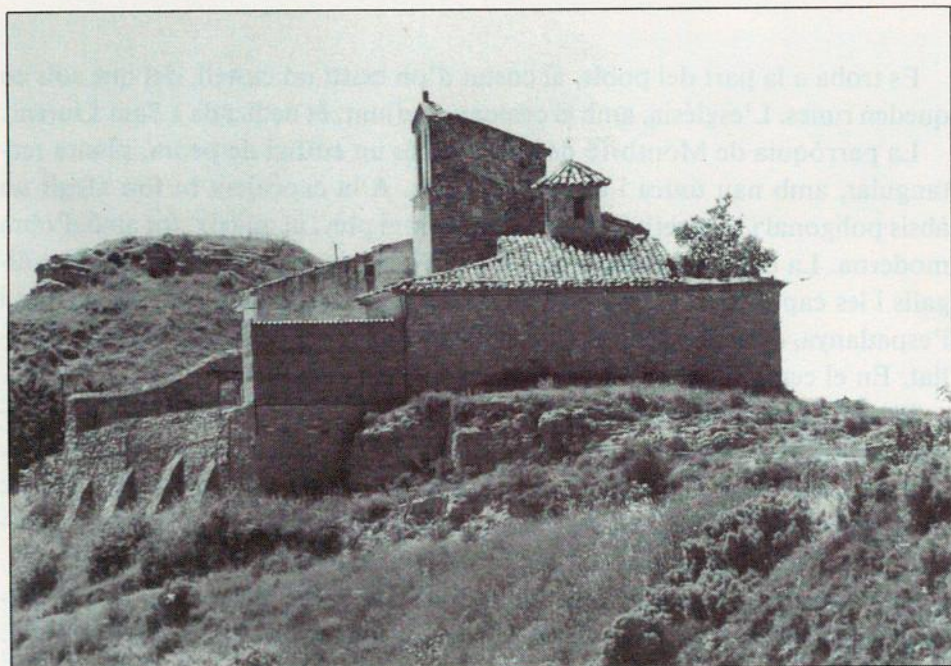
La parròquia de Montbrió de la Marca és un edifici de pedra, planta rectangular, amb nau única i capelles laterals. A la capçalera hi fou afegit un àbsis poligonal i una petita llanterna en el tram previ al mateix, tot això d'obra moderna. La nau es cobreix amb un volta de canó apuntat reforçada per lligalls i les capelles amb canó. El cor es llença als peus damunt l'arc enfilat i l'espadanya, al sud, junt a la porta d'accés, romànica, d'arc de mig punt oval·lat. En el cementiri hi queden algunes esteles funeràries.

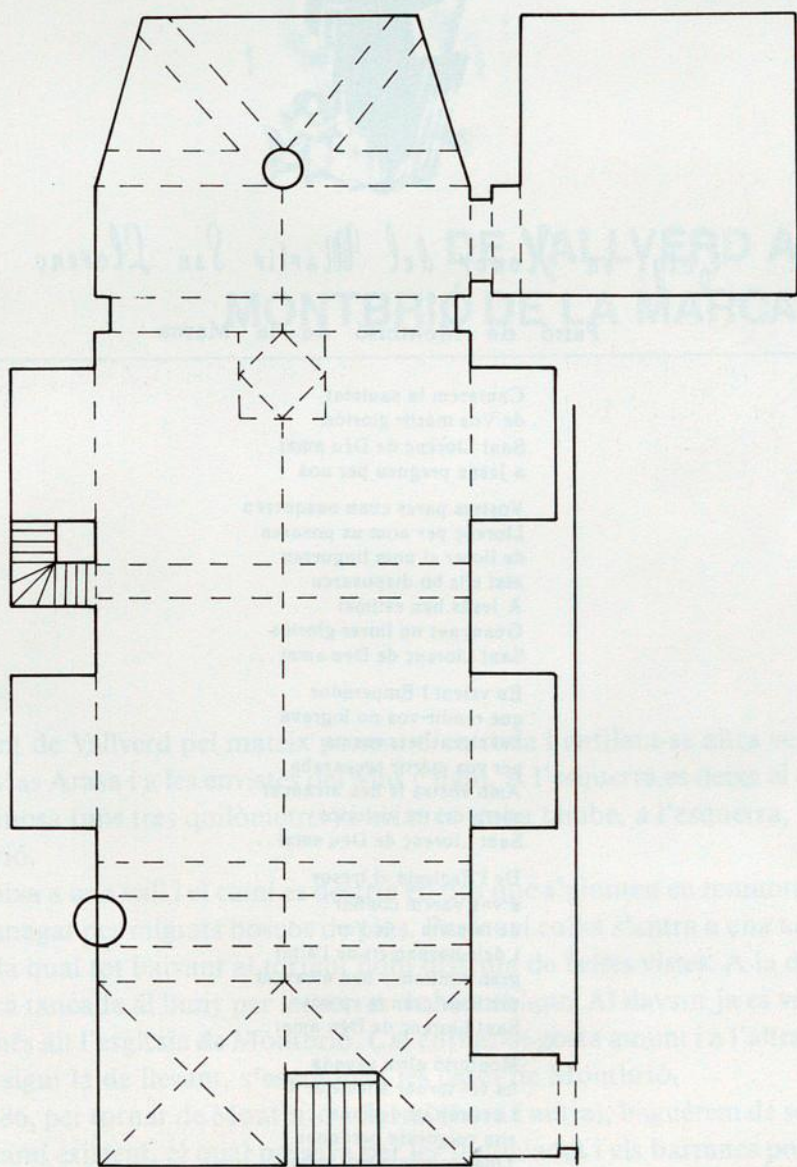
El conjunt, esmentat en la butlla de Celestí III, de 1194, és una obra de transició del romànic al gòtic, de finals del segle XIIè. amb reformes en el XVIIè.

En un altre text escrit pels voltants de l'any 1900, se'ns diu de l'església: Els batans de la porta d'ingrés, encara conserven el clavetejat i el pany primitiu, treballats de serralleria prou remarcables. A dins, a la part de l'Evangeli, crida l'atenció un retaule que es diu tret del presbiteri. Resta malmès i la pintura és ja molt borrosa. Recordem del requadre superior l'escena del Calvari. A l'orla del basament consta que s'acabà el 18 de setembre de 1537.

L'església vista des de diferents indrets.

Goigs en Honor del Màrtir San Llorenç

Patró de Montbrió de la Marca

Cantarem la santetat
de Vos màrtir gloriós.
Sant Llorenç de Déu amat
a Jesús pregueu per nos

Vostres pares quan nasquereu
Llorenç per nom us posaren
de llorer el nom tingueren
així ells ho disposaren
A Jesús heu estimat
Guanyant un llorer gloriós
Sant Llorenç de Déu amat...

En veient l'Emperador
que rendir-vos no lograva
unes graells roents
per vos màrtir preparaba
Amb vostra fe heu alcançat
sortir del tot victoriós
Sant Llorenç de Déu amat...

De l'Esglesia el tresor
a vos varem confiar
de la plata i de l'or
i dels hornamets de l'altar
gran confiança heu alcançat
per tenir gran fe en vós
Sant Llorenç de Déu amat...

Montbrió altra vegada
us vol tornar a festejar
i penedit us demana
ens volguesiu perdonar
Tingueu-nos a tots pietat
concediu-nos grans favors
Sant Llorenç de Déu amat...

Cantarem la santetat
de vos màrtir gloriós
Sant Llorenç de Déu amat
a Jesús pregueu per nos.

MÉS ENLLÀ DE LO MATERIAL

**DE VALLVERD A
MONTBRIÓ DE LA MARCA**

Sortint de Vallverd pel mateix ponent d'entrada i enfilant-se altra vegada fins el Mas Arasa i a les envistes del Mas Cugul. A l'esquerra es deixa el camí Vallespinosa (uns tres quilòmetres) i aviat es troba també, a l'esquerra, el de Montbrió.

Es baixa a una vall i el camí es destria en dos que s'ajunten en remuntar un collet amagat per migrats boscos de pins. Passat el collet s'entra a una ampla vall en la qual tot baixant al torrent hom disfruta de belles vistes. A la dreta, la Conca tancada al lluny per les serres de Montblanc. Al davant ja es veu en el lloc més alt l'església de Montbrió. Cal enfilarse costa amunt i a l'altra vessant, o sigui la de llevant, s'esgraonen les cases de Montbrió.

El 1886, per tornar de Montbrió a Sarral (hora i mitja), haguérem de seguir l'únic camí existent, el qual passava per les fondalades i els barrancs poblats de vegetació. El camí era solitari però molt pintoresc i ple d'atractius.

Actualment existeix la carretera amb un total de 3.500 metres, la qual, tot baixant, bifurca amb la de Santa Coloma i amb uns 1.300 metres més arriba a Sarral.

MÉS ENLLÀ DE LO MATERIAL

Al fer-nos una invitació els responsables d'aquest llibre per aportar-hi el nostre granet d'arena en llur col·laboració ens sentirem gratament sorpresos, ja que això ens oferia l'oportunitat de manifestar per escrit allò que de viva veu tan ens agrada i en tantes ocasions hem fet, és a dir, cantar les lloances, el positiu, tot allò que de bo i bonic té Montbrió.

Aquesta satisfacció no és per lo banal i rastrer que podria intuir-se com a vanitat personal, són uns sentiments nobles i sincers que brollen del fons del nostre cor i que estem segurs que tu, amic convilatà, per tenir-los també, els comparteixes i els comprens.

Descriure l'entorn de tot allò que per primera vegada copsaren els nostres cinc sentits és quelcom tan emotiu i entranyable que precisaria d'una ploma àgil i versada i no d'un intrús en la matèria, el que sols pot aportar-hi tota la bona voluntat i sinceritat de sentiments.

Lògicament a ple segle vint hem d'ésser conscients i tocar de peus a terra intentant no descriure un conte de fades però en res exagerem si diem que quan de retorn d'un llarg viatge anem deixant i contemplant una vegada més, quasi extasiats aquests impressionants complexos d'obres materials, hivernacles, i regadius imitant la pluja natural, plantacions simètriques i ornamentals d'arbres i flors de tota mena, fruit de la imaginació i treball de l'home, fan de tot aquest entorn, quelcom tant grandios i fascinant que no saber-ho apreciar i valorar seria, gairebé, no tenir sentiments. Ara bé, per a nosaltres, els qui vivim en més contacte amb la natura i el món rural, precisament aquesta complexitat i grandesa és el que ens impedeix veure un segell de personalitat, per a passar a ésser quelcom general, un tant deshumanitzat, que tendeix cada vegada més a un accelerat progrés de confort i desenvolupament d'intel·lectualitats, però, a la vegada, a construir cada vegada més també, la personalitat individual i humana en detriment de l'ambient familiar i la convivència. Aquest fet social amb els seus innegables avantatges, és certament inevitable i genera-

litzat, propi de les circumstàncies actuals i que lentament, però, sense pausa, va introduint-se també dins dels ambients rurals, alterant certs aspectes, que amb regust de nostalgia, alguns del més grans recordem.

Quan ja de retorn d'aquest imaginari viatge anem deixant autopistes i carreteres més generals en ordre descendent, per entrar a la nostra estreta i sinuosa sembla que haguem anat deixant un món irreal i fabulós però en el que nosaltres no hem sabut trobar-hi l'ànima i l'esperit de convivència, aquell veure en una persona a un consemblant nostre, ja que dóna la impressió de que és una peça més del complicadíssim i impersonal món que el rodeja, del que no dubtem —per mereixen's tots els respectes— que a l'igual que nosaltres en el nostre, ell s'hi sent plenament identificat, feliç i realitzat.

No volem entrar en ridícules i odioses comparacions ja que som conscients que són valors incomparables i que el fonamental en la vida és trobar-se un a sí mateix dintre les circumstàncies que l'envolten. Per aquest motiu, per a nosaltres, Montbrió és gairebé tot: el record de les primeres imatges borroses dels nostres ulls, els jocs infantils de carrer, les excursions, berenar inclòs, amb el nostre mestre, als llocs típics, les alegries de joventut amb aquelles festes tan familiars i obertes, els cants, inclús el dels adults treballant al camp i les dones a la casa. També l'ajuda desinteressada i alegre de tothom a la primera família que ho necessitava, i tants i tants detalls que es farien inacabables. Per resumir-ho que el nostre cor espiritual, sigui, romanguí i morí dintre les parets que tant estimem. Estem plenament segurs que aquest sentiment vibra i és compartit per tots els qui precisament en aquest entorn la vida els donà la benvinguda.

Que Montbrió també té coses no tan agradables i algunes de negatives? Sens dubte que les té, existeix la perfecció en aquest món? Precisament aquí farem si bé a la inversa, una frase del President Pujol quan en una roda de premsa li preguntaren per les virtuts d'un dels primers partits de l'oposició, contestà: «No seré jo qui els hi ressalti, ja ho fan ells». Nosaltres els nostres defectes a nivell de Montbrió, quan hi són, no és oportú ventilar-los i sí procurar esmenar-nos i treure'n profit, rectificant dins el que sigui possible. Sols d'aquesta manera actuarem con la tradició i l'esperit de Montbrió ens demana i exigeix.

Després d'aquest llarg preàmbul i a l'intentar avançar un pas més en l'afer que ens hem proposat, hem mirat de seleccionar un tema referent al nostre poble i desenvolupar-lo. Francament, al copsar l'atenció, ens ha sorprès la varietat d'ells, entre històries, fets viscuts, anècdotes, costums, etc. que vers ell conflueixen i que donarien per separat a omplir diverses quartilles. Dos d'aquests temes, al final ens han cridat l'atenció: el primer la transformació material del poble, gradual i lenta dels primers temps, per arribar a un progrés ràpid i evolutiu gairebé sorprenent de les darreres dècades. El segon i potser el que més

ens fascina, és el de quedar-nos dins de les mateixes èpoques en la part íntima, gairebé espiritual, intentant revivre la manera d'ésser dels seus habitants. No obstant, per aportar-hi uns llums caldria donar unes breus pinzellades al primer tema no tocant-les a fons ja que creiem que al llarg d'aquest llibre hi haurà plomes més expertes i autoritzades per a fer-ho.

Hem de començar, i demano perdó per la immodèstia, felicitant efusivament les actuals generacions i part de la darrera que, lamentablement, ja no està entre nosaltres, per haver sabut estar en perfecta sincronització, cadascú en diferent, però en la mateixa eficàcia, al lloc que les exigències del moment requerien, això feu possible que sense ésser inventors ni innovadors de cap mena, guiats per l'esperit de poble, han tingut l'agudesa i visió de futur per assolir els seus propòsits adaptant unes circumstàncies i facilitats en diversos ordres destacant les subvencions econòmiques per anar dotant Montbrió del confort i millores per tal de marxar al compàs dels temps actuals i que la situació exigeix, evitant de quedar el poble en certa manera marginat de la societat actual. I tot això podríem dir que Montbrió ho obtingué en els moments claus des del moment en que les circumstàncies ho feien factible, dient en favor de les esmentades generacions que dintre el barem dels pobles semblants al nostre, inclús de més grans, en foren els pioners per trobar-se entre els primers en promoure'ls i aconseguir-los. Per tant, doncs, la més efusiva felicitació.

Aquí, breument, relatarem, tot deixant al marge d'altres també importants, els tres pilars bàsics i transcendents en la història del poble. El primer fou el 1961 quan dintre d'una penúria econòmica municipal, començarem a gaudir d'unes minses subvencions oficials que, al llarg del temps, passarien a ser generals i generoses, així s'aconseguí que la Telefònica ens fes arribar una terminal al nostre locutori públic, ramificant-lo anys després fins els domicilis particulars que ho desitjaren. Això, en aquella època, començava a ésser vital per la vida familiar i social ja que ens deixava units amb la resta del món, evitant els desplaçaments amb els pocs mitjans de comunicació que es gaudien, (cal recordar al respecte, els famosos telegrams postals que, a vegades, arribaven, per a citar un cas, quan el difunt ja era enterrat).

La segona millora fou la portada d'aigües l'any 1964 amb la consegüent xarxa de distribució i conduccions per evacuar-les. Era el somni daurat ja dels nostres avantpassats que degut a les circumstàncies es trobaven impotents per a realitzar-los i si això per ells ja era important imagineu-vos amb el nivell de vida constantment creixent el que representava per a Montbrió. Aquesta millora fou, pràcticament, decisiva per la vida local, representant la supervivència o pel contrari l'agonia lenta però inevitable del poble.

El tercer fou l'any 1971 portant a terme la magnífica pavimentació i ornamentació de tots els carrers, orgull, sense pretensions però, de tots els estadants

i admiració dels visitants. Per nosaltres, ens ha donat satisfacció, fent-nos sentir bé i al dia, acabant amb la pols de terra i del fang i reguerots que les pluges provocaven. Això que, des de sempre, es tenia molta cura en arreglar-los i les dones es feren famoses en la rogalia per la netedat i cura de la seva parcel·la, adornant-la amb flors i tenint-ne cura tots els dies. Hem de fer justícia esmentant a diverses autoritats forànies sense l'ajut de les quals, amb les importants subvencions prestades a fons perdut, no hauria estat possible la realitat de les obres assolides.

Podríem haver optat descriure obres més secundàries com serien durant l'any 1984 la nova aportació a l'antiga xarxa d'una via d'aigua «rodada», el magnífic enllumenat públic a l'estil clàssic, i un llarg etc. Podríem també incloure dins una relativa i frustrada, per ara, millora, l'important inversió a fons perdut que el poble feu l'any 1968 amb una empresa particular per tal de que s'instal·lés la seva fàbrica d'embotits aquí. Si amb molta il·lusió per part de tots, la finalitat era ja que amb els mitjans de l'agricultura moderna sobrava personal, haurien hagut d'emigrar algunes famílies i part de la joventut, a veure si dotant de lloc de treball al poble es podrien retenir aquí. El bons dissenys generals foren aconseguits sols a mitges ja que si bé durant uns anys absorbí tota la mà d'obra que l'interessà, anava poc a poc perdent importància a través de diverses empreses. Així canviant de mans, acabà per tancar les portes, si bé al cap d'un temps un nou propietari l'obrí, aquest donà molt poc treball i les males relacions entre propietari i poble ha acabat que el poc que hi dona no sigui realitzat per ningú de Montbrió. Lamentablement una gran il·lusió i una forta inversió per part del poble han deixat l'esperança de tots ansiosos d'assolir la solució del futur per la vida local. Sortosament els impostos que anualment reverteixen al municipi fan que mirat sols pel caire material serveixin per recuperar-se de l'inicial.

Modestament i com a part integrant de les noves generacions ens sentim, i creiem interpretar el sentir general, plenament satisfets de les nostres actuacions sense cap mena de petulància ni orgull, ja que som molt conscients de les limitacions del nostre poder i saber, però sí que aprofitant les oportunitats que el moment ens brindava i que els nostres antecessors no pogueren gaudir, hem anat marxant al compàs del temps, dotant al poble dels milloraments restant dintre nostre la satisfacció del deure aconseguit.

Si acabéssim aquí aquest treball seríem injustos, fins i tot irrespectuosos, vers les generacions que ens han precedit. Igualment, també, per a elles el nostre reconeixement i record ja que conseqüència del temps que els tocà viure mantingueren viu l'esperit de poble i de superació, tenint present la naturalesa de les èpoques passades, el testimoni material i moral de les obres realitzades, d'una manera lenta sí, i per tant poc espectacular, però molt sacrificada dintre la

penúria en que vivien, amb l'agreujant de que tots els recursos havien de sortir del poble sense cap mena d'ajuda ni subvenció oficial. Hauríem pogut, les generacions actuals en termes generals, realitzar les obres que tant admirem, sense les decisives ajudes econòmiques? Hauríem estat capaços moralment d'entendre'ns en la distribució de les despeses que les obres importaven?, molt ens temem que no. Voldríem destacar de les diferents èpoques algunes de les obres que els caracteritzen. Construïren en un temps que es perd en la història, moltes de les cases i locals que actualment ocupem, això sí modernitzades i decorades. A nivell de poble direm que transcorregut el primer quart de segle passat, compraren una de les més grans i millors cases del poble i l'habilitaren per escola i vivenda del mestre i que sense necessitat de cap modificació posterior complia la perfecció formant-se allí culturalment tots els fills de Montbrió fins al seu esfonsament ocorregut l'any 1962. Passen les dècades i l'any 1921 fent-se ressó de la imperiosa necessitat del moment construeixen de peu, prèvia compra del terreny, un sindicat per l'elaboració del vi, que amb lleugeres reformes es mantingué en funcionament amb tots els avantatges que representà, fins que fa uns anys passà al fusionar-se amb el de Sarraí, obligats per les exigències del moment que feia gairebé impossible la seva explotació per dificultats burocràtiques i de comercialització. Sentiments compartits d'alegria i nostàlgia, ja que veiem amb això l'enderrocament simbòlic d'un monument construït pels nostres recents predecessors i que ens recordava la seva història. Uns pocs anys després hom comprà un terreny i, també sense subvenció de cap mena, construeixen una sala de ball a la planta baixa i al primer pis una sala de cafè, actualment en ús.

Davant la realitat d'aquests fets consumats queda palesament demostrat que totes les generacions han col·laborat al estat actual de super-desenvolupament, dit sigui amb permís de les generacions futures. En qualsevol invent, en qualsevol màquina per sofisticada que sigui es troben arrels que, descobrint darrera descobrint, encadenats entre sí, han anat evolucionant fins a l'estat actual i que no estan més que en camins de plena evolució. Per tant, si es que encara hi ha algú, podria fer-se una cura d'humilitat, baixant del pedestal que s'ha prefabricat, creient que la nostra generació és la millor, és sens dubte una anella més d'una llarga cadena començada i que continuarà.

Centrant-nos en el encapçalament del títol i intentant endinsar-nos en lo que podríem dir-ne l'esperit de Montbrió, recorrerem més a la tradició oral que no pas a les tan fredes i espolsades notes d'arxiu. Així abarçant d'una manera fiable el que els avis ens contaren escoltat dels seus avis referent a la seva vida en l'entorn familiar, aquest galimaties o joc de paraules ens transporta a set o vuit generacions endarrera que a una mitjana de 25 anys ens retrocedeixen uns dos segles. Al nostre poble, com gairebé en tots els ambients rurals, la vida

es desenvolupà gairebé com en la prehistòria; apart el cert confort «entre cometes» que les rústiques cases els brindava, estaven gairebé mancats de tot. Vivien en un aïllament gairebé complet, no tenien cap mitjà de comunicació, però tampoc cap gènere per transportar i la carretera es construí l'any 1917. Subsistien dels escassos recursos que la terra els subministrava d'una manera molt minsa, faltats d'adobs i d'eines per treballar-la, i els ajudava molt els productes de la caça. Vivien de lo que tenien, ja que, pràcticament, no tenien cap diner. No podien gaudir, ja que no tenia cap valor ni aplicació i per altre part tampoc haurien pogut transportar, de l'important riquesa forestal que tots els boscos atresoraven amb els rebolls i alsines i sobretot pinars enormes que els cobrien. Els nostres pares els havien vist gairebé verges. Quin contrast! Ens emociona sols el pensar si ara els poguessim veure així!

Pasaven els anys i la situació evolucionava poc. Transcorregut ja el mig segle anterior es va revifant la vida interna. Comença a treballar-se la terra amb petits animals i ja comencen a adaptar-se nous aparells. Es logra conèixer més algun diner, els ajudava que dues o tres famílies que tenien molta propietat ja donaven algun jornalet, no obstant, tot junt, per poca cosa arribava. Vivien apilotats dintre les cases amb manca del imprescindible i necessari, la roba i el calçat, un luxe de l'època, o fabricaven gairebé tot casolanament, es teixien unes aspres teles de bri en uns aparells fets per ells molt rudimentàris. Les famílies, molt nombroses, només sobreviuen els més forts, començaven per arribar al món sense cap mena d'ajuda especialitzada, a la futura mare l'assistia arribat el moment una dona qualsevol, la més valenta i osada, i que anava adquirint certa pràctica, si tot anava bé; l'alimentació del nadó la natural, dintre el que en aquelles circumstàncies la mare podia donar-li, com a reforç l'hi donaven pa i nous mastegats per aquesta per tal de que pogués digerir-ho.

A cavall ja dels dos segles, la situació general avançà notablement, ja que es començà a gaudir del «no tant necessari», el poble al complet de la cabuda que dona de sí, conviuen 32 famílies amb 212 habitants. La gent començà a relacionar-se amb els pobles del veïnat, els sistemes de treball i vida evolucionaren i el tenir que viure únicament de l'agricultura el terme ja no donà tant de sí per viure tanta gent al compàs de l'època, i aquí comença una emigració que pràcticament no ha tingut aturador. I així s'inicia, encara que si bé sorda, una punyent pena per els bons fills de Montbrió, tant els que marxen, com els que es queden, en veure la desmembració d'unes persones, que dins dels seus defectes, tant s'han estimat i conviscut des de sempre.

En aquesta fase ja neix un nou i progressiu ambient festiu, s'arranja una sala particular per a taverna-cafè, i es fan balls esporàdics amb acordeó per acabar éssent tots els festius i, excepcionalment, superats en les dues festes majors. La joventut va assolint un gran ambient, tots els dies feiners cap al tard

les noies van a la font i de retorn es queden a lo que ara en diem la Placeta dels Arbres, —llavors «les Portes Noves»— on tots els nois al plegar del camp també hi acudien i així fent bullanga i xerinola estan fins l'hora de sopar. Allí entre seriosos i bromejant comencen alguns «flirts» que acabarien al peu de l'altar. De tot això en diem el «Mercat». Culturalment, amb l'ajut de bons mestres en sortiren de ben preparats amb lletres; un d'aquests educadors que hi restà molts anys, formà un cor de cantaires que lluint una elegant senyera obtingueren bona fama, també formaren un grup teatral. En un destacat Carnaval, com a fi de festa, escrit per tres o quatre d'eixerits llegiren el Testament del Carnestoltes, al·lusi, d'una manera carinyosa, a gairebé totes les persones del poble.

Ja en progrés constant s'arriba als anys de la pre-guerra nacional, l'emigració i el descens de natalitat deixen Montbrió amb 22 famílies i 104 habitants, el fet de quedar-se menys persones i per la modernització dels sistemes de treball es segueix igualment explotant tot el terme, per lo que el nivell de vida progressa i ja que és relativament considerable, així certs moderats luxes anaven desplaçant la carència gairebé total de sols tres o quatre generacions endarrera. L'ambient festiu en aquests anys arriba a cotes realment brillants, el polaritzen dos mestres, un d'ells en particular. En aquella època, —parlem dels anys 25-35—, previ ensenyament es ballaven sardanes tots els dissabtes al vespre i diumenges al migdia a la plaça o bé dins la sala, segons el temps. Ball tarda i nit primer amb piano i ràdio-gramola després. Totes les festes més destacades, al ball de nit, mitja part amb refresc al cafè. A totes les festes de la rodalia el jovent hi acudia amb la xerinola pròpia de l'edat. Les dues festes majors es celebraven per lo alt. La d'estiu multitudinària, ja que venia molt veïnat, la d'hivern més íntima i familiar. Les cases s'omplien de familiars i amics els dos dies que durava. Ambdues festes majors començaven amb un gran ofici religiós concelebrat acompanyat d'orquestra, aquesta, a la sortida, feia la sessió vermut tocant dos o tres balls o sardanes. A la tarda, concert al cafè seguits de les dues sessions de ball. De sempre, les festes del Carnaval del diumenge, dilluns i dimarts havien estat brillants, però en destacariem un d'aquests anys. Guarniren la sala amb serpentines i paper fi i posaren llums de colors a l'estil de les actuals discoteques que s'encenien, apagaven o alternaven segons la peça. Les noies totes vestides de llarg i blanc, marcadament maquillades que junt amb les disfresses donaven un aspecte imponent, popular i festiu que ja mai més, fins la data, no s'ha pogut comparar.

Hi havia format un grup de teatre que feu la delícia del poble en moltes vetllades i d'esbarjo i divertiment del nombrós grup dels components en el assaigs.

Anys 36-39; tres anys de paralització gairebé total de totes les activitats

excepte les bèl·liques; guerra entre pobles i famílies, calamitats i privacions, un veritable caos que per comprendre'l cal haver-lo viscut. Montbrió tampoc en quedà al marge.

Aquests tres anys marcaren material i moralment el final d'una època i el començament d'una nova. Aquell viure d'una manera oberta, aquell ambient familiar i respectuós, aquell donar valor a la paraula, aquell treballar de ferm, si bé deixava temps per interessar-se pels altres; sense volguer entrar en ridícules comparacions, ja que tot té la part positiva i negativa, donà pas a una transformació materialitzant, amb més afany de tenir que no d'ésser i amb més anhel de confort. Tot això orquestrat per una societat de consum que no remarca en res, inclús jugant-se la vida: ben palès ho tenim en el món de la droga que ha fet que quedessin desplaçats valors morals que, tradicionalment, estaven ben arrelats i que creïem que molts serien perfectament compatibles dintre el progrés i el modernisme actual. Per definir-ho direm que hem avançat molt en caire material, en confort, en instrucció, si bé, lamentablement, no tant en comprensió, respecte mutu i valoració del veritable i únic sentit democràtic de delimitació dels drets personals de cada un, respectant els dels demés.

Tampoc seríem justos si no fèssim esment a les generacions més actuals, per la seva gran preparació amb els coneixements i estudis que han pogut assolir. Tenim plena confiança en elles, no obstant les dificultats en els temps que s'han d'integrar. Cal esperar que una vegada superada l'etapa juvenívola de certa inseguretat i irresponsabilitat que tots hem passat, ben segur que seran dignes secessors amb escreix i capaçs cada un dintre la seva situació particular d'enfrontar-se amb èxit als problemes de la vida. En quant a les diversions, per tenir que adaptar-se talment com hauríem tingut que fer nosaltres, han anat a buscar-les als llocs comarcals on hi ha les grans discoteques, acabant pràcticament amb l'ambient festiu de llurs pobles. Sembla que ara tornin a reanimar-se velles tradicions i crear-ne de noves, fet que celebrariem de debó.

Després d'aquest superficial repàs de les diverses èpoques del nostre poble en podríem treure certes conclusions. En ordre regressiu hi ha un gran descens del nivell de vida material en tots els ordres, comparant amb el que podríem dir-ne retrat robot de l'època reflexada en les primeres famílies del nostre poble; ara bé, en la part moral, íntima, no instructiva, no creiem es tanta la distància si es que en realitat n'existeix. Amb molt menys potser eren tan feliços o més, que nosaltres. La pròpia experiència de cada un ens demostra que l'home, en termes generals, sols l'abelleix i el fa dependent d'alguna manera, d'allò que veu que els demés comencen a disfrutar-ne. Això, analitzat, ens dóna a comprendre que dintre les privacions materials dels nostres avantpassats no es sentiren desgraciats ni privats de res, com tampoc nosaltres ens hi sentim, lògicament, de les innovacions que vindran en el futur. Només així podrem

comprendre, com dins de la seva situació tenien aquell esperit obert, aquella alegria innata, aquella convivència exempta de nerviosisme i neguit del tenir-ne més i aquell aire festiu i alegre. També podem trobar-hi en cada època la part cultural que en alguns aspectes no hem superat; grups de teatre, de cant i fins una composició i recital del testament del Carnestoltes. Potser nosaltres, els que varem viure la joventut de la pre-postguerra, ens ajuda a comprendel's més, quan alguns petits sectors de la gent jove actual ens diu que visquèrem una època oprimida i reprimida (política apart). Després del conuiu entre joves, que palesament hem deixat exposat en el capítol referent, una interpretació molt àmplia deuen tenir del sentit de la llibertat, entre cometes, en tots els ordres, en especial el sexual que certs petits grups el tenen conceptuat. Aquí sí que, amb tots els respectes, els hi diríem que potser els arbres els priven de veure el bosc.

Certament, no voldríem donar l'impressió del que no som realment. Estem molt en favor del modernisme i del progrés en tots els seus amplis aspectes, si bé això no és obstacle per fer la justícia que es mereixen els nostres predecessors. És incompreensible i absurd pensar que encara hi ha algú que enyori fer retrocedir la història, infravalorant les altes cotes de prosperitat i coneixements que s'han assolit. De trobar algú, però, ens lamenten solament i no és poc, de que tot aquest progrés no servís per a portar a la vegada més pau i unió entre els pobles, més afecte, respecte, i comprensió dins de les famílies i, sobretot, perquè pogués els cors. D'una manera especial, sobretot als qui més poden influir per a fer més curtes les distàncies entre els més i menys afavorits, arribant al màxim d'expressió aquestes tristes imatges que de tants països sub-desenvolupats ens arriben.

I per finalitzar, i com a darrer detall a ressenyar de Montbrió, dir que compta actualment amb 8 famílies i 35 persones fixes (incrementades dues o tres vegades aquestes quantitats en èpoques d'estiu). Això fa que per vacances tan nombrós personal gairebé tot jove i infantil dongui una animació i vida extraordinària. Lamentablement per la història del poble no podem silenciar un detall molt negatiu i que per desgràcia veiem reflectit al llarg i ample del país: molts joves, al contraure matrimoni, fixen llurs residències als pobles de la rodalia, tot i seguint treballant la terra d'aquí. Aquest és el veritable «càncer» dels mitjans rurals i com tal Montbrió.

Et demanem, amic lector, ens disculpis per l'extensió, si bé per tractar-se d'un llibre i d'una història i amb la sincera il·lusió de fer-nos més entenedors no hem pogut extractar-ho més.

Gràcies i perdoneu.

MONTBRIONENCS D'ESPERIT

La meva participació en aquest espai de col·laboracions la podria qualificar de tímida, doncs mai fins ara havia escrit una paraula en cap publicació, i per tant tenia vergonya d'expressar-me malament. Però el fet de que pugui aportar, en la meva inexperiència, un nou punt de vista, es disculpa per fer un petit escrit d'un tema que considero prou important:

ELS MONTBRIONENCS DE FORA VILA, més anomenats estiuejants, els que tenim la nostra llar fixada en un altre indret, i se'ns veu per Montbrió els dies de festa, els caps de setmana i sobre tot els mesos d'estiu, per les vacances.

Som Montbrionencs d'esperit perquè, malgrat la nostra condició de viure generalment en alguna capital, ens estimem el poble d'una manera particular, ja que per nosaltres és prou valuós el poder passar uns dies, encara que siguin pocs, envoltats de naturalesa, els amics de tota la vida i poder fer una aturada per a relaxar-nos, en el ritme que ens imposen les grans ciutats. Serveixi doncs com exemple, el meu cas.

Visc a Barcelona des de que els meus pares, com molts d'altres, s'aventuren un bon dia, a deixar la seva llar per cercar un nou tipus de vida, que els permetés millorar la seva situació econòmica, guiats per l'atracció que ofereix la gran ciutat. Sóc doncs, producte del mal que, desgraciadament, pateixen els pobles, l'emigració. És un mal generalitzat que predestina a un poble a reduir els seus habitants a comptades famílies que puguin viure, —com en el cas de Montbrió— de la pagesia o dels animals, ja que no pot subsistir cap altre tipus de comerç, degut precisament al poc nombre d'habitants. Però, per contra, tothom que ha marxat, sempre torna i ho fa com a estiuejant. I això és bo, puix que no és perd del tot la població, recuperant-la els dies de festa, quan les obligacions diàries ens permeten un descans per a gaudir del que hom anomena la segona llar, omplint d'aquesta manera els carrers del poble, de tot tipus de detalls que denoten el major nombre de persones, donant-li així més vida.

I com no, intercanviant els diferents coneixements obtinguts en els seus respectius llocs de procedència, invitant d'aquesta manera, al diàleg, del que tant els veïns habituals com els ocasionals, en podem treure un coneixement més ampli en tots els sentits. A Montbrió, en aquest aspecte, estem de sort, doncs les dues parts ens avenim molt i no ha representat mai cap problema sinó tot el contrari, tots creiem que de parts només n'hi a una i que aquesta, som tots. Serveixin d'exemple les diverses ocasions quan celebrem tots plegats el vermouth dominical, fins als dinars o sopars de germanor que organitzem els dies assenyalats; com quan també ens reunim per preparar i disfrutar la Festa Major.

En molts altres pobles en canvi, les diferents maneres de pensar han significat una gran separació, aconseguint una incomprensible rivalitat, per voler-se diferenciar els uns dels altres, arribant en molts casos a l'odi mutu i suportant-se de la manera més falsa. Però a l'altra cara de la moneda hi trobem d'altres, que inclús en fan agrupacions de residents de fora vila, on en els seus actes sempre queda palesa la seva vinculació amb el poble. En els últims anys i gràcies a Déu, a Montbrió han arribat unes noves famílies d'estiuejants que en aixecar les seves noves cases, han contribuït a la grandesa del poble augmentant la seva superfície i dotant-lo d'unes construccions més modernes, i a la vegada estètiques, que serveixen d'exemple del que caldria fos el futur del poble. Futur que hem d'encarrilar en el possible en aquest sentit, intentant evitar, que d'aquí a pocs anys l'esperit del mateix no mori enmig d'unes quantes cases abandonades. Per això seria convenient, en primer lloc, aprofitar els terrenys que envolten la població; convertint-los en superfícies habitables, donant pas, a la possible creació de noves vivendes.

El segon pas seria crear nous punts de reunió més adients a les necessitats actuals, com bé podrien ésser, l'ampliació del cafè reestructurant-lo i afegint una terrassa on hi capigués força gent, i la construcció d'una piscina pública, que ens serviria tant per el seu ús, com per augmentar la comunicació entre els convilatans, éssent un reclam per a nous estiuejants i també per a aquells antics que no vénen tan sovint, per por a l'avorriment.

Avui dia no és cap excusa dir que Montbrió està massa lluny. En automòbil i gaudint de les noves carreteres i autopistes, el temps i inclús la distància s'han reduït considerablement, fent del viatge una estona gens esgotadora. I sinó recordem com era fa uns anys quan, entre trens, cotxes de línia i taxis hi perdiem una bona part del dia.

Una opinió molt personal, és que agraeixo que Montbrió no sigui un poble de pas i que la carretera s'acabi justament on comencen els carrers, perquè així el fan més íntim, podent estar ben tranquils en deixar les portes de casa obertes, sense por als robatoris ni al saqueig de les terres o els horts. Un altra avan-

tatge és no estar pendents dels perills que ocasiona el tràfic dins d'una població.

Però seguint amb el meu relat, voldria recalcar el que ha significat per mi el venir tot sovint al poble, doncs a part de visitar a la família, que per molta gent seria un mer formulisme, per mi ha estat d'una importància vital, considerant Montbrió casa meva.

Des de la meva infància fins avui dia, he retingut innumbrables records, vivències i experiències que m'han ajudat enormement a realitzar-me com a persona, fent-me estimar cada dia més, la vida rural.

Avui, ho reconec, que no sabria estar-me sense venir de tant en tant, perquè el fet de mirar des del punt més alt del poble, a les muntanyes, als camps, les eres, i delimitant amb la vista, els quatre cantons del terme, em fan veure com d'acollidora i bonica és la nostra terra. M'agrada també encendre la llar de foc a l'hivern, passejar pels camins gaudint de l'olor que emana la natura, veure aigua fresca d'alguna font, anar al cafè i tantes coses que en explicar-les allargaria massa aquest escrit. Altres estiuejants, al plantar el seu hortet o al cuidar alguna parcel·la hi troben encara més al·licients, però d'aquí a no massa temps espero que jo també ho pugui fer.

Ben cert és que els estiuejants veiem el poble des d'un punt de vista diferent, i no patim la monotonia de treballar-hi cada dia de la setmana, sobre tot a l'hivern quan el fred i les circumstàncies fan que pels carrers no hi hagi gairebé ningú, refugiant-se cadascú a casa seva, éssent l'època de l'any que menys habitants té. Però tots tenim la nostra feina, i tots patim la monotonia a la nostra manera i, per això, quan estem a Montbrió, intentem deixar de banda les preocupacions laborals i quotidianes, per ocupar el temps d'oci en altres facetes que ens ajudin a omplir la nostra vida i que són necessàries.

Finalment només em resta dir-vos que, en la nostra mesura, hem contribuït a que Montbrió sigui gran, perquè encara que en el cens sols constin 33 habitants, de Montbrionencs en som molts més.

EVOLUCIÓ D'ESPANYA

L'any 1909 hi va haver una gran guerra amb el Marroc, que segons notícies varen morir molts milers de soldats i va durar dos o tres anys. També, l'any 1909, a Barcelona, hi va haver una gran revolució cremant algunes esglésies i convents, l'any 1913 esclatà una guerra europea de gairebé totes les nacions d'Europa menys Espanya, va durar fins l'any 1919.

L'any 1921 els moros es van revelar i guanyaren moltes posicions, i arribaren fins ben aprop de Melilla, causant una pila de milers de morts, però al poc temps, Espanya ja havia recuperat les posicions perdudes. Va durar la guerra un munt d'anys, però no molt forta. Fins aquesta època a Espanya va regnar la Monarquia, com a rei hi havia Alfonso XIII.

Espanya 1930: el 14 d'abril entra la República, posaren president a D. Niceto Alcalá Zamora, al poc temps van treure la paga als capellans, no hi havia poble, per petit que fos, que no tingués capellà.

L'any 1932, els catalans aconseguirem l'autonomia, però no ben completa, posant de president a Francesc Macià, que al poc temps morí. Llavors entrà de president Lluís Companys i durant aquest temps afavoriren molt als treballadors, produint-se una gran baralla entre amos i parcers (que s'anomenaven rabassaires), el president havia concedit als rabassaires el 25 ó el 50 per cent de més.

L'any 1931, el 6 d'octubre, l'Aliança Obrera, és a dir, el treballador, va sortir al carrer amb una gran revolució a tota Espanya, si bé més forta a Catalunya i Astúries. En aquests llocs fou més forta perquè va durar gairebé un mes si bé a Barcelona sols va durar dos dies, i va haver-hi víctimes, però aviat el govern de Madrid anomenat de dretes, es va apoderar de la Generalitat de Catalunya fent presoner a Lluís Companys i a 30.000 obrers entre tot Espanya.

Eleccions el 16 de febrer de 1936: la part burgesa s'anomenava de dretes, i la part dels treballadors (o associada) s'anomenava d'esquerres. En les eleccions del 16 de febrer l'esquerra va triomfar de tal manera que immediatament

fou nomenat president de la Generalitat el mateix Lluís Companys, i president de la República, als pocs dies, Manuel Azaña que certament, renovaren les lleis que actuaven de 1932 a 1934.

En arribar el 18 de juliol es revoltaren contra el govern 32 generals.

Immediatament 28 foren empresonats i afusellats als pocs dies. Quedaren sublevats els de Saragossa que es deia Cabanellas, el de Sevilla, Queipo de Llano i entre els dos tenien sublevades de 20 a 22 províncies: Franco al Marroc i Mola a Mallorca i Maó.

La gent d'esquerra i comunista es llençà al carrer, i s'incendiaren moltes esglésies del país i també els convents (com l'església del nostre poble Montbrió que fou cremada el 26 de juliol). Tots els frares i sacerdots que van poder agafar, van ser afusellats, com també molta gent rica, requisant-se moltes hisendes i cases. Pels boscos hi havia força gent amagada, un dia n'agafaven un, l'altre dia un altre, la gent que no tenia cap opinió estava horroritzada, tot anava dirigit pels comitès anti-feixistes i res pels ajuntaments.

Quan van ser vençuts els generals de Madrid i Barcelona, els primers es van dirigir cap el de Sevilla, i els segons cap el de Saragossa. Llavors, el 10 ó 15 d'agost, guanyaren Jaca i del 8 al 10 de setembre Osca, el govern no volia gent forçada, tots voluntaris, que s'anomenaven milicians. L'entrada d'Osca i Jaca va ser una confusió, varen arribar molt a la vora però no hi varen poder entrar. Del 10 a l'11 de Maig de 1938, els militars emprengueren una ofensiva pel sector aragonès i varen arribar fins a Lleida; hi va haver una desfeta tan gran que es va perdre tot l'exèrcit d'aquella part, retornant els soldats cadascún cap a casa seva (llavors ja no eren voluntaris, sinó forçats). Al cap d'un temps hi varen haver lluites a la serra de Pàndols i de Cavalls, potser de les operacions més fortes dels tres anys. També una batalla forta fou la defensa de Madrid, arribant els militars fins a la Porta del Sol i retrocedint després.

El 23 de desembre de 1939, els revoltats varen emprendre, una altra ofensiva a l'Ebre per la part de Lleida i no van parar fins que dominaren tot Catalunya. El 14 de gener entràren al poble; la gent estava amagada a les coves, altres als cellers, altres al refugi, que era la cova de l'Aluja, i feren una arribada tan bona que per sort ni tan sols varen ferir ningú. A la retirada, els milicians, tot el bestiar que trobaven se l'emportaren, d'aquí Montbrió s'enportaren 5 de Cal Saraner, Antonet, Miró, Colom, i Ca la Munda.

A l'arribada de l'Exèrcit Nacional un «jefe» digué que anaven 8.000 homes, els quals feren nit pels voltants de Montbrió. El 12 de febrer dominaren Barcelona i el 24 del mateix la resta de Catalunya. França obrí la frontera i els milicians hi entraren. Els que varen poder tornar, digueren que els havien tractat molt malament.

Els militars portaren les forces cap a València i Madrid i el 30 d'abril domi-

naren la resta d'Espanya i s'acabà la tràgica guerra civil entre germans.

En aquest poble no hi hagué cap mort, pocs són els pobles que, per petits que siguin, puguin dir això.

Per governar Espanya entrà Franco, espai de temps ja, més recent i que ben segur que —excepte els més joves— tothom recordarà.

PERE BORRÀS

REMEIS PER GUARIR LES MALALTIES

Per curar el dolor d'estómac és té que fer això: una cullerada de suc de llimona, una cullerada de xarop de poncem i una cullerada de magnèsia anglesa, 9 dies en dejú.

Per matar la pulmonia, un rovell d'ou debatut en cal viva i posar-ho a la part contraria amb un drap doblegat.

Per matar el «garrotillo» una pell de conill al coll, espetllant-lo de viu en viu.

Per matar els florencos, llar dolç, posar-lo en una escudella i rentar-los 9 vegades i sucар-los.

I pels mals grans, un rovell d'ou i cals viva, i cor de llevat, ajuntar-lo en un pegat i posar-lo.

Per curar el mal de pedra, divuit gots d'aigua fent-los minvar just la meitat, amb dos poms d'arrels de moresc i quant així minvat, una lliura de sucre roig bebent-se tres gots cada dia, al matí, migdia i vespre.

MILLORES I DESPERFECTES DEL POBLE

L'any 1921 el poble de Montbrió és construï el Sindicat que aproximadament costà 50.000 ptes. Manllevades 20.000 al Sr. Pau Bonet i Bonet, de cal Garrofa de Sarraí.

L'any 1931, el 19 d'abril, és trasllada la vara d'alcalde de Montbrió a Vallverd. L'any 1917 és va fer la carretera.

L'any 1932 era any de traspàs. L'11 de febrer ve fer una nevada que és contava que al terme, generalment, hi havia quatre pams de neu, cosa que mai s'havia vist i vàrem estar quinze dies sense sortir de casa. L'11 de març per les terres encara hi havia neu, i durant tot l'any ens varen molestar molt les pluges, quedant moltes terres per treballar i les que és van conrear en canvi per a segar molts treballs igualment. Per altra banda, el ceps portaven una míliauada horrorosa, que a molts països no és va collir ni un raïm. A Montbrió encara vàrem fer tres quarts de collita, però el grau molt petit, sols de 5 graus i mig en general, el blanc 7,50 i el negre 9,10.

Durant el temps de la sembra gairebé cada dia plovia i vàrem arribar al 14 de desembre que encara hi havia algunes quarteres per sembrar, no moltes, i aquest dia va començar a ploure i més ploure fins a primers de març. Tampoc ens varen gairebé poder ficar a la terra a l'any 1933: seguíem bastant molestos per la pluja, però no tant com en el 1932. Però al arribar a Tots Sants començà a ploure i llavors per cada quartera que l'any passat va quedar per a sembrar, aquest any varen quedar-ne 4, i fins el 29 d'abril de 1934 seguí plovent, però no molestant. Llavors no va caure ni una gota més d'aigua fins a les darreries d'octubre. El 1935 tot el mes de maig va ésser molt molest, amb pluja cada dia i fins al més d'agost no vàrem veure ni una gota d'aigua més. Al 1936 els mesos de març, abril i maig cada pocs dies plovia, i les terres semblaven ermes, el 6 de juny va fer dues gelades molt fortes que fins la terra feia un bon crapell i matà molts brots dels ceps.

Fou un any de molta míliauada i molt poc vi i poc grau. A nosaltres en conjunt, ens feia 6,65 graus blanc i negra.

El 24 de febrer de 1944 any de traspàs, va fer una nova nevada que per tot arreu hi havia 7 pams d'alçada.

MILLIERS I DESPERFECTES DEL POBLE

L'any 1931 el poble de Montoliu de Març és comprat el 24 d'abril per 20.000 peses. Montoliu de Març és comprat el 24 d'abril per 20.000 peses. Montoliu de Març és comprat el 24 d'abril per 20.000 peses.

L'any 1931 el 12 d'abril, és comprat el 24 d'abril per 20.000 peses. Montoliu de Març és comprat el 24 d'abril per 20.000 peses.

L'any 1931 el 12 d'abril, és comprat el 24 d'abril per 20.000 peses. Montoliu de Març és comprat el 24 d'abril per 20.000 peses.

L'any 1931 el 12 d'abril, és comprat el 24 d'abril per 20.000 peses. Montoliu de Març és comprat el 24 d'abril per 20.000 peses.

L'any 1931 el 12 d'abril, és comprat el 24 d'abril per 20.000 peses. Montoliu de Març és comprat el 24 d'abril per 20.000 peses.

L'any 1931 el 12 d'abril, és comprat el 24 d'abril per 20.000 peses. Montoliu de Març és comprat el 24 d'abril per 20.000 peses.

DIARI DE GUERRA

Aquesta llibreta fou comprada el dia 27 de gener de 1938 a Barbastre (Osca). Al marxar el dia 22 de maig de 1938 a Lomas de Aranjuez, la primera nit la passarem a Lierta, d'allí ens traslladaren a Bolea on ens prengueren algunes declaracions. D'allí amb camió em portaren a Loarre, on ens donaren de menjar i ens prengueren algunes declaracions més. Ja, per la tarda, sortírem altra vegada en direcció a Ayerbe, on sopàrem i passàrem la nit. El dia següent ens traslladaren direcció Saragossa.

Bankona, arribàrem el dia 20 per la nit on hi restàrem fins el dia 8 d'abril, després ens conduïren a Miranda de Ebro arribant-hi, el dia 9 a les 4 de la matinada. Aquí hi vàrem estar fins el dia 20 d'abril, i aquest mateix dia sortírem en direcció Salinas de Medina fent-hi cap el dia 21 per la tarda. Hi roman-guerem la nit i tot el dia següent, si bé la segona nit per allà a les 10 ens dona-ren l'avis de sortir novament, ara en direcció a Cogolludo. Passarem per Burgos i en aquesta ciutat hi estàrem fins el dia 15.

Durant el més de maig ens feren ingressar en el 13 Batalló de Treballadors, ens traslladaren al poble d'Espinosa, fins el 13 de juny que ens portàren altra vegada a Cogolludo. Estiguérem fins el 24 de juliol que sortírem en direcció a Veguillas, arribàrem el mateix dia i fins el dia 2 d'octubre. Em tragueren del batalló 127 a Cogolludo, i restàrem en ell fins el 18 que ens dugueren a Royo de Fragues, fins el 30 de gener que ens destinaren a Guadalajara.

Dia 28 de març de 1939: Rendició total. El dia 28 sortírem de Vaquillas a Cogolludo on passàrem la nit, cridant-nos a les 4 del matí, anàrem a la plaça, allí hi estiguérem una estona i després marxàrem direcció a Guadalajara, passant la primera nit a Humanes, després al poble de Marchamalo on ferem estada dos dies i dues nits. Després novament a Guadalajara, on hi arribàrem el 1r. d'abril fins l'11 del mateix mes. Aquest dia ens traslladaren a Catalunya, a terres gironines, primer a Salt fins a les tres de la tarda del dia següent, emprenent marxa a peu fins a Medinyà refugiant-nos al castell de Figueres. L'arribada fou el 14, i estarem fins el 30, aquest dia ens portaren a la capital de l'Alt Empordà. Després ja ens llicenciaren el dia 4 de juliol de 1939. Realment, tota una odissea.

NOTES HISTÒRIQUES

Avui Montbrió de la Marca és un lloc agregat al municipi de Sarral. El seu passat, però, ben important i el seu procés històric ha creat una interessant documentació que ara ens permet de fer una anàlisi força detallada de la història d'aquest lloc. No és la primera vegada que nosaltres li dediquem algunes notes, així com tampoc no podem oblidar les pàgines referents a Montbrió de Joaquim Miret i Sans i pel Montblanquí Antoni Palau i Dulcet.

La primera notícia sobre Montbrió apareix ja a finals del segle XIè. quan el 25 d'abril de 1073, el comte Ramon Berenguer I feia concessió a favor d'Udalguer Ramon d'una quadra de terra erma situada al terme del Castell de Montclar, en alguns llocs dit Bufalla i que més tard havia de prendre el nom de Vallverd. Precisament, entre les confrontacions de la quadra, hom esmentava per la part del migdia el prat de Godmaro o el terme de Montbrió. Dos anys més tard, l'any 1075, el mateix comte concedí a Ramon Arnau la petita fortalesa de Montbrió, situada a la marca o frontera extrema dels seus comtats, amb la condició que el donatari no tingués altre senyor que el Comte de Barcelona, i amb l'obligació de fer la guerra contra els sarraïns.

No tenim cap altra notícia referent a Montbrió fins l'any 1133, data en la qual sabem que tenia l'esmentat castell Guillem Dalmau de Cervera, un dels magnats més importants a les terres fronteres de Ponent, especialment a la Segarra i la Conca de Barberà.

El 29 de setembre de 1133, quan encara no feia sis mesos del traspàs de Guillem Dalmau a l'altar de Sant Martí de l'església de Santa Maria de Cervera i en presència dels sacerdots Pere Bofill i Arnau Guillem, i del jutge Guillem, els magnats Alaric, Bernat d'Oluja, Ramon de Timor, Ramon Guillem de Vilagrassa, Bermon de Montpaó, Guillem de Pujalt i Guerau Salat, manifestaven les darreres voluntats del dit Guillem Dalmau.

Per aquest document coneixem els dominis de l'esmentat personatge així com la disposició que feia d'aquells. Ente els seus dominis hom hi enregistra

el castell de Montbrió, que deixa entre d'altres, al seu nét Guerau Jorba, personatge molt vinculat a la cort del comte Ramon Berenguer IV del rei Alfons I. Guerau de Jorba, casat amb Saurina, heretà doncs, entre els diversos dominis a la Catalunya Nova, el castell de Montbrió. El 1168, els dits esposos, juntament amb el seu fill Guillem d'Alcarràs, encomandaven a Arnau de Pontils el castell de Montbrió, tot cedint-li la senyoria damunt els habitants del lloc i la tercera part del delme; el concessionari, de la seva banda, és comprometia a ésser home fidel de dits senyors, a lliurar la potestat del castell i a fer host i cavalcades. Al cap d'una vintena d'anys, el 18 de febrer de 1185, Guerau i Saurina dictaven el seu testament, pel qual, entre altres disposicions deixaven a la seva filla Geralda, casada amb Pere de Puigverd, el castell de Montbrió. Pocs anys després el 5 de maig de 1196, Gueralda de Puigverd, trobant-se presa de malaltia, atorgava també el seu testament, davant el notari Ramon Iter.

Les disposicions testamentàries de Geralda, pel fet d'incloure l'assignació de diversos drets a la nostra comarca ens obliga a fer una anàlisi més detallada. Així la dita dona, en primer lloc, nomenava marmessors al seu marit Pere de Puigverd, Ramon de Gurb, Ramon de Ribelles, Gombau de Ribelles, Guillem de Timor i els monjos pobletants Arnau prior del monestir, i Guerau de Maltà, conseller. És deixava per ésser inhumada al monestir de Vallbona, al qual concedia per la seva ànima tres-cents morabatins, la seva cambra i tot el bestia que tenia, tan les ovelles con els altres animals. Entre les altres disposicions de caràcter religiós, cal assenyalar que feia un llegat de dos-cents morabatins al monestir de Poblet, a Santa Maria del Pedregal donava una vinya que la dita dona tenia a Talladell, amb la condició, però, que hom hi mantingués un prevere que celebrés els oficis divins —en cas de no poder assumir aquesta obligació, concedia l'esmentada vinya al monestir del Pedregal—; establí que del seu domini de Zudanell s'assignés la quantitat necessària per tal que un prevere celebrés sempre els oficis divins per l'ànima de la testadora i dels seus a l'altar de Santa Maria, a l'església nova; i per últim, que deixava mil sous barcelonins perquè, a criteri dels marmessors, fossin distribuïts per remei de la seva ànima.

Els altres béns els distribuïa així entre els seus fills: a Berenguer Pere li deixava el castell de Zudanell, la torre de Montoliu, els castells de Talladell, de Vinaixa, de l'Albí, dels Omells, de Vallsclara, amb totes les seves pertinences i segons ho tenia la dita Geralda, i, a més tots els drets del seu esponsalici, llevat de Pira que assignava al seu fill Guillem. Aquest obtenia a més, els castells de Montbrió, de Les Piles i de Montagut, per bé que aquest últim castell l'hauria de tenir Eliscèn, filla de Geralda, fins que l'esmentat Guillem li lliurés quatre-cents morabatins, que era la deixa que assignava a la seva filla.

Manava, tanmateix, que de tot el seu patrimoni i dels drets que per raó del

seu marit tenia a Barberà, fossin pagats tots els seus deutes i satisfetes les seves deixes pietoses tot assignant al seu espós la tinença de per vida dels bens que deixava als seus fills, els quals n'entrarien en posició després de la mort del seu pare. Per últim, feia les substitucions en cas de mort dels seus hereus: si Berenguer moria sense fills legítims, la seva herència havia de passar a Guillem; i si el mateix esdevenia a aquest últim, l'herència de Guillem havia d'ésser posseïda per Berenguer Pere. I en cas de morir sense infants legítims els dos germans, Geralda fixava que els drets d'ambdós passessin al tercer fill Pere, substituint-lo per la filla Eliscèn.

Geralda no degué sobreviure gaire temps després de l'atorgament del seu testament; en tot cas, el mes de setembre del mateix any 1196, el seu espòs Pere duia a terme les disposicions testamentàries de la seva dona pel que fa al llegat de dos-cents morabatins a Poblet, car reconeixia deure aquella quantitat al monestir, per la qual cosa pignorava als monjos el castell de Montbrió fins que recuperessin els dos-cents morabatins.

Satisfeta la deixa a Poblet, i en tot cas cobrats pels monjos els dos-cents morabatins, al monestir degué retornar Montbrió als Puigverd, tot adquirint la seva possessió, tal com havia fixat Geralda, el seu fill Guillem de Puigverd.

Guillem de Puigverd esposa una tal Sanxa, de la qual obtingué un fill anomenat Arnau de Ponts; aquest obtingué per donació dels seus pares els drets dels Puigverd damunt Montbrió, car el 29 d'abril de 1233 els esmentats esposos lliuraven per dret hereditari al seu fill Arnau els castells i les viles de Talladell (municipi de l'Urgell, al costat de Tàrraga) i de Montbrió de la Marca, amb els seus cavallers, habitants, termes i pertinences, i tal com ho tenien els concedents, els quals, però, es reservaren de per llur vivent l'usdefruit, passant després de llur decés totalment al seu fill. Els pares manaven, així mateix, que després del seu òbit els cavallers i els habitants dels esmentats castells prestessin fidelitat i homenatge a Arnau. Per últim, Guillem de Puigverd, a fi de garantir més jurídicament la donació que feia a favor del seu fill de manera que no pogués revocar-la ni canviar la voluntat en el seu testament, deia Arnau, per raó de l'esmentada concessió, com a vasall, —«In hominem meum ore proprio et manibus comendatum»— tot realitzant les fórmules i el jurament feudals.

Al cap d'uns dotze anys, Arnau de Ponts va contreure matrimoni amb Saura de Castellet. Malgrat que no hem trobat l'instrument que registri els pactes matrimonials fets en aquella ocasió, sabem que la dita dona aportà un dot de mil cinc-cents morabatins d'or. Per aquest motiu també, el 12 d'abril de 1244, Arnau, per raó del seu matrimoni amb Saura, li feia un esponsalici de 2.250 morabatins, que els hi assignava damunt els castells i llocs de Talladell i Montbrió. La dona, segons la voluntat d'Arnau registrada en el document, havia de

tenir l'esmentat esponsalici per tota la seva vida, amb la condició, però, que, mort el marit, l'esponsalici passés als fills del matrimoni. En cas de no haver-hi fills, disposava que els mil cinc-cents morabatins del dot de la dona anessin a parar a aquell o aquelles persones que Saura deixés, ja sia de paraula o bé en testament. En cas, però de morir la dona sense haver atorgat testament, hom establí que els esmentats mil cinc-cents morabatins, nou-cents fossin per a Saurina de Castellet, tia de la dona, i els restants per als parents de Saura. Preveient la possibilitat de premorència de la dita Saurina, hom acordava que aquests nou-cents morabatins fossin lliurats, en aquest cas, als germans de Saura, és a dir, quatre-cents a Bernat de Castellet, tres-cents a Arnau de Ribes i dos-cents a Bernat de Ribes. D'altra banda, i pel que fa als set-cents cinquanta morabatins d'escreix que li feia Arnau a l'esposalici, s'estipulava que passessin als hereus o parents del marit.

Per últim, Arnau fixava que si alguns dels seus parents, mentre visqués Saura, la volguessin treure dels castells obligats per rao d'esponsalici, abans haurien de pagar els 2.250 morabatins a la dona, la qual n'hauria de disposar tal com s'ha dit més amunt.

Arnau de Ponts devia formar part d'aquell grup de cavallers inquiets i descontents que tant sovintejaren en el regnat de Jaume el Conqueridor. Com a descendent per línia paterna dels Puigverd, devia bullir per les seves venes aquell temperament tan donat a les lluites i contencions, temperament que anys abans havien ja demostrat el seu avi Pere de Puigverd i el seu pare Guillem, tot participant en els greus enfrontaments que sorgiren entre els nobles de la Catalunya nova, principalment en el camp de Tarragona i la Conca de Barberà. De fet, Arnau, en dictar el seu testament, recalcava d'una manera molt especial que fossin satisfets els torts que havia comès i concretament assenyalava els danys que havia fet a Passanant, Fonolleres, Talavera, Aguilera i Guimerà. I, precisant encara més, declarava que havi matat diverses bèsties a Bellesgar i dos ases que havien estat d'un tal Florejacs, i que havia calat foc a diversos llocs. Potser el cavaller trobà precisament en alguna de les bregues en les quals havia participat la ferida mortal que havia de menar-lo a la tomba; potser fou, simplement, una malaltia la que va segar aquella vida coratjosa. Per un motiu o altre, el 9 de setembre de 1248, el cavaller, detingut al seu llit i preveient la seva mort, atorgava testament pel qual elegia com a marmessors el noble Ramon de Cardona, Pere Mola i Gombau de Rabinat.

Arnau escollia, en primer lloc, Santes Creus com a lloc de la seva sepultura; per aquest motiu, donava al monestir del Gaià el seu cavall i la quadra de la Servera, situada a Montbrió; les seves armes les deixava a Santa Maria de l'Alguaire. Entre altres llegats pietosos, establí que fossin donades al monestir del Pedregal vint mitgeres de forment censuals a la dominicatura de les

Closes, que teia a Talladell, donava així mateix, a Santa Maria de la Seu d'Urgell, aquella cavalleria que havia pres a Montroig, amb tots els drets que el testador ni pogués tenir; per últim, dins aquest apartat, confirmava la donació de dues pernes que havia concedit a l'església de Talladell. Enfranquia també qualsevol donació que els seus súbdits de Talladell, pagesos o cavallers, fessin a favor del monestir o convent del Pedregal.

Tot seguit, Arnau manava que fossin satisfets els seus robatoris i lladronicis i pagats els seus deutes, per la qual cosa deixava el castell de Montroig, de manera que fos venut per l'abat de Santes Creus i per Gombau de Rabinat, i el seu import, llevat de cent morabatins que assignava a la seva muller Saura, esmerçat a complir aquesta disposició testamentària. En aquest sentit pregava a Pere de Montpalau i als prohoms de Montroig que acceptessin l'esmentada venda. I volent tranquil·litzar més la seva ànima, tot considerant la possibilitat que amb el preu d'aquella venda no n'hi hagués prou per a reparar tots els seus torts, disposava que tots els seus bens mobles i immobles havien d'ésser destinats també a tal fi, de manera que els seus marmessors els havien de retenir fins a la total restitució dels deutes i malifetes d'Arnau, salvant, en tot, però, l'esponsalici de la seva muller, la qual era pregada, d'altra banda, de consentir i signar l'alienació de l'esmentat castell de Montroig. Així mateix, Arnau deixava en poder de Gombau de Rabinat el seu cavall i una copa d'argent perquè fos tot venut, i amb el seu import es paguessin, tot seguit després de la seva mort, totes les injúries que havia fet a Passanant, Fonolleres, Talavera, Aguil·la i Guimerà, i les esmenes per raó d'haver matat bestiar a Ballestar i dos ases de Florejacs i diversos incendis que havia provocat en alguns llocs.

En el capítol encara de deutes, Arnau pregava als marmessors que paguessin, per raó d'un cavall que havia comprat, cent sous al bisbe d'Urgell; altres cent a Girbert de Cardona; que satisfessin els seus deutes contrets a Tàrrega, en especial amb Guillem Granell, i el deute amb Pere de Pedrós, el seu escuder, el qual deixava en poder de la seva muller Saura, tot assignant-li el Mas dez Coz, que el Pedrós havia de tenir per l'hereu del testador. Manà també que en cas d'haver injuriat a Bernat d'Ofegat i al seu fill Pere, per raó del castell de Talladell, que els fos retornat l'import de la injúria.

Al seu germà Pere de Puigverd li feia íntegra donació del castell de Salaverd, i instuïa hereva universal la seva filla Saurina, a la qual deixava tots els seus bens mobles i immobles en els Castells i viles de Ponts, Agramunt, Talladell i Montbrió, de manera, però que, en cas de morir sense llegítima descendència, el castell de Ponts fos assignat a Pere de Bellví, el castell d'Agramunt a Berenguer de Preixens, i el castell de Talladell a Berenguer Puigverd, amb la condició, però, que aquest cavaller lliurés tres-cents auris a un tal Peremola, que era l'import de la deixa que el testador li feia. Arnau salvava en totes aques-

tes disposicions els drets per raó de l'esponsalici de la seva muller Saura.

Arnau en el seu testament no s'oblidava del seu pare, Guillem de Puigverd, car li assignava de per vida el manteniment, juntament amb un criat, en els seus dominis i béns.

El testador deixava en poder de la seva filla Saurina el fill de Pere de Rocamora amb l'obligació que aquesta dona o el seu marit li concedissin una cavalleria.

Un aspecte interessant contenen les disposicions testamentàries d'Arnau de Ponts que cal ressenyar: l'exoneració de la quèstia en tots els llocs que eren del seu domini.

Per últim, Arnau volia que el castell de Montbrió amb totes les seves pertinences revertís al monestir de Santes Creus, amb la condició que el dit convent donés tres-centes monedes d'or al monestir del Pedregal. Assignava també a un tal Canós, de per vida d'aquest, la batllia de l'esmentat castell.

Aquesta última disposició d'Arnau de Ponts relativa a Montbrió limitava en certa manera l'herència que rebia la seva filla Saurina pel que feia al castell de Montbrió, car l'hereva quedava gravada en la seva disposició, de manera que venia a ésser només fiduciària, amb l'obligació, per tant, de retornar-lo al fideïcomissari, en aquest cas, el monestir de Santes Creus.

Desaparegut Arnau —probablement arran de la malaltia que l'obligà a fer testament—, els seus drets sobre Montbrió passaren a la seva filla Saurina, que casà amb un Cabrera, la qual dona tingué Montbrió, segons la voluntat d'Arnau, en fideïcomís del monestir de Santes Creus. Mentre visqué Saurina no hi hagué problemes respecte a la possessió de Montbrió, perquè llegitimament n'era la posseïdora. Les dificultats sorgiren, però, quan prematurament i sense descendència del Cabrera morí Saurina, ja que la seva mare, la vídua d'Arnau de Ponts, es negà a retornar Montbrió a Santes Creus, al·legant els drets que hi tenia per raó del seu dot i esponsalici que el seu marit els havia assignat als Castells de Montbrió i Talladell. L'actitud intransigent de Saura motivà la reacció del monestir cistercenc per tal de defensar els seus legítims drets, derivats de la substitució fixada en el testament d'Arnau de Ponts. A més, Saurina, havia fet també un llegat de cinquanta morabatins a favor de Santes Creus, que la seva mare no complia.

És versemblant de pensar que les primeres accions per part del monestir per tal de reclamar els seus drets s'iniciessin vers el 1264, ja que el mes de setembre del dit any trobem datats els trasllats dels instruments de l'esponsalici fet per Arnau de Ponts a favor de Saura, i del testament del noble. No fóra, per tant, d'estranyar que per l'esmentat motiu, Saura necessités còpia dels documents en els quals basava els seus drets per tal de presentar-los davant les instàncies judicials.

De fet, però, les primeres accions legals que nosaltres tenim documentació daten del 5 de febrer de 1265. Es tracta d'una sentència pronunciada a Lleida pel jutge Guillem Galbet, delegat pel rei Jaume per a dirimir les reivindicacions del monestir. Els termes i exposicions de la sentència ens assabenten que Santes Creus nomenà procurador fra Pere de Segur per tal de reclamar davant el jutge la possessió de Montbrió i el llegat dels cinquanta morabatins que li corresponien per testament de Saurina. La vídua intentà una interlocutòria, que no fou acceptada pel jutge, qui cità la dona peremptòriament el dia 5 de febrer de 1265. No havent-se presentat Saura per tal de respondre a les peticions del procurador cistercenc, ara substituït per fra Guillem de Tarragona, Guillem Galbet sentencià que el convent de Santes Creus havia de possessionar-se del castell de Montbrió perquè així ho havia determinat Arnau de Ponts en el seu testament, i també per raó de garantia del lliurament de cinquanta morabatins deixats als monjos per Saurina en testament. A més, condemnava Saura al pagament de les costes del judici.

La sentència dictada per Guillem Galbet, que era del tot desfavorable a Saura, lògicament no complagué a aquesta dona, tot iniciant per aquest motiu una causa d'apel·lació davant el monarca. Jaume I delegà el jutge Bernat Anyar, ardiaca de Lleida, perquè revisés la causa, i en tal sentit li escrivia des de Barcelona, el 15 de març de 1265, manant-li que convoqués les parts i donés fi a la causa, malgrat l'existència de la primera sentència de Calbet i malgrat també que hagués estat confirmada en nom del rei per Joan Gil. El procurador de Santes Creus, fra Pere de Segur i el de Saura, el sarraenc Nicolau Mascaró, presentaren les seves al·legacions al jutge: el primer argumentava que Arnau de Ponts havia fet hereva universal la seva filla Saurina, però que havia deixat, després de morta la noia, el castell de Montbrió al seu monestir. A més, que Saurina havia manat en el seu testament que es complissin els llegats del seu pare, la qual cosa no va complir Saura, ja que es retenia injustament el castell de Montbrió. Per tant, suplicava al jutge que condemnés la dita Saura a retornar a Santes Creus l'esmentat castell, amb totes les seves pertinences, i amb els fruits rebuts des del traspàs de Saurina fins aleshores, fruits que el procurador estimava en dos mil sous. Fra Pere de Segur demanava també que s'adjudiquessin al seu monestir cinquanta monedes d'or, les quals Saurina havia deixat a Santes Creus; que li fossin lliurades per Saura, ja que aquesta dona tenia els béns de la seva filla. I, per últim, el procurador suplicava al jutge que, segons el manament del rei, taxés les despeses amb què el jutge Calbet havia condemnat en el primer judici Saura de Ponts.

El procurador de Saura rebutjà tots els arguments de fra Pere de Segur i basà la defensa de la seva patrocinada dient que Saurineta havia fer hereu al seu avi, Bertran de Castellet, pare així mateix de Saura, i que els béns de la filla

havien pervingut a la mare, a través de l'avi i del pare, respectivament.

El jutge, escoltades les al·legacions de cadascuna de les parts, i havent examinat els testament d'Arnau i de Saurineta, declarà el 9 de desembre de 1265, que el castell de Montbrió havia d'ésser lliurat al monestir de Santes Creus juntament amb els ingressos que havia donat durant els tres anys i escaig en què l'havia posseït Saura, des de la mort de la seva filla Saurineta, i que avaluava en quatre-cents sous barcelonesos anuals. Així mateix, Bernat Anyar establí que Saura havia de tenir per llegítima, segons era costum del territori de Montblanc, vuit de les quinze parts en què dividia el castell, tot assignant les set restants al monestir. Per últim, tasava en cinquanta morabatins d'or les despeses de Santes Creus en la primera causa sota l'exàmen del jutge Calbet, tot condemnant Saura a satisfer aquesta quantitat als monjos.

Saura no es conformà tampoc amb la sentència donada per l'ardiaca, i apel·là novament a la justícia reial. El monarca revocà la sentència de Bernat Anyar i encomanà novament la causa a Arnau de Gualba, el qual morí durant la tramitació del procés, i posteriorment Jaume I comissionà el clergue tarragoní Pere Andreu perquè posés fi a la discòrdia sorgida entre el monestir cistercenc i Saura per raó de la possessió del castell de Montbrió. El nou jutge proferí sentència el 19 de novembre de 1267, a Tarragona, sentència que confirmava la donada per l'ardiaca de Lleida Bernat Galbet, i que condemnava Saura, a més, al pagament de dos-cents morabatins a favor del monestir de Santes Creus per raó de les despeses fetes pels cistercencs en la causa principal. El procurador de Santes Creus, fra Guillem de Fontanet, sol·licità del jutge que la sentència fos notificada al veguer de Montblanc per tal de posar-la en execució.

Al cap de poc temps, el 21 de desembre de 1267, Jaume I, des de Saragossa, confirmava havent sentit el parer dels seus savis en dret, l'esmentada sentència i pel seu tenor adjudicava al monestir el lloc de Montbrió, amb la condició però, que el dit convent, abans d'entrar-ne en possessió lliurés al monestir de monges del Pedregal tres-cents morabatins d'acord amb el llegat testamentari d'Arnau de Ponts. Al mateix temps, el rei escrivia a Joan Pere Sabata, batlle i veguer de Montblanc i de la Conca de Barberà, tot manant-li que tant aviat com l'abat de Santes Creus pagués els dits morabatins el monestir del Pedregal, el posés en possessió de Montbrió. Com que la sentència, d'altra banda, no es pronunciava sobre els drets de Saura, Jaume I encomanava al dit veguer que cerqués un jutge imparcial perquè determinés els drets que corresponien a Saura respecte el castell de Montbrió, en concepte de llegítima.

Saura no va conformar-se amb els termes desfavorables d'aquestes sentències, i tot esperant trobar més avantatjosa una concòrdia directa amb el monestir, optà per arribar a una transacció amb els cistercencs. En aquest sentit, el 8 de març de 1269, es reuniren a Barcelona, d'una banda, l'abat fra Gener,

MONTBRIÓ

El 1380 el Gran Prior de Catalunya comprà al infant primogènit Joan en lliure i franc alou, tota la jurisdicció civil i criminal en els termes i llocs d'Albió (Vegueria de Cervera), Montbrió, Pinell, Pira, Pasanant, Glorieta, Segura, Biure, Vallverd i Cogull (Vegueria de Montblanc). Artesa i Madrona (Vegueria de Lleida) per 3.000 florins.

La cambra de Barberà tenia incorporats els territoris de Barberà, Pinatell, Pira d'Ollers, en el corregiment de Tarragona, i els de Viure, Montbrió de la Marca, Bellver i Cogull, en el corregiment de Cervera. A Barberà el Gran Prior era senyor del castell amb jurisdicció civil i criminal, en virtut de la donació que feu el comte de Barcelona el 1134.

MONTBRIÓ I EL SEU CASTELL

Des de que el 1075 el comte de Barcelona cedí una petita fortalesa que hi havia a Ramon Arnau. El 1168, Guerau de Jorba la seva muller Saura i fill Guillem d'Alcarràs per via de concòrdia cediren i encomanaren a Arnau de Pontils l'estatge al castell de Montbrió, juntament amb el senyoriu sobre els habitants i la terça part del delme, prometent dit Arnau fidelitat, entregar la potestat i fer ost i cavalcada. El 1138 surt Guillem de Puigverd, dona senyor de Montbrió a l'esmentat A. de Pontils castlà de Montbrió, perpètua habitació en aquell castell, amb la terça part del feu i altres drets.

El 1233 un altre Guillem de Puigverd, potser fill del ja citat i s'esposa Sanxa cediren a son fill Arnau de Ponts els llocs i castells de Montbrió i Talladell amb tots els habitants, termes i drets. Arnau de Ponts, casà amb Saura i procrearen a Saurineta. Aquesta filla feu testament donant un llegat de 50 morabatins al convent de Santes Creus, i com després de la seva mort sa mare no

va satisfer dit llegat, es promogué litigi i l'ardiaca de Lleida, jutjà sentència el 1265 que el domini del castell de Montbrió fos dividit en 15 parts, corresponent-ne 7 al convent de Santes Creus i 8 a donya Saura, mare de la testadora, per raó del seu dot i esponsalici. No romangué dita senyora contenta i el 1268 es celebrà una concòrdia retenint-ne ella 12 parts i cedint-ne només que 3 al monestir. Esporoguida potser per haver agreujat a un establiment religiós donya Saura a l'any següent feu cessió a Santes Creus de tots els seus drets i honors a Montbrió. Però no pot entendre's com a cessió definitiva i total puix dintre el mateix any 1269 amb escriptura autoritzada per Pere de Soler, notari de Lleida, donya Saura vengué als templers de Barberà el castell de Montbrió (31 d'agost de 1269). Degueren sobrevenir dificultats perquè fins el juny de 1277 no es realitza l'acte de possessió del castell entregat per donya Saura als delegats de l'orde.

El lloc i castell de Montbrió romangué en pacífica possessió dels templers el 1297, lo procurador de Bernat de Montoliu, comanador de Barberà, comprà a Guerau de Jorba castlà de Montbrió algunes cases; i en octubre de 1299 una sentència arbitral assenyalava la divisió dels termes de Montbrió i Cervera, fixant el cens que diferents propietaris de terres de la ratlla divisòria devien satisfer al Monestir de Santes Creus, senyor de Cervera i el temple, senyor de Montbrió.

Berenguer i Guillem de Montagut sembla que tenien alguns drets a Montbrió. Donya Saura venent el castell al temple es pactà que aquells senyors reberien aliment tota la seva vida. Els comanadors de Barberà compliren, però una vegada suprimint l'orde degueren reclamar, el 1308, el rei possessor interinament dels béns del temple, els entregà els aliments consignats. Aplicada la comanda del temple de Barberà a l'orde de l'hospital, el castell de Montbrió fou possessió dels hospitalers. El 1320 el gran prior de Catalunya ja s'informava de si el citat Berenguer de Montagut havia rebut els aliments deguts fins el jorn de l'entrada del hospital en possessió de Montbrió. El 1380 l'infant primogènit va vendre a l'hospital la jurisdicció civil i criminal que el rei tenia a Montbrió, i altres llocs veïns.

HISTÒRIA DEL CASTELL

En la part alta de la serra que separa la Conca de Barberà i La Segarra, es troba el poble de Montbrió de la Marca, pel qual passava la línia que antigament establia la divisió de la Catalunya Vella i la Catalunya Nova. El nom de Montbrió de la Marca assenyala l'origen anterior al moviment d'avenç dels herois a les muntanyes de Prades i Siurana.

Aquest avenç pertany històricament a mitjans del segle XIè. i va tenir com a promotor a Ramon Berenguer I, anomenat el Vell, de qui en algunes antigues cròniques catalanes es deia que era el poderador d'Espanya. En el segle XIè. ja s'havien rescatat del poder dels moros les viles de Cervera i Tàrraga, i bona part de la baixa Segarra i Conca de Barberà i l'esmentat comte de Barcelona anava aixecant fortaleeses que eren noves fites per la dilatació de la Marca o frontera de ponent i migdia, fins arribar a la vorera del Francolí i del Gaià.

La reconquesta del Penedès havia estat molt més ràpida i així veiem que ja a la segona meitat del segle Xè. els cristians havien rescatat molts castells i poblacions, mentre que els àrabs havien estat escombrats de les muntanyes de Santa Cristina i Montagut. En documents de l'any 1780, apareixen recobrats els castells d'Alba Celma i Cabra que foren destruïts 5 anys després pel formidable exèrcit d'Almansor.

La restauració de fortaleeses i poblats de la Baixa Segarra i la Conca de Barberà quedà una mica retardada, sens dubte, per la distància que aquestes comarques estaven del centre del govern i per la seva proximitat a les places àrabs de Lleida i Balaguer, i a les guarides dels sarracencs de les muntanyes de Prades i Siurana. El jove comte Balaguer no va perdre temps acabant de fortificar els punts estratègics dels seus dominis, donant les terres als qui estessin en condicions de fortificar-les i construir castells.

Entre les últimes donacions que va fer per aquest objecte, no la última, fou a favor de Ramon Arnau, segons un interessant document existent en l'Arxiu

del Gran Priorat de l'Orde del Hospital. Segons aquest document es dedueix que la frontera o marca havia d'estar tocant al territori serranenc doncs ja és sabut que en aquells temps «marcha» o «marca» era sinònim de frontera del moro.

Del sentit de tot el document es dedueix que el territori de Montbrió desfet i destrossat devia ser un dels més recents conquistats.

Per document datat el 1075, el Comte concedeix a Ramon Arnau la possessió del castell de Montbrió en franc alou i perpetuament, reservant-se la meitat del delme i obligant a Arnau a no fer-se vassall d'altre Comte.

Res més sabem fins a 1168, data en que Guerau de Jorba, la seva dona Saurina i fill Guillem, cediren i encomanaren a Arnau de Pontils la Castlania de Montbrió. En 1183 era senyor del poble, Guillem de Puigverd, el qual confirmà la castlania a favor dels Pontils, i els concedí perpètua habitació en el castell.

En 1233 Guillem de Puigverd i sa muller Sanxa fan donació al seu fill Arnau de Pons i als seus descendents dels castells i llocs de Montbrió i Talladell, reservant-se l'usdefruit vitalici, sense, però, revocar dita donació.

Arnau Pons es casa amb Saura, de la qual tingué una filla, Saurineta. En morí Arnau disposà en el seu testament, que si Saurineta moria sense successió lligítima, el castell passés al Monestir de Santes Creus. Saurineta morí sense fills i deixà a dit monestir 50 morabatins.

Però la seva mare Saura, retenia el castell i no pagava la dita quantitat. Vers 1265 començà un plet entre l'Abat de Santes Creus i Saura i per primera sentència fou condemnada a entregar el castell, junt amb els fruits recollits des de la mort d'Arnau, estimats en 2.000 sous. El plet acabà el 1268 i signà concòrdia, en la qual s'estipulava que de les quinze parts en que es dividia la propietat en qüestió, Saura disfrutaria de dotze, corresponent els tres restants i els morabatins llegats per Saurineta al Monestir. L'any següent, Saura pel remei de la seva ànima i de les del seu marit i filla, donà el lloc i castell de Montbrió, amb els seus termes, militars, castlans i demés drets a Santes Creus.

Sembla, però, que aquesta donació no fou definitiva, ja que la pròpia Saura, per escriptura autoritzada per Pere Soler, notari de Lleida, al 31 d'agost de 1269, vengué als Templers de Barberà el castell de Montbrió. Probablement Santes Creus reclamà perquè fins a juny de 1277 no es realitzà l'acta de possessió.

El 1276, un tal Guillem i sa muller, cediren a Santes Creus la sisena part i el dret que tenien als molins del terme de Montbrió, per 85 sous. En 1297 Bernat de Montoliu, comanador de Barberà, comprà a Guerau de Jorba, Castlà de Montbrió algunes cases del terme.

Durant el segle XIV, Montbrió passà a engrossir les possessions de l'Orde de l'Hospital, i fou agregat a la Comanda de Barberà. En 1380, l'Infant pri-

mogènit vengué als Hospitalers la jurisdicció civil i criminal que el Rei exercia a Montbrió i altres llocs veïns.

El 1367 era Castlà de Montbrió, Guillem Ramon de Jorba, el qual sostingué un llarg plet contra Pere Guillem d'Olms, Prior de Catalunya i Fra Guillem de Guimerà Comandador de Barberà, sobre l'estatge i drets feudals del castell de Montbrió. Ambdues parts nomenaren àrbitre al notari de Montblanc, Jaume Conesa. Aquest, tot seguit, visità el castell al 17 de gener de 1367, per tal d'estudiar les obres i despeses fetes pel Castlà. L'acta de la visita dóna curioses referències de l'arquitectura militar en plena edat mitja. Aquest és el resum:

Primerament nota que l'entrada del castell que abans era descoberta, ara té un bon soplug, i a més una menjadora de guix. A continuació s'ha obrat una escala de pedra picada que mena a la sala principal i cambres adjuntes; una paret al costat del portal, i la teulada de les habitacions. Obrí en lloc apropiat el rebost; edifica un cobert per a soplujar el seu cavall blanc amb menjadores de guix; acomodà una cambra per la seva mare; al costat de la torre un dormitori pel seu gendre; enlairà el trespòl de la seva pròpia habitació; feu treballs per la sala i cambres, bones barres amb les corresponents alçamelles; utilitzà un altre dormitori per En Bertran de Pallàs; netejà de brossa la torre; feu diverses bastides arqueres i venisesques, per tal de fortificar el castell durant el pas de les partides de Mossèn Bertran de Claqui: en fi posà portes i finestres amb porticons, baldes i forrellats. I tot això amb moltes despeses i ajuda de veïns de Sarra, Rocafort, Conesa i altres llocs. Durant l'any i mig que duraren les obres, el propi Castlà amb els seus, ajudà a pujar bigues i tot el que fou menester, assegurant haver desemborsat més de 5.000 sous. Considerant, doncs, necessàries les dites obres en profit de l'Orde de l'Hospital, Jaume Conesa estimà que devien reintegrar-se les despeses al Castlà. De conseqüent, prega al Prior i Comandador Hospitalers, entreguin 4.000 sous. I atenent que el Prior i Comendador havien d'assistir al Capítol convocat a Avinyó, presidit pel Mestre Rodes, i que això requeria temps i diners, Jaume Conesa proposava que al cap de dos mesos del retorn dels Templers a Catalunya, es pagués la meitat dels dits 4.000 sous i l'altra meitat per Sant Joan.

Més endavant la Castlania dels Jorba passà per complet al Comenador de Barberà, restant aquest senyor absolut del castell i dels seus honors. Acte seguit el prior de Catalunya publicà els capítols per a arrendar o prendre a cens la fortalesa.

En dits capítols s'adverteix que els arrendataris caldrà ingressin a l'Orde de l'Orde de l'Hospital i cuidaran de millorar la hisenda. No obstant, si els murs fossin malbaratats per les guerres, llamps, terratrèmols o altres causes de força major, resten els arrendataris lliures d'acció. Els veïns que en temps de guerra

es soplugen dins el castell, estan obligats a ajudar a l'arrendatari, convertit en capitost de tots. «L'home que en dit castell habitara i els seus, i els que després vindran perpetuament, han d'ésser francs amb tota qüestió, demanda, donació agradable o forçosa».

A una altra clàusula, el Prior s'oposa a que tant l'arrendatari com els veïns puguin criar besties de cap mena. L'arrendatari queda franc de «tots els terços pertanyents, a senyor de totes les terres que ell o els seus compraren dins el lloc o terme de dit castell d'aquest quatre anys primers vinents. El dit home haurà de pagar per raó de dit establiment tots els anys perpetuament en la festa de Nadal 110 sous, així com dos capons. L'home i els seus descendents que allí s'establissin hauran d'acollir tots els frares del Hospital que a dit lloc aniran, ja sia de passada, i els haurà de proveir de menjar i veure, i civada.

Malgrat la fortalesa, i l'afany de poblar Montbrió, aquest poble des del seu origen, no passà d'ésser un llogaret insignificant. En documents dels segles XIè. i XIIè., es diu que el terme és erm i així ha continuat fins als nostres dies.

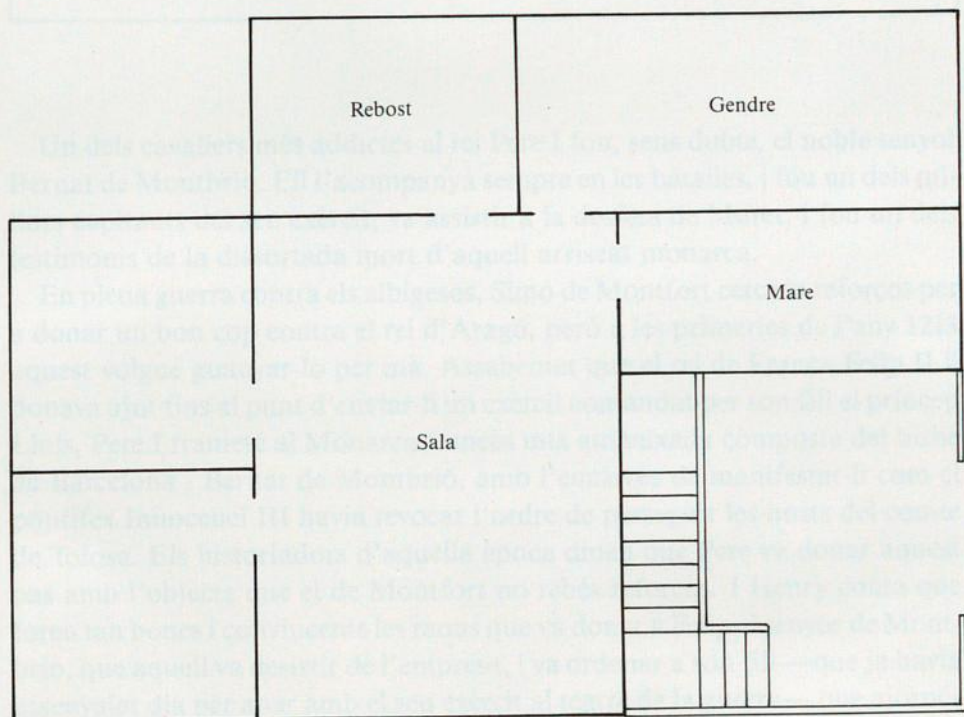
Durant el segle XVIIIè. cobraven els delmes de Montbrió, la Comanda de Barberns, els Carmelites de La Selva i la casa Niubó de Cervera.

Actualment consta la població de 35 edificis i uns 300 habitants.

Del castell fa uns 50 anys encara n'existia la torre d'homenatge. Avui només el record.

(Hem de tenir en compte que aquest text fou escrit, als voltants de l'any 1900).

EL FIDEL CAVALLER BERNAT DE MONTORIÓ

Aquesta podria ser (suposadament) una distribució de com podria haver estat la planta principal del castell

es sotmetent a l'ajut del castell, estan obligats a acudir a l'arrendatari, convertit en capítol de vila, «i béns que en el castell habitava i els seus, i els que després venien permanentment, han d'acudir francs amb tota afectió, demanant, llicència oportuna d'armes».

A una altra època, el Poble s'oposava a que tant l'arreu futur com els veïns paguen vintag barbes de can massa. L'arrendatari queda franc de tota els terços principals a canvi de tota les terres que ell o els seus compraran dins el lloc, vintag de 25 canells d'aport, quatre anys primer vivants. El dit home havia de pagar pel cap de del establiment tots els anys perpetuament de la festa de Nadal 100 sous, dos sous dos diners. L'home i els seus descendents que són d'aportatins havien d'acudir tots els hores del Hospital que s'edificà anys després, en els de canells, i els hores de poble destruïr en segure i ciutadà.

Alguns de famílies, i l'arreu de poble Montbrun, aquest poble des del seu origen, no para d'èsser un lloc de canells. En el moment dels segles XII, XIII, és un que el regim de canells és un costum, i canells de canells.

Alguns de famílies, i l'arreu de poble Montbrun, aquest poble des del seu origen, no para d'èsser un lloc de canells. En el moment dels segles XII, XIII, és un que el regim de canells és un costum, i canells de canells.

Alguns de famílies, i l'arreu de poble Montbrun, aquest poble des del seu origen, no para d'èsser un lloc de canells. En el moment dels segles XII, XIII, és un que el regim de canells és un costum, i canells de canells.

Alguns de famílies, i l'arreu de poble Montbrun, aquest poble des del seu origen, no para d'èsser un lloc de canells. En el moment dels segles XII, XIII, és un que el regim de canells és un costum, i canells de canells.

Alguns de famílies, i l'arreu de poble Montbrun, aquest poble des del seu origen, no para d'èsser un lloc de canells. En el moment dels segles XII, XIII, és un que el regim de canells és un costum, i canells de canells.

Alguns de famílies, i l'arreu de poble Montbrun, aquest poble des del seu origen, no para d'èsser un lloc de canells. En el moment dels segles XII, XIII, és un que el regim de canells és un costum, i canells de canells.

Alguns de famílies, i l'arreu de poble Montbrun, aquest poble des del seu origen, no para d'èsser un lloc de canells. En el moment dels segles XII, XIII, és un que el regim de canells és un costum, i canells de canells.

Alguns de famílies, i l'arreu de poble Montbrun, aquest poble des del seu origen, no para d'èsser un lloc de canells. En el moment dels segles XII, XIII, és un que el regim de canells és un costum, i canells de canells.

Alguns de famílies, i l'arreu de poble Montbrun, aquest poble des del seu origen, no para d'èsser un lloc de canells. En el moment dels segles XII, XIII, és un que el regim de canells és un costum, i canells de canells.

Alguns de famílies, i l'arreu de poble Montbrun, aquest poble des del seu origen, no para d'èsser un lloc de canells. En el moment dels segles XII, XIII, és un que el regim de canells és un costum, i canells de canells.

Alguns de famílies, i l'arreu de poble Montbrun, aquest poble des del seu origen, no para d'èsser un lloc de canells. En el moment dels segles XII, XIII, és un que el regim de canells és un costum, i canells de canells.

Alguns de famílies, i l'arreu de poble Montbrun, aquest poble des del seu origen, no para d'èsser un lloc de canells. En el moment dels segles XII, XIII, és un que el regim de canells és un costum, i canells de canells.

Alguns de famílies, i l'arreu de poble Montbrun, aquest poble des del seu origen, no para d'èsser un lloc de canells. En el moment dels segles XII, XIII, és un que el regim de canells és un costum, i canells de canells.

Alguns de famílies, i l'arreu de poble Montbrun, aquest poble des del seu origen, no para d'èsser un lloc de canells. En el moment dels segles XII, XIII, és un que el regim de canells és un costum, i canells de canells.

Alguns de famílies, i l'arreu de poble Montbrun, aquest poble des del seu origen, no para d'èsser un lloc de canells. En el moment dels segles XII, XIII, és un que el regim de canells és un costum, i canells de canells.

Alguns de famílies, i l'arreu de poble Montbrun, aquest poble des del seu origen, no para d'èsser un lloc de canells. En el moment dels segles XII, XIII, és un que el regim de canells és un costum, i canells de canells.

Alguns de famílies, i l'arreu de poble Montbrun, aquest poble des del seu origen, no para d'èsser un lloc de canells. En el moment dels segles XII, XIII, és un que el regim de canells és un costum, i canells de canells.

Alguns de famílies, i l'arreu de poble Montbrun, aquest poble des del seu origen, no para d'èsser un lloc de canells. En el moment dels segles XII, XIII, és un que el regim de canells és un costum, i canells de canells.

Alguns de famílies, i l'arreu de poble Montbrun, aquest poble des del seu origen, no para d'èsser un lloc de canells. En el moment dels segles XII, XIII, és un que el regim de canells és un costum, i canells de canells.

Alguns de famílies, i l'arreu de poble Montbrun, aquest poble des del seu origen, no para d'èsser un lloc de canells. En el moment dels segles XII, XIII, és un que el regim de canells és un costum, i canells de canells.

Alguns de famílies, i l'arreu de poble Montbrun, aquest poble des del seu origen, no para d'èsser un lloc de canells. En el moment dels segles XII, XIII, és un que el regim de canells és un costum, i canells de canells.

Alguns de famílies, i l'arreu de poble Montbrun, aquest poble des del seu origen, no para d'èsser un lloc de canells. En el moment dels segles XII, XIII, és un que el regim de canells és un costum, i canells de canells.

Alguns de famílies, i l'arreu de poble Montbrun, aquest poble des del seu origen, no para d'èsser un lloc de canells. En el moment dels segles XII, XIII, és un que el regim de canells és un costum, i canells de canells.

Alguns de famílies, i l'arreu de poble Montbrun, aquest poble des del seu origen, no para d'èsser un lloc de canells. En el moment dels segles XII, XIII, és un que el regim de canells és un costum, i canells de canells.

Alguns de famílies, i l'arreu de poble Montbrun, aquest poble des del seu origen, no para d'èsser un lloc de canells. En el moment dels segles XII, XIII, és un que el regim de canells és un costum, i canells de canells.

Alguns de famílies, i l'arreu de poble Montbrun, aquest poble des del seu origen, no para d'èsser un lloc de canells. En el moment dels segles XII, XIII, és un que el regim de canells és un costum, i canells de canells.

Alguns de famílies, i l'arreu de poble Montbrun, aquest poble des del seu origen, no para d'èsser un lloc de canells. En el moment dels segles XII, XIII, és un que el regim de canells és un costum, i canells de canells.

Alguns de famílies, i l'arreu de poble Montbrun, aquest poble des del seu origen, no para d'èsser un lloc de canells. En el moment dels segles XII, XIII, és un que el regim de canells és un costum, i canells de canells.

Alguns de famílies, i l'arreu de poble Montbrun, aquest poble des del seu origen, no para d'èsser un lloc de canells. En el moment dels segles XII, XIII, és un que el regim de canells és un costum, i canells de canells.

EL FIDEL CAVALLER BERNAT DE MONTBRIÓ

Un dels cavallers més addictes al rei Pere I fou, sens dubte, el noble senyor Bernat de Montbrió. Ell l'acompanyà sempre en les batalles, i fou un dels millors capitants del seu exèrcit; va assistir a la desfeta de Muret, i fou un dels testimonis de la dissortada mort d'aquell arriscat monarca.

En plena guerra contra els albigesos, Simó de Montfort cercava reforços per a donar un bon cop contra el rei d'Aragó, però a les primeries de l'any 1213 aquest volgué guanyar-lo per mà. Assabentat que el rei de França Felip II li donava ajut fins al punt d'enviar-li un exèrcit comandat per son fill el príncep Lluís, Pere I trameté al Monarca francès una ambaixada composta del bisbe de Barcelona i Bernat de Montbrió, amb l'encàrrec de manifestar-li com el pontífex Innocenci III havia revocat l'ordre de perseguir les hosts del comte de Tolosa. Els historiadors d'aquella època diuen que Pere va donar aquest pas amb l'objecte que el de Montfort no rebés reforços. I Henry conta que foren tan bones i convincents les raons que va donar a Felip el senyor de Montbrió, que aquell va desistir de l'empresa, i va ordenar a son fill —que ja havia assenyalat dia per anar amb el seu exèrcit al teatre de la guerra— que ajornés la marxa. I diu Sismondi que, havent anat al bisbes de Tolosa i Carcassona a la cort per a predicar la creuada contra aquells heretges i esborrar l'efecte que havia produït l'ambaixada del rei català, assoliren un resultat ben negatiu. Bernat de Montbrió va anar a Perpinyà on es trobava Pere, i allà el feu sabedor dels resultats falaguers de l'ambaixada. Pere el nomenà comte de Montbrió, però Bernat refusà l'honor i mai no va utilitzar el títol.

Vingué la desfeta de Muret el dia 12 de setembre, després d'haver-se desafià el Rei amb Simó de Montfort, i en aquella batalla va morir Pere I. Tots els capitants fugiren. Solament voltaren el cadàver els fidels Bernat de Montbrió i Guillem de Claresvalls. I quan el cap de l'exèrcit vencedor permeté que el cadàver reial fos enterrat pels seus, fou també Bernat de Montbrió un dels que l'acompanyaren a Sixena. Diu Balaguer: «Registrando las memorias de

dicho monasterio, se halla que en octubre de 1213 llegó a Sijena una fúnebre comitiva formada por caballeros comendadores del Hospital de Jerusalén, de Canónigos regulares del Hospital de Santa Cristina de los Pirineos y de muchos otros caballeros presididos por los capitanes D. Bernardo de Montbrió y D. Guillén de Claravalls, escoltando ocho féretros en los cuales estaban los cadáveres del rey Pedro de Aznar Pardo y su hijo de D. Gómez de Luna, de D. Miguel de Rada, de D. Miguel de Luesia, de D. Blasco de Alagón y de D. Rodrigo de Lizana, víctimas, todos, de la batalla de Muret. Los siete caballeros fueron sepultados en el atrio de la iglesia, y Don Pedro en el interior del templo, inscribiendo D. Bernardo de Montbrió un epitafio en que se contaban las virtudes del difunto. Acabada la fúnebre ceremonia los caballeros catalanes se retiraron al monasterio cisterciense de Santas Cruces en Cataluña». Quasi això mateix i amb termes idèntics ho explica Cuadrado en el seu llibre Aragón, fent notar que «la muerte de D. Pedro hizo estremecer al país, el cual estaba condenado a una minoría que amenazaba ser sangrienta».

Mentrestant, Bernat de Montbrió sojornava a Santes Creus i sembla que fou durant aquells dies la seva resolució d'ésser-hi enterrat quan esdevingués la seva mort. Havia deixat Pere un únic fill, el que havia d'ésser Jaume I El Conqueridor. En les lluites ocorregudes durant els seus anys de minoria, quan fins li era disputada la corona —lluites que ja la Història ho ha contat i judicat—, sempre Bernat de Montbrió figurà entre els partidaris del jove monarca, i quan aquest començà les seves expedicions guerreres, que es traduïren en conquestes glorioses, sempre tingué a son costat el senyor de Montbrió, qui, amb el mateix zel que va servir al dissortat pare, formà en els exèrcits del fill victoriós.

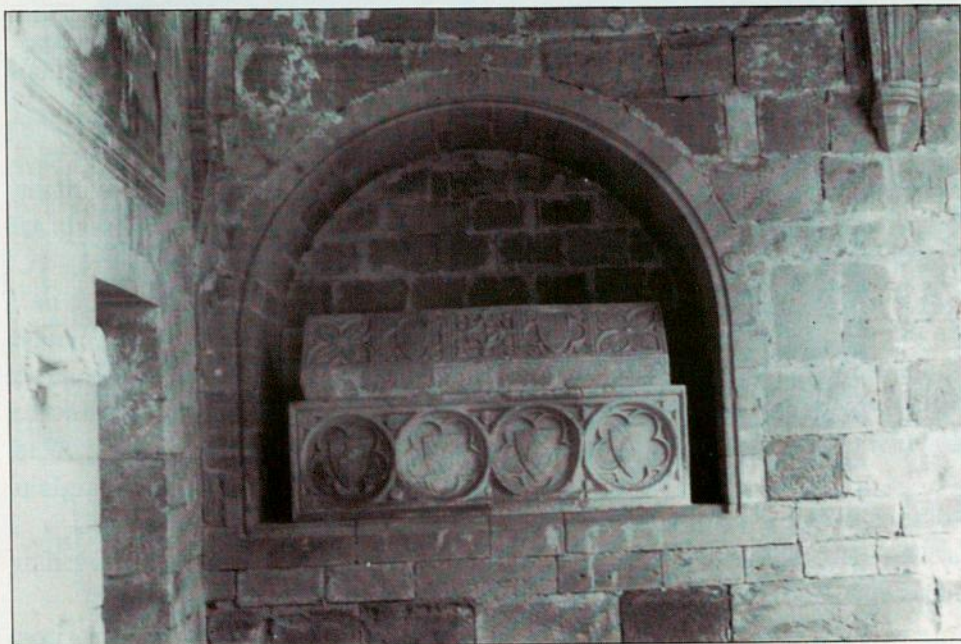
Trobem Bernat en la presa de Balaguer, l'any 1228. Ho diu Zurita en explicar que don Jaume, després d'haver pres Linyola en la guerra contra Grau de Cabrera, «fue a poner cerco a la ciudad de Balaguer acompañado de D. Guillén de Moncada, de Guillén de Cervera, de Bernardo de Montbrió y de muchos caballeros catalanes y ricos hombres de Aragón». El trobem després en molts incidents de la conquesta de Mallorca, sobretot en el setge de Palma, car fou un dels primers cavallers que entraren a la ciutat. I figurà darrerament, l'any 1233, en la presa de Morella, al costat mateix del gran capità Blasc d'Alagon.

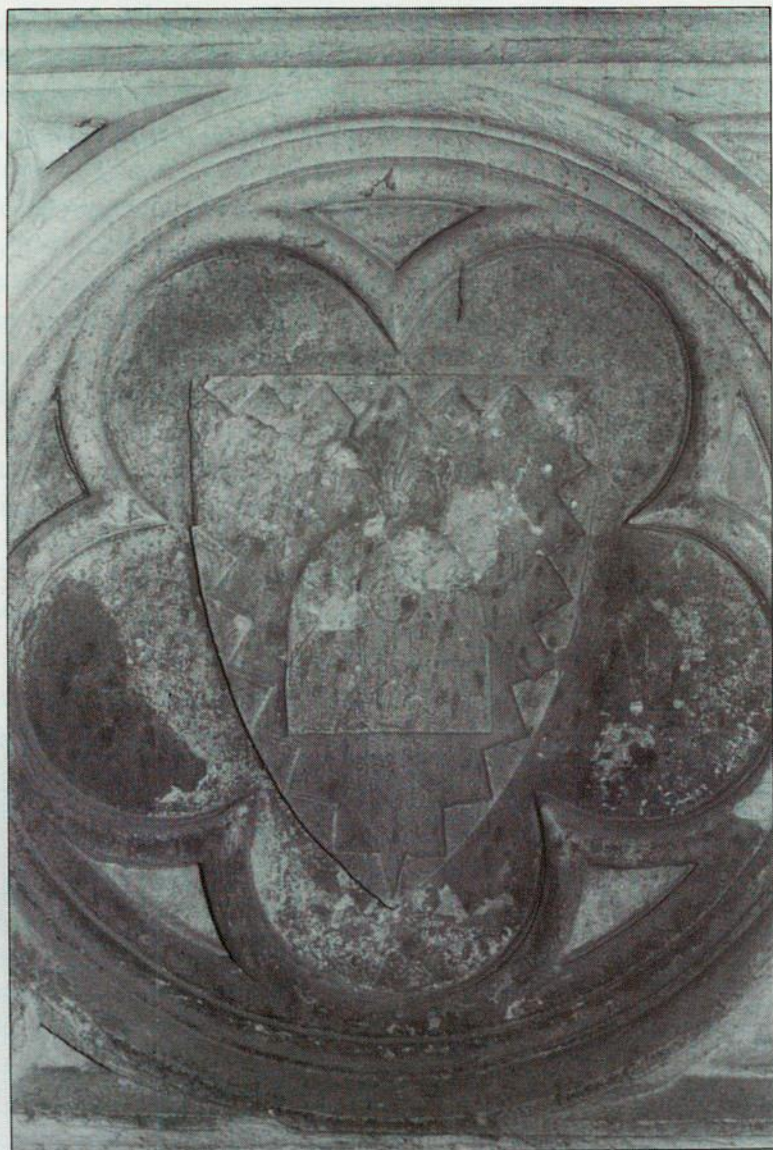
Res més sabem d'aquest brau cavaller. Consta que va morir l'any 1235 i que fou enterrat al claustre de Santes Creus sense precisar-se la data en què es portà a terme l'enterrament. Actualment encara es veu el seu sepulcre en una de les ales; és de creure que és enterrat allà, baldament sembli que el cronista Creus vacil·la d'afirmar-ho. En parla en la seva història del Monestir i diu: «Urna con escudos que llevan montes y flores de lis por divisa, que se miran también en una lápida colocada en el suelo al pie de dicho sepulcro». ¿És enterrat Bernat de Montbrió dins l'urna o sota la lauda? Sembla que ho és dins l'urna,

tractant-se d'un tant significat cavaller. Potser fou enterrat sota la lauda al-
gun altre membre de la família i que li volgué fer costat després de la mort.

Fou possiblement Bernat de Montbrió un cavaller templari, i un dels que
instruí Jaume I el Conqueridor durant la seva minoria d'edat. Aquesta és una
observació nostra que no té fonament però que les dades que hem trobat coin-
cideixen per a fer-nos dir això.

Aquesta tomba es troba en una de les ales del claustre d'entrada del Monestir de Santes Creus.

Escut de Bernat de Montbrió amb muntanyes i flors de Lis, que estan gravades a la tomba.

RECULLS DE DIARI

Aquestes notícies han estat extretes de diaris comarcals que s'escriuen a Montblanc i parlaven de la Conca de Barberà. Aquests diaris eren de caràcter setmanal.

LA CONCA DE BARBERÀ, SETMANARI COMARCAL

— 31-5-1903.- Està vacant la plaça de secretari d'aquest Municipi per defunció del que la desenpenyorava, i es donen vuit dies de temps per a que puguin presentar les sol·licituts aquells que las pretinguin.

— 8-7-1905.- S'ha notificat per l'administració d'hisenda de la província l'aprovació dels expedients de filoxera als següents interessats d'aquesta vila: Na Rafaela Aluja, Na Francisca Canela, En Josep Esteve, En Josep Llobera, En Magí Solé, i En Joan Miret.

— 28-4-1906.- S'ha desenvolupat la malaltia del sarrampió en aquest poble, per tal motiu i per providència de la Junta Local de Sanitat, han estat suspeses les classes en l'escola pública.

— 12-5-1906.- Els malfactors que sembla que envolten per aquesta contrada han deixat indici per ací, en el corral dels nostres amics coneguts de Cal Safraner, Cal Frare, Masover de l'Aluja, i algun altre, emportant-se una trentena de caps d'aviram. No prengueren més per la senzilla raó de que trobaren escurats altres corral que també visitaren els austers tafaners. Es donà part del fet al Sr. Cabo de sometent, sense que sapiguem que s'hagi pogut atrapar a ningú malgrat les gestions fetes per dit senyor.

— 9-6-1906.- Ha desaparegut la passa de sarampió que amoïnava a les famílies d'aquest poble. Per aquest motiu s'han reprès les classes a l'escola pública.

— 15-2-1908.- A la respectable edat de 100 anys ha mort a Milà la nostra compatricia Na Elodia Esteve i Llobera.

LA GAZETA DE LA CONCA

— 22-4-1911.- Ha estat nombrat mestre en propietat d'aquest poble per trasllat En Joaquim Andreu Franquet.

Mossos expectuats del servei militar enguany: de 1911 Josep Moncusi Vilà, exclòs del tot per curt.

— 2-9-1911.- La Festa Major de Sant Llorenç ha estat molt concorreguda de forasters dels pobles veïns i tots els actes s'han celebrat amb força lluïment.

Crida l'atenció, mereixent molts elogis l'haver cantat l'ofici un cor compost de nois i noies dirigit pel Senyor Mestre d'ací. Ho feren admirablement. Hi predicà el senyor Plavá de Montblanc un eloqüent i escaigut sermó.

A la tarda a l'embalat que hi tocava la colla de gralls «Los Feliús» l'omplí una gran gernació, puig per tot arreu es veïen forasters.

Cap al tard la popular eixida de la «Font de Montbrió» es veié concurreguéssim, havent-hi a més de la gent d'ací quasi tota la de Rocafort.

Els jurats de partit nombrats pel bieni de 1911 a 1912 són: En Miquel Huguet Vidal, En Anton Moncusi Marimon, En Joan Amill Sanabre i En Salvador Roset Solé.

LA CONCA DE BARBERÀ, SETMANARI SOCIAL I AGRÍCOLA

— 12-12-1914.- Adjunts dels tribunals Municipals de Montbrió de la Marca: fiscal En Miquel Huguet Vidal i suplent Joan Amill Sanabra; Adjunts: Jaume Andreu Andreu, En Jaume Solé Civit, En Josep Vidal Balsells, En Benvingut Vilà, En Joan Amill Sanabra i En Isidro Sabaté Jové.

— 7-7-1917.- Festa en preparació: Els feligresos d'aquesta parròquia amb motiu de la institució de l'apostolat de l'Oració, preparen una grossa festa, que pendrà força importància per l'obsequi d'una pietosa imatge del Sagrat Cor que ha fet a la nostra església l'Excm. D. Pere Gil de Riudabella.

La festa consistirà en un tridu, que hi predicaran els Rvnts. Anton Sanahuja, vicari de Sarraí, Mn. Joan Gibert, rector d'Olles i Mn. Francesc Contijoch saxontre de la Seu de Saragossa.

— 1-9-1917.- S'ha remès a l'aprovació de la Direcció General, l'acta de replanteig definitiu del camí veïnal de Montblanc a Santa Coloma de Queralt, que està construint la Mancomunitat de Catalunya.

— 7-9-1917.- Entronització del Sagrat Cor. Un solemníssim tridu durant els dies 23, 24 i 25 del passat s'han celebrat per a honorar l'entronització del Sagrat Cor en aquest poble. Hi van predicar els reverents Mn. Anton Sanahuja, vicari de Sarraí, Mn. Joan Gibert, rector d'Olles, i Mn. Dalmau Llavaria, rector de Belltall.

El dia 24 les autoritats i tot el poble amb la clerecia de l'entorn, en processó, van entrar una rica imatge del Sagrat Cor éssent beneïda en una capella preparada a l'entrada del poble. Els carrers estaven adornats amb damassos, amb rama, guirnalles, i sarrells. L'entrada de la processó a l'església fou com tot el tomb solemníssima.

En la comunió del dia 25 hi assistí tothom, l'ofici fou cantat per un nombros cor dirigit pel senyor mestre Joaquim Andreu. Celebra l'Econom. Mn. Sebastià Ferrer fent de ministres el Sr. Rector de Rocafort de Queralt i el senyor Vicari de Sarraí, i mestre de cerimònia Mn. Josep Contijoch fill d'aquest poble i rector de l'Albí.

L'acte de la tarda fou d'aquells que no s'obliden mai. Es repartí a tots els veïns un quadre del Sagrat Cor esplèndid, donatiu de Pere Gil de Riudabella i sortí pel poble amb gran processó la bellíssima imatge del Sagrat Cor de Jesús que fou entronitzada a la casa de la vila, els estudis i en totes i cadascuna de les cases del poble acabant a la casa Rectoral. De retorn, Mn. Dalmau Llavaria feu un sermó ple d'entusiasme i viva fe que va commoure a tothom.

Cap al tard se celebrà una vetllada literària musical, en la que s'hi presentà el quadre «Entronització del Sagrat Cor» pel conegut periodiste D. Lluís Aimerich éssent molt ben interpretada pels joves del poble. S'hi llegiren ademés, boniques i triades poesies, acabant l'acte un parlament de gràcies fervit i ingenu del nostre senyor Ecònom.

En conjunt una festa bellíssima i plena de pietat.

— 13-10-1917.- S'ha constituït en aquest poble una societat agrícola per a treballar per la unió i la defensa dels interessos agrícoles. No dubtem que aquesta societat ve a omplir un buit en aquest poble, puig cada dia es fa més necessària la unió dels agricultors, per a fer-se més forts i aconseguir units, el que cada un en particular, no podria pas. Augurem a la nova societat bons èxits, desitjant que ells siguin sempre la unió del poble.

— 22-12-1917.- Festa de Nadal: A les quatre de la matinada del dia de Nadal, es cantarà amb gran solemnitat una missa pel cor «Sant Llorenç», d'aquesta població, i ademés, consols pastorils en l'acte de l'adoració del Bon Jesús.

A les nou, Missa Major solemne. A la tarda cant de Vespres.

A les vuit del vespre, tindrà lloc una gran vetllada, que posarà en escena «Els Pastorets» drama bíblic del Rvnt. Mn. Josep Domingo de Montblanc, que el desenpenyoraran joves de l'esmentat cor i altres de la població.

El repertori és: Llucifer, en Pere Borràs, l'ancià Simeó, en Joan Montcusí, Natham, n'Anton Tuset, Joel, en Llorenç Amill, en Burrec, en Joan Tuset, Tanoca, Sebastià Amill, i Sant Miquel, la noia Rosa Llobera, i de pastorettes les noies Trinitat Llobera i Maria Esteve.

També es representarà la peça "33.333" i el «Janot de Can Llatenes» pels nens i nenes de l'escola.

— 12-01-1918.- Nadal. La festa de Nadal va resultar solemne assistint als actes religiosos tot el poble. El cor «Sant Llorenç» cantà la missa d'àngels i els nois i noies cançons pastorils a l'acte d'adoració del Bon Jesús dirigits tots pel senyor Mestre.

Pastorets.- El drama bíblic «Els Pastorets» del Rvnt. D. Josep Domingo fou tant del grat del públic que es tornarà a repetir (si Déu vol) el dia 20 a les 8 del vespre, representant-se «El Janot de Can Llatenes» i «La Rondalla dels Infants» pels nois i noies de l'escola, pendrà part el cor «Sant Llorenç», que cantarà «Els tres Tambors» «La Sardana» «A sol Batent» «L'Emigrant» i «Sota de l'Olm». Mils de felicitacions mereixen els nois i noies que tan de sacrifici fan, i molt especial al nostre incansable i intel·ligent Sr. Mestre Joaquim Andreu, que no descansa per inculcar la il·lustració, instrucció i educació en aquest poble.

Festa de Sant Sebastià. El dia 21 tindrà lloc la segona festa dedicada a Sant Sebastià. A les 9 es celebrarà missa solemne pel Rvnt. Ecònom D. Sebastià Ferrer, i el cor «Sant Llorenç» cantarà la missa a tres veus de Schüller, i hi haurà processó, cant del goig del Sant i adoració de la relíquia del Sant.

Per la tarda i nit ball.

LA NOVA CONCA

— 15-2-1919.- Ja que fa algun temps que corria la veu pels pobles veïns que el cor Montbrionenc no existia, tinc el gust de que els lectors de la Nova Conca sàpiguen que dit cor segueix fent els seus assaigs de costum des de la seva fundació, i que no parà més que poc temps degut a la grip.

— 7-8-1920.- Els dies 9 i 10 del corrent celebrarà aquest poble la seva Festa Major, a jutjar pels preparatius resultarà força animada.

El «Quintet Capsblancs» és el que tenim contractat i que gaudeix de justa

fama pel seu harmònic conjunt.

S'obsequiarà a les noies amb ramelletets.

El cor de Montbrió cantarà algunes composicions.

Encara que aquests setmanaris es publicaren fins l'any 1935 aquesta és la última vegada que es fa referència a Montbrió. Degut a que aquests passaren a ser de caràcter més local.

CARTES DEL GOVERN I DEL MINISTERI D'HISENDA

Aquests circulars les trobarem a l'ajuntament quan busquem informació que pogués interessar incloure. Aquests manuscrits han tingut una gran importància en la seva època i avui en dia han passat a ser història.

En una carta del Govern Civil de la província de Tarragona de la societat d'excursions i comptes municipals dirigida a l'alcalde de Montbrió els demana que:

Trobant-se al descobert aquesta alcaldia de la presentació dels comptes municipals corresponents als conceptes de rebuts al marge, i no podent rebre aquest govern per més temps el rebu d de tan important servei, disposarà -per el convenient perquè en el termini de trenta dies tingui entrada en aquest registre els comptes de referència.

Ben guardi a vostè molta cura.

Tarragona 16 de juny de 1903.

Arx. 1862-69, 19-20, 26-27, 27-22, 22-73, 26-27, 27-24, 24-29, 29-30, 30-31, 31-32, 32-33, 33-34, 34-35 i 35-36.

En una altra carta escrita el 10 d'octubre de 1905 per la delegació d'Hisenda de la Província de Tarragona se requereix de nou per aquell fet anterior:

Excmte. alcalde: Li pego de nou que m'hi vagi a veure per consumir pel dia 13. Si no ho fa podrà en un veritable compromís el seu interès amb.

En el rebu d efectuat el 5 de juliol de 1907, aquests foren els resultats:

DISTRICTE: Dues

SECCIÓ: Unica

Fitx que subsciben: President, Adjunts i Interventors que componen la Junta electoral d'aquesta secció.

CARTES DEL GOVERN I DEL MINISTERI D'HISENDA

Aquestes circulars les trobarem a l'ajuntament quan buscàvem informació que pogués interessar incloure. Aquests manuscrits han tingut una gran importància en la seva època i avui en dia han passat a ser història.

En una carta del Govern Civil de la província de Tarragona de la secció d'examen i comptes municipals dirigida a l'alcaldia de Montbrió els deia que:

Trobant-se al descobert aquesta alcaldia de la presentació dels comptes municipals corresponents als exercicis anotats al marge, i no podent tolerar aquest govern per més temps el retard de tan important servei, disposarà vostè el convenient perquè en el termini de trenta dies tinguin entrada en aquest centre els comptes de referència.

Déu guardi a vosté molts anys.

Tarragona 16 de juny de 1903.

Anys: 1868-69, 69-70, 70-71, 71-72, 72-73, 76-77, 77-78, 78-79, 79-80, 80-81, 81-82, 82-83, 83-84, 84-85 i 85-86.

En una altra carta escrita el 10 d'octubre de 1903 per la delegació d'Hisenda de la Província de Tarragona es requeria de nou per aquest fet anterior:

Estimat alcalde: Li prego de nou que mani ingressar per consums pel dia 15. Si no ho fa posa en un veritable compromís el seu afectuós amic.

En el referèndum efectuat el 6 de juliol de 1947, aquests foren els resultats:

DISTRICTE: Únic

SECCIÓ: Única

Els que subscriuen: President, Adjunts i Interventors que componen la Taula electoral d'aquesta secció.

CERTIFIQUEN: Que segons l'acta de la votació corresponent, el resultat del referèndum verificat en aquesta Secció en el dia d'avui, és el següent:

Nombre d'electors de la Secció	158
Nombre de paperetes llegides.....	152
Nombre de votants d'aquesta secció.....	152
Vots emittits en pro del projecte de Succesió	132
Vots emittits en contra.....	5
Vots nuls.....	15

I per la seva inserció immediata en la porta d'aquest col·legi, amb arreglament del disposat en l'article 24 del Decret de 8 de maig de 1947, s'expedeix la present a Montbrió de la Marca a sis de juliol de 1947.

El President: Eugeni Esteve

Adjunt: Ramon Esteve

Adjunt: Josep Vidal

Interventor: Llorenç Amill

Interventor: Joan Moncusí

IR AL PLAT

Durant molts anys va anar a jugar al futbol a Montbrió. Els montbrionencs que jugaven eren: Josep Amill, Amadeu Amill, Josep Borràs, Santiago Solé, Josep Solé, i Pere Álvarez. Aquest equip jugava contra els de Les Piles, Pontils, Biure, Cabra del Camp, Sarral i Vallverd.

FOTO-CROSS

ESPORTS

Entre els anys 1952 —1954, hi havia a Montbrió un equip de futbol que estava format per joves del poble i de Vallespinosa. Els montbrionencs que jugaven eren: Josep Amill, Amadeu Amill, Josep Borràs, Santiago Solé, Josep Solé, i Pere Álvarez. Aquest equip jugava contra els de Les Piles, Pontils, Biure, Cabra del Camp, Sarral i Vallverd.

Amb l'equip que tenien més rivalitat era amb el de Vallverd.

Una vegada, guanyaren un be aquí a Montbrió jugant contra els de Sarral, i un be guanyaren també a Vallespinosa jugant contra els de Vallverd.

Un any per la Festa Major de Pontils anaren primer a Santa Perpètua a peu a dinar, després es traslladaren a Pontils a jugar on es quedaren al ball, i en acabar aquest, tornaren a peu a Montbrió.

Després d'aquest equip no n'ha existit cap més, fins a l'actualitat en que de manera eventual se'n forma un per jugar un dia a l'any, el de la Festa Major. Però, a part del futbol, i sempre en els dies de Festa Major, hi ha altres esports com són:

Aquestes fotografies pertanyen a l'equip de futbol de Montbrí, format per joves del poble i també de Vallespinosa. Els Montbrionencs que hi podem veure són:

*Josep Amill
Amadeu Amill
Josep Borràs
Pere Àlvarez*

TIR AL PLAT

Durant molt anys va acollir a nombrosos participants, essent una competició d'allò més renyida entre els tiradors de la comarca i donant-se premis força importants. Els guanyadors més destacats durant aquests anys han estat: Josep M.ª Camins, Josep Borràs, Josep Rosines.

MOTO-CROSS

Es celebrà tan sols en dues ocasions, però que foren del grat de tothom per la seva espectacularitat, essent sobretot la primera edició, l'esdeveniment esportiu que més públic ha congregat Montbrió en els últims anys.

La cursa constà d'un gran nombre de participants i fou dominada clarament pels dos únics pilots locals, 1er. Xavier Civit, 2on. Jordi Amill.

CAMPIONAT DE BOTIFARRA

Aquesta competició es celebra el diumenge de la Festa Major. És un dels actes més esperats per totes aquelles persones que diumenge darrera diumenge, passen les tardes al Cafè entretenint-se en aquest conegut joc de cartes, i que en aquest dia veuen d'una manera més seriosa i renyida, el que per ells és un joc per passar l'estona.

Els guanyadors de totes les edicions són:

- Pere Borràs i Ramon Tuset.
- Martí Ibáñez i Ramon Ibáñez.
- Jaume Contijoch i Ramon Contijoch.
- Enric Borràs i Josep Ibáñez.

PING-PONG

Campionat de recent creació en la nostra Festa Major, en el que participa el jovent del poble. Els guanyadors han estat: Jordi Poblet, Montserrat Llorenc, Núria Duran.

REPRESENTACIONS TEATRALS

Es realitzaren obres de teatre en l'antic col·legi a Cal Masover i també al cafè, però ací el número de representacions no fou molt gran degut a que era un local molt reduït.

Els anys 1941, 1942, 1943, es representaren els pastorets, interpretats pels joves del poble. Es traslladaren a interpretar-los a Rocafort i Vallespinosa.

Altres obres que interpretaren foren «La Malvasia de Sitges», el sainet «33.333» i d'altres. Aquestes representacions es realitzaven l'últim diumenge d'agost, per la festa del Sagrat Cor. I l'endemà es feia una excursió, en dues ocasions anaren a Montserrat.

Als votants de l'any 1963 es realitzaren uns ballets a càrrec dels alumnes de l'escola, dirigits per la seva professora, la Srta. Concepció Perpinyà.

PLAY BACK

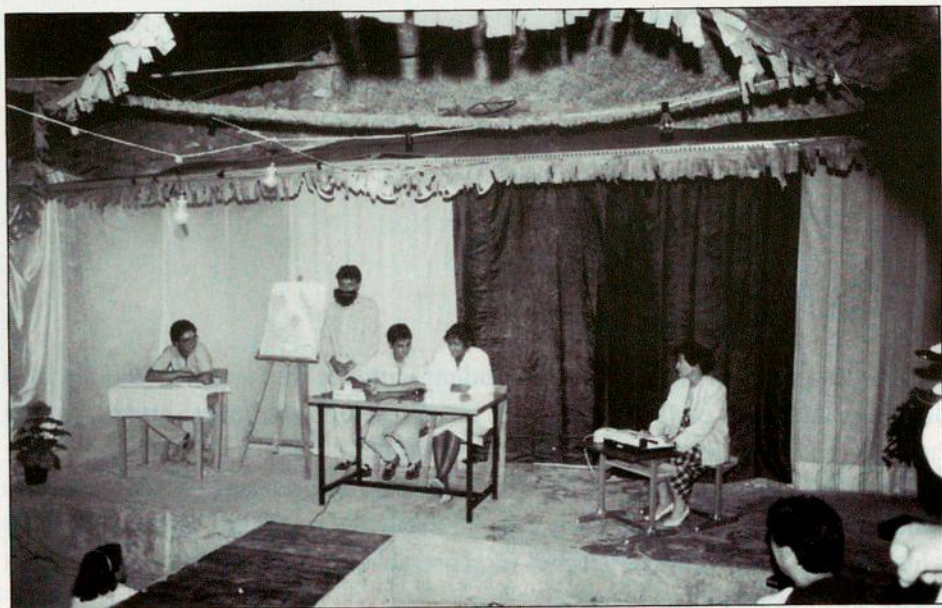
Dins les interpretacions teatrals, podem incloure de 5 anys ençà el festival de Play Back que cada Festa Major ens presenten els joves, encara que el caràcter no sigui del tot teatral, però sí musical.

Per a la seva realització es portaven a terme imitacions en play-back de cantants i ballarins que cada any eren l'estrella del moment. També s'imitava a humoristes, i s'inventaven petites interpretacions en forma de burla o crítica d'allò que succeïa en el moment.

Escena dels «Pastorets» on hi podem veure: Maria Esteve, Concepció Esteve, Rosita Esteve, Mercè Vilà, Carme Esteve, Joan Esteve, Antonieta Forn, Jordi Balanyà, Conxita Orga, Montserrat Vilà, M.ª Teresa Ibáñez, Samuel Orga, Roser Borràs.

Francesc Contijoch, Joan Vilalta, Albert Contijoch, Rosó Civit, Gemma Contijoch.

Els més petits en una actuació.

RECULL FOTOGRÀFIC

Toni Tovar, Francesc Contijoch, Joan Esteve.

Francesc Camins, Imma Esteve, Alex Garcia, Alba Marauri, M.ª Laura Garcia, Albert Pastrana i Robert Clarasó.

Cloenda d'un acte, amb la presentació de tots els components.

ELS HOMES I DONES D'AVUI

Imaginació i
Forma
M. C. 1984

RECULL FOTOGRÀFIC

RECULL FOTOGRÀFIC

ELS HOMES I DONES D'AVUI

*Palmira Tuset
Paquita Tuset
M.ª Teresa Amill*

Josep Borràs

Josep, Núria, Ramon Borràs

*Rosa Llobera
Josep i Amadeu Amill*

Maria i Paquita Esteve

ELS NOSTRES AVIS

En aquestes fotografies podem recordar els nostres avantpassats, tant els que estan entre nosaltres com els que malauradament ens han deixat.

*Ambròs Tuset
Isabel Contijoch*

Engràcia Tudó

Francisca Vilà

Ramon Borràs

*Manuel Fusté
Enric Vilà*

*Rosa Cantó
Joan Amill*

*Rosenda Llobera
Francisca Llobera
Trinitat Llobera*

*Josep Contijoch, carter de Montbrío
fins als voltants de 1939.*

*Llorenç Amill
Rosa Llobera*

*Ramon Esteve
Paquita Tuset*

Francisca Vilà, Pere Borràs.

*Filomena, Dominga,
Llorenç Amill.*

*Jaume Solé
Josep Contijoch
Magí Solé
Francisco Orga
Joan Tuset
Joan Llobera
Ramon Borràs*

EL JOVENT

De tots els pobles veïns, era ben conegut el jovent de Montbrió per l'alegria que tenia, i per la seva personalitat. La prova és l'amistat aconseguida amb moltíssims forasters que pujaven el nostre poble per les festes que organitzaven i també per anar tots plegats als esdeveniments que en altres indrets es celebraven. Avui dia tots conserven la seva amistat.

A la costa de l'església, sortint de missa: M.ª Teresa Amill, Núria Borràs, Carme Llobera, Marisol González, Núria Amill, Pilar Vilà, Carme Solé.

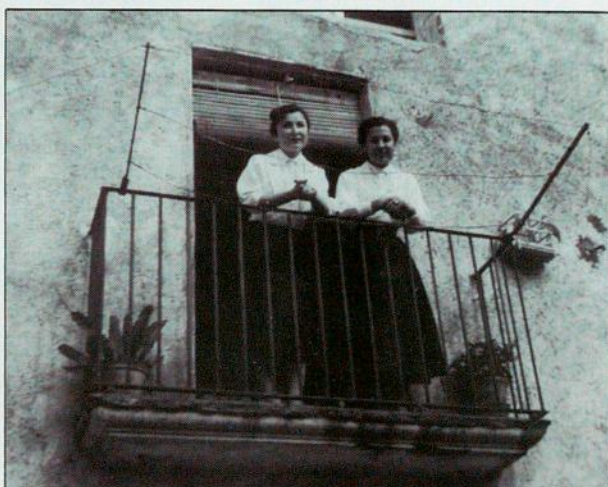
A la porta de l'església: Conxita Vilà, Lola Roset, Paquita Tuset, Maria Contijoch, Juanita Esteve, Rosa Alió, Palmira Tuset, Carme Vidal, Laura Vilà, Adelina Tuset.

*Carme Solé
Carme Llobera
Marisol González
Nuri Pasanat
Núria Borràs
Josep Solé
Josep Amill*

Castell fet a l'era de Sant Miquel, l'anxaneta és Eugeni Esteve.

*Ramona Contijoch
Núria Borràs*

D'esquerra a dreta hi trobem: Carme Llobera, Núria Borràs, Pilar Vilà, Aurèlia Cervelló, Remei Vinyes, Maria Amill, M.ª Teresa Amill.

Carme Solé, Pilar Vilà, Núria Borràs, Emilia «Baste», Pilar Arbós, Teresa «Cosme», Montserrat «Cal ous», Anita, Pepeta «Gris», Teresina «Mixó».

*Rosita Marticella, Laura Vilà,
Josefina Valls, Pilar Vilà,
Carme Esteve, Mercè Vilà,
Josefina Marina, Rosita Esteve,
Joan Balanyà, Nuri Balanyà,
Concepció Esteve, Joan Marina,
Josep M.ª Marticella,
Montserrat Vilà, Samuel Orga,
Conxita Orga, Antonieta Forn.*

Rosita Marticella, Núria Borràs, Carme Llobera.

Carme Sardà, Mercè Vilà, Alejandro Vilà, Rosita Esteve, Vicenç Ibàñez, M.ª Teresa Amill, Carme Solé, Carme Esteve, M.ª Teresa Ibàñez, Conxita Orga, Maria Esteve, Lourdes Balanyà, Samuel Orga, Jordi Balanyà.

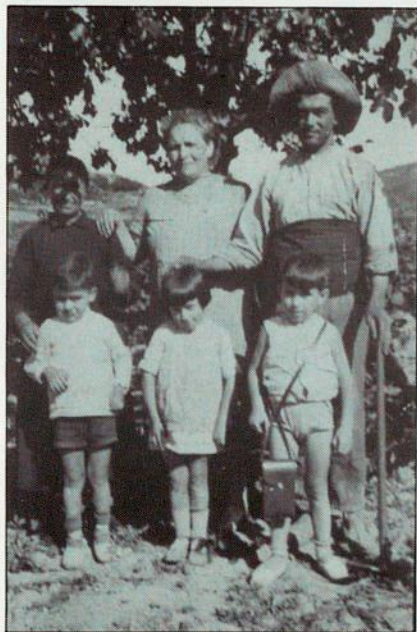
*Carme Esteve
Maria Esteve
Montserrat Vilà
Mercè Vilà
Rosita Esteve
Concepció Esteve*

L'HORTA

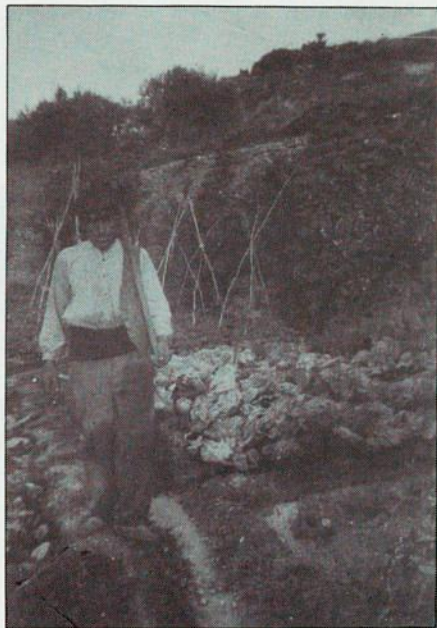
Des de fa anys totes les cases han disposat del seu hort on hi planten les verdures
llegums necessàries pel seu consum.

Aquests horts es troben principalment al costat de la font del poble, font voltada,
o en parcel·les particulars.

*Carina Esteve
Ramon Esteve*

Ramon Borràs

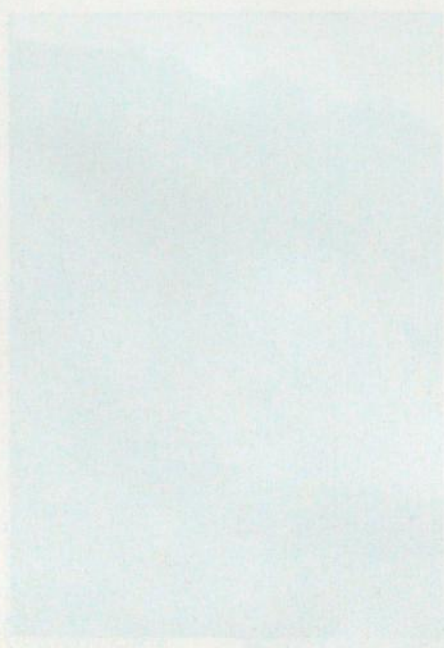
ATTENTION

It is the first time for years that we have been able to see each other. The children are all grown up now. The mother is very happy to see them. The father is also very happy. They are all very well. The mother is very happy to see them. The father is also very happy. They are all very well.

The mother is very happy to see them. The father is also very happy. They are all very well. The mother is very happy to see them. The father is also very happy. They are all very well.

John Doe
Jane Doe

BATRE A L'ERA

Ens resta encara palesa en tots nosaltres la imatge del batre a l'era. Aquell animal donant toms arrossegant el corró i el trill separant així, el gra de la palla. Les llargues temporades del segar —avui en la actualitat i gràcies als avenços de la tecnologia— han estat reduïdes a molt menys de la meitat, al canviar la falç i l'era per la «cosechadora».

Pere, Josep i Ramon Borràs

*Ramon Esteve
Eugeni Esteve*

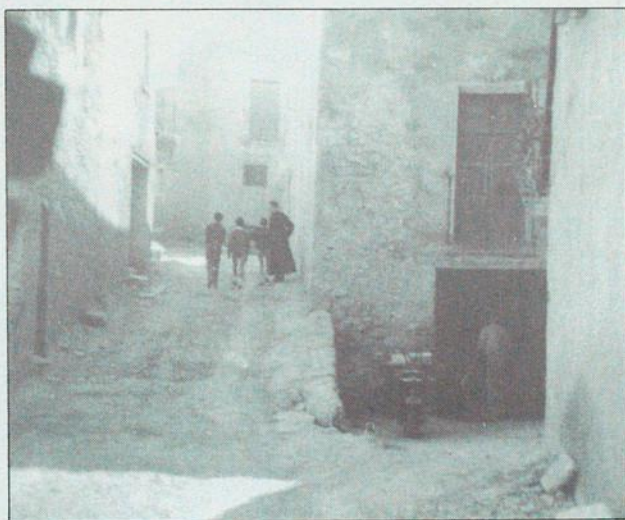
*Ramon Esteve
Carme Esteve
Rosita Esteve
Paquita Tuset
Joan Álvarez
Antoni Vidal*

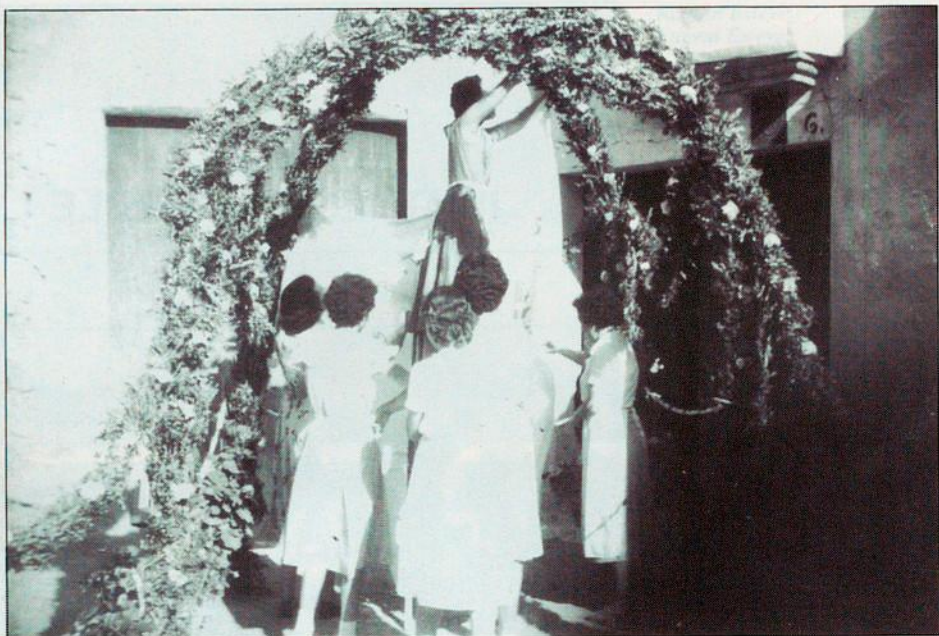
IMATGES DEL POBLE

Visita pastoral del Sr. Arquebisbe de Tarragona acompanyat de Mossèn Raventós.

El carrer de l'església amb una imatge que es produïa cada diumenge, la del capellà i els escolans dirigint-se cap a ella.

Visita de la Mare de Déu de Fàtima a la nostra Vila. Els carrers foren guarnits amb arcs de flors, i es construí una capella de flors per donar-li la benvinguda.

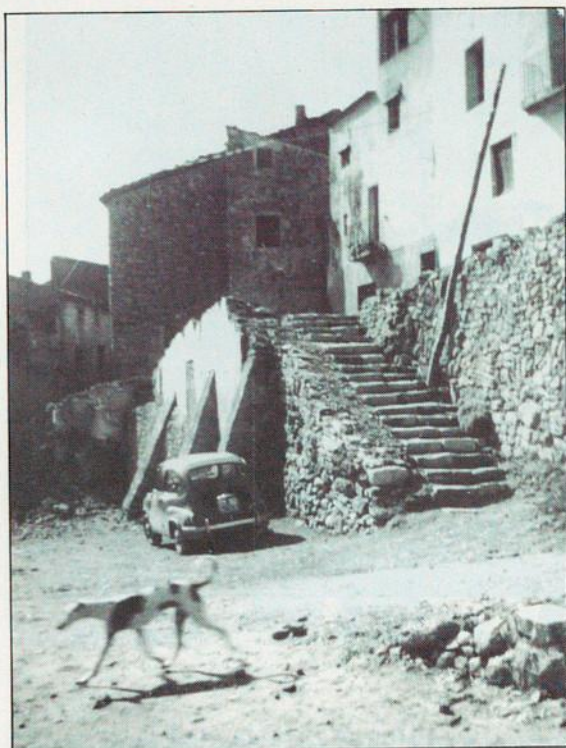

Vista del poble abans que es construís la «fàbrica».

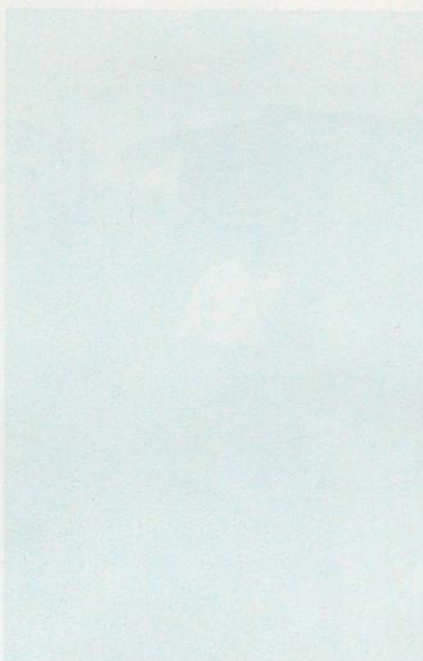
Vista general.

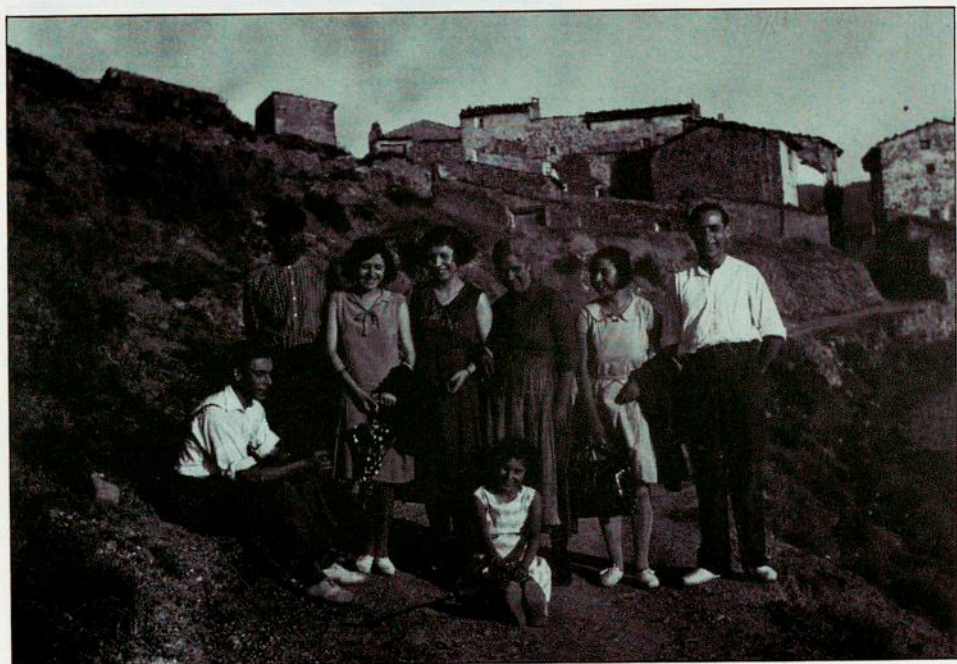

La foto superior fou feta poc després de que s'enderroqués l'edifici de l'escola i en la inferior, tal com és ara.

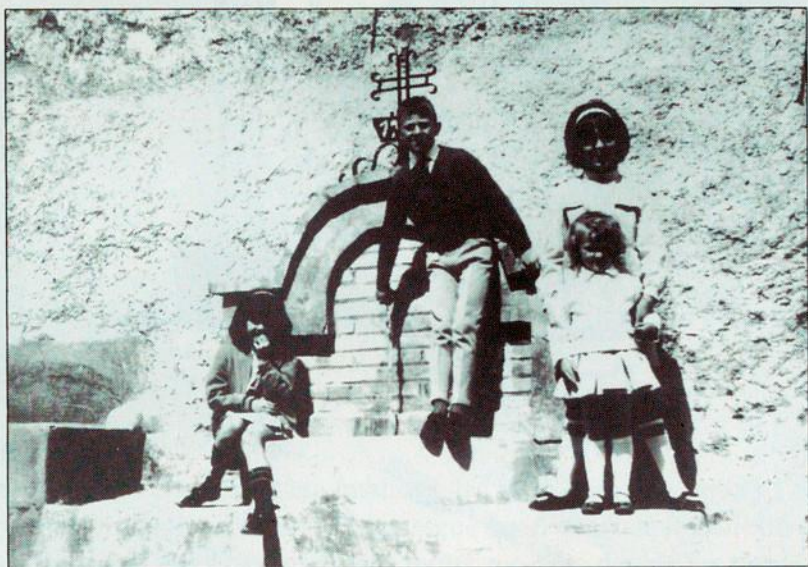
En la foto superior podem veure a l'esquerra l'antic edifici de l'escola. En la inferior el mateix indret actualment.

En el camí de Rocafort: Ramon Borràs, Teresina Valls, Maria Vilà, Josefa Malet, Mundeta Rosselló, amic de Joan Vilà, Joan Vilà, Esther Vilà.

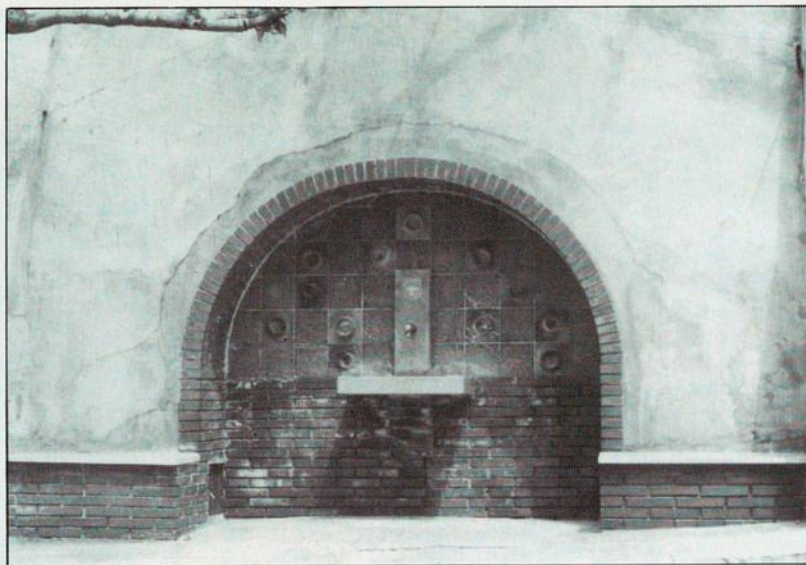
Actualment.

Aquesta font es troba a la plaça Major, fou construïda a l'any 1964, quan es feren les obres de pavimentació dels carrers.

Actualment.

Cruïlla dels carrers Major i Església, on es veu la diferència de com era abans de la pavimentació i actualment.

LA FONT DEL POBLE

Antigament aquesta imatge era habitual, les joves anaven a buscar l'aigua a la font, amb els cantarets. Però desaparegué quan s'instal·là la connexió a tot al poble. D'aquesta font tots guardem molts records, des de les dones on hi rentaven la roba al «rentador», fins als més joves que de petits ens hi banyàvem.

Remei Vinyes, Pilar Vilà, Aurèlia Cervelló

LA NEVADA DE 1970

Aquesta nevada va caure a l'hivern de 1970. Durant vuit dies restaren incommunicats, sense possibilitat de traslladar-se a cap poble veí.

LA CAÇA

De tothom és ben coneguda l'afició que els montbrionencs han tingut des de fa molts anys per la caça, principalment de conill, perdiu, llebre i porc senglar. En aquestes fotografies veiem les colles de caçadors que es formaven per anar a passar el dia al bosc i a la vegada practicar el seu esport favorit.

LA CAÇA

Pilar Vilà mostrant un porc senglar

L'ESCOLA

Curs: 1917

El professor: Joaquim Andreu

Els alumnes:

Salvador Raset, Joan Vilà, Ramon Esteve, Enric Solé, Jaume Contijoch, Ramon «cal Agustí», Maria Contijoch, Rosa Llobera, Antònia Contijoch, Maria Raset, Trinitat Llobera, Montserrat Solé, Maria Esteve, Rosenda Llobera, Paquita Esteve, Eugenio Esteve, Pilar Arbós, Assumpció Solé, Beatriz Esteve, Aurèlia Vilà, Ramon Contijoch, Ramon Esteve, Josep M.ª Esteve, Jaume «cal Agustí», Conxita Vilà, Emília Solé, Ramon Contijoch, Salvador «cal Agustí», Alejandro Vilà.

Curs: 1935
El professor: Baldes
Els alumnes:

Armengol Tuset
Palmira Tuset
Josefina Forn
Laura Vilà
Lola Tuset
Placita Tuset
Adelina Tuset
Francesc Forn
Josep Amill
Maria Amill
Carme Solé
Núria Borràs
Francesc Contijoch
Amadeu Amill
Josep Solé
Ramon Borràs
Josep Borràs
Teresina Amill
Pilar Vilà
Santiago Solé

Curs: 1963

La professora: Maria Fabra

Els alumnes:

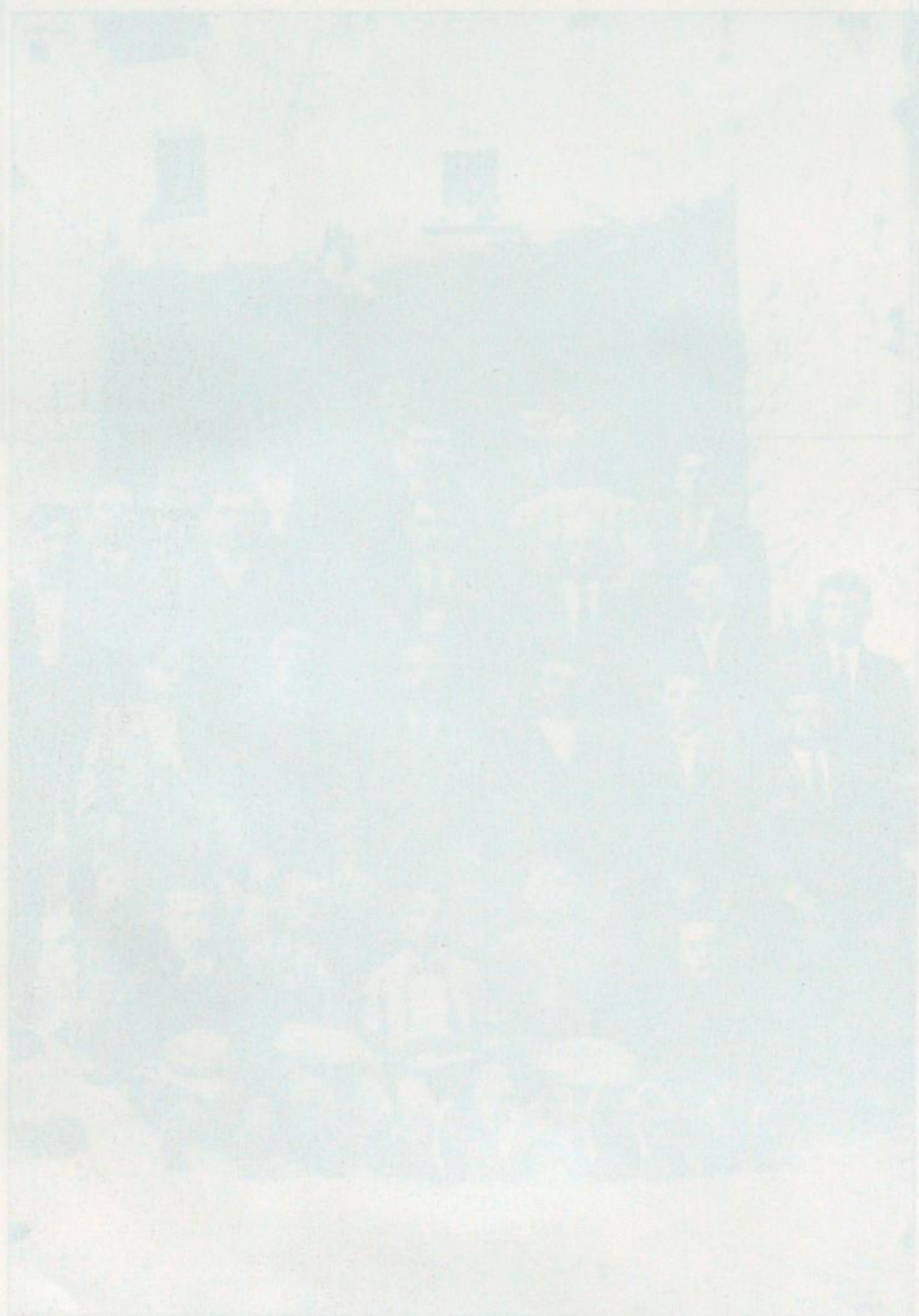
Samuel Orga
Jordi Balanyà
Joan Tuset
Ramon Ibáñez
Anna M.ª Masip
Enric Borràs
Conxita Orga
Raimunda Orga
Antonieta Forn
Maria Borràs
Roser Borràs
Montserrat Vilà
Josep Ibáñez
M.ª Teresa Ibáñez

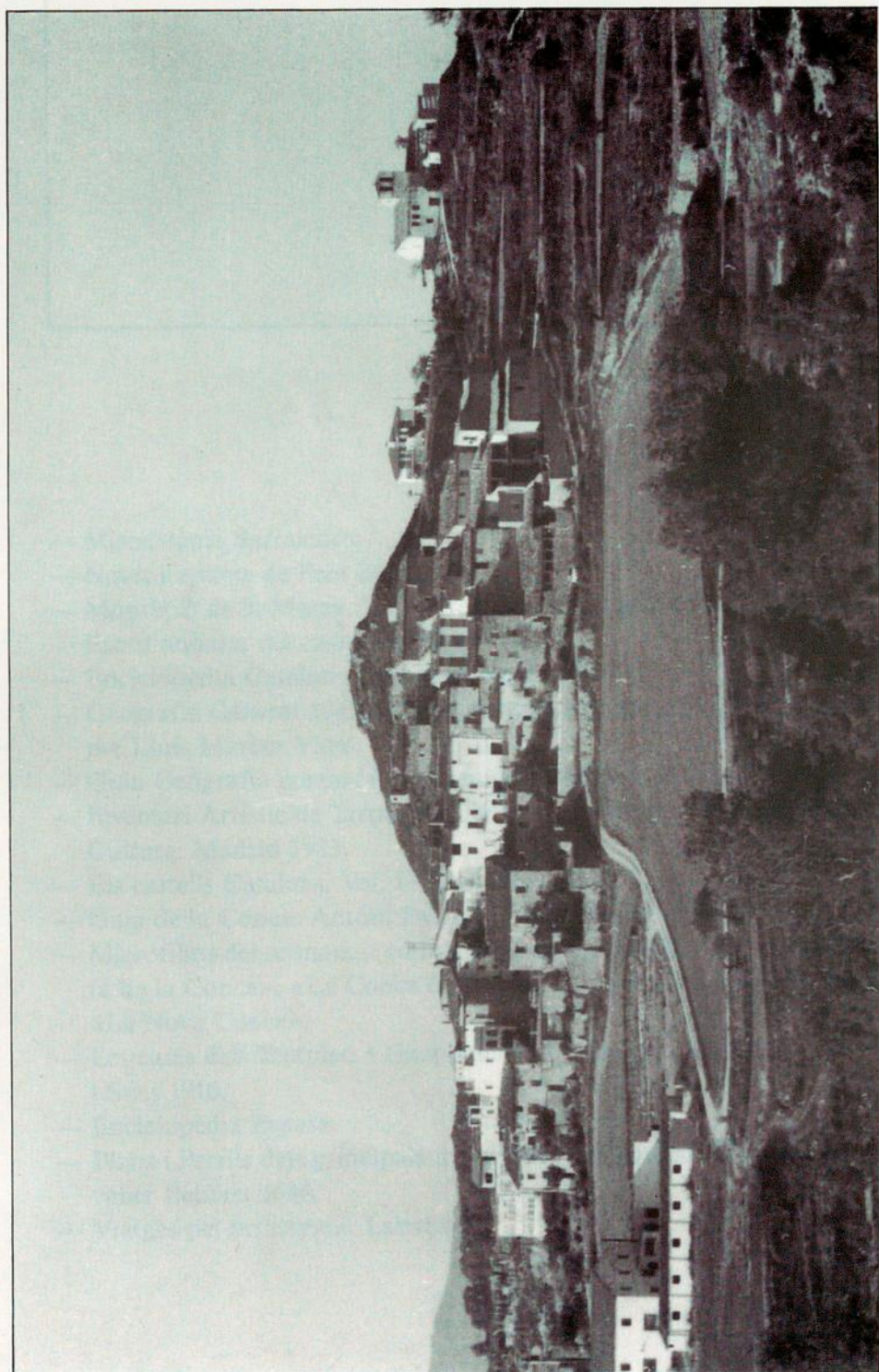
EL COR DE MONTBRIÓ

Aquesta fotografia fou feta als voltants de 1911 i 1917
El cor estava format per:

*Ambrós Tuset
Anton Tuset
Joan Montcusí
Josep Balanyà
Joan Tuset
Casimiro Roset
Josep Montcusí
Joaquim Andreu
Josep Contijoch
Joan Solé
Llorenç Amill
Josep Solé
Pere Borràs
Anton Amill
Josep Amill
Josep Esteve
Sebastià Amill
Ramon Tarragó
Josep Contijoch
Ramon Esteve
Enric Solé
Joan Vilà*

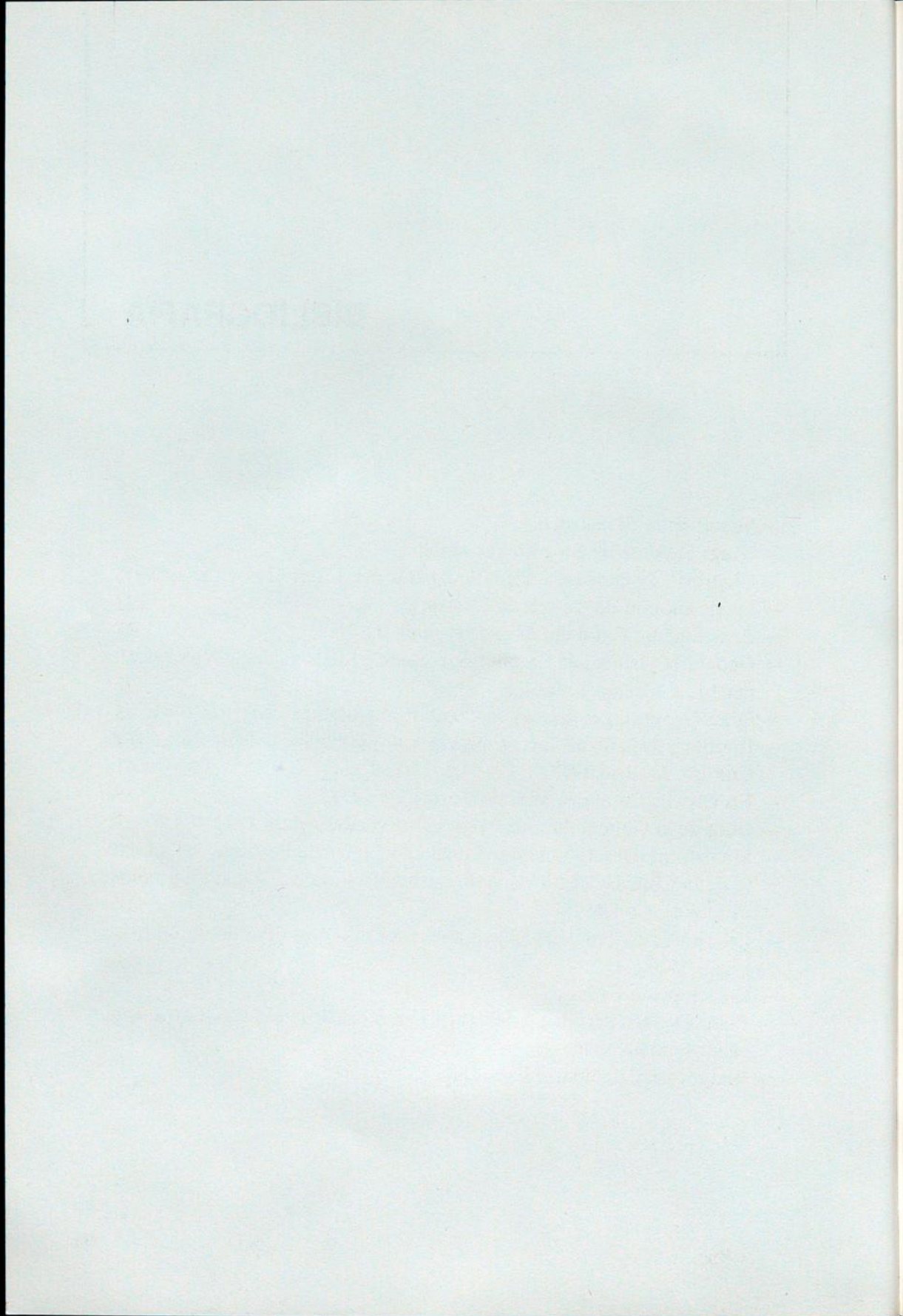

BIBLIOGRAFIA

- Miscel·lània Sarralenca.
- Notes i apunts de Pere Borràs Malet.
- Montbrió de la Marca. Treball realitzat per Josep Llores i Esteve.
- Escrit anònim del castell de Montbrió.
- Enciclopèdia Catalana editada el maig de 1977.
- Geografia General de Catalunya, editada a finals del segle XIX i escrita per Lluís Marian Vidal.
- Gran Geografia comarcal de Catalunya, editada el març de 1983.
- Inventari Artístic de Tarragona i la seva província. Vol. II Ministeri de Cultura. Madrid 1983.
- Els castells Catalans, Vol. IV. Barcelona 1973.
- Guia de la Conca. Antoni Palau i Dolcet. Barcelona 1932.
- Microfilms del setmanari comarcal «La Conca de Barberà». «La Gaze-
ta de la Conca». «La Conca de Barberà, setmanari social i agrícola».
«La Nova Conca».
- Les cases dels Templers i Hospitalers a Catalunya.- Per Joaquim Miret
i Sans 1910.
- Enciclopèdia Espasa.
- Plans i Perfils dels principals forts i viles del Roselló i Catalunya. Che-
valier Beulieu 1646.
- Viatges pel principat... Laborda.

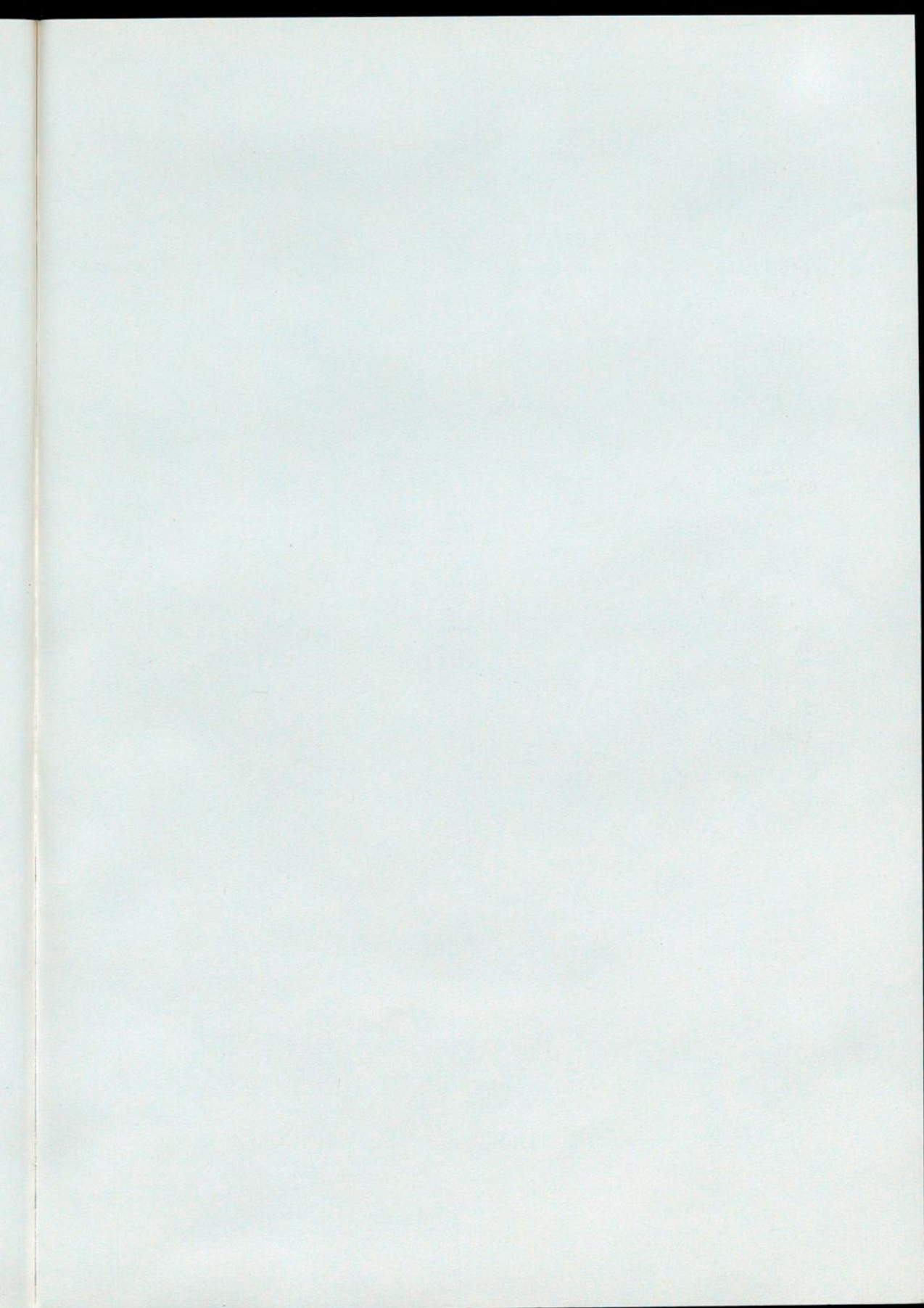
ÍNDIX

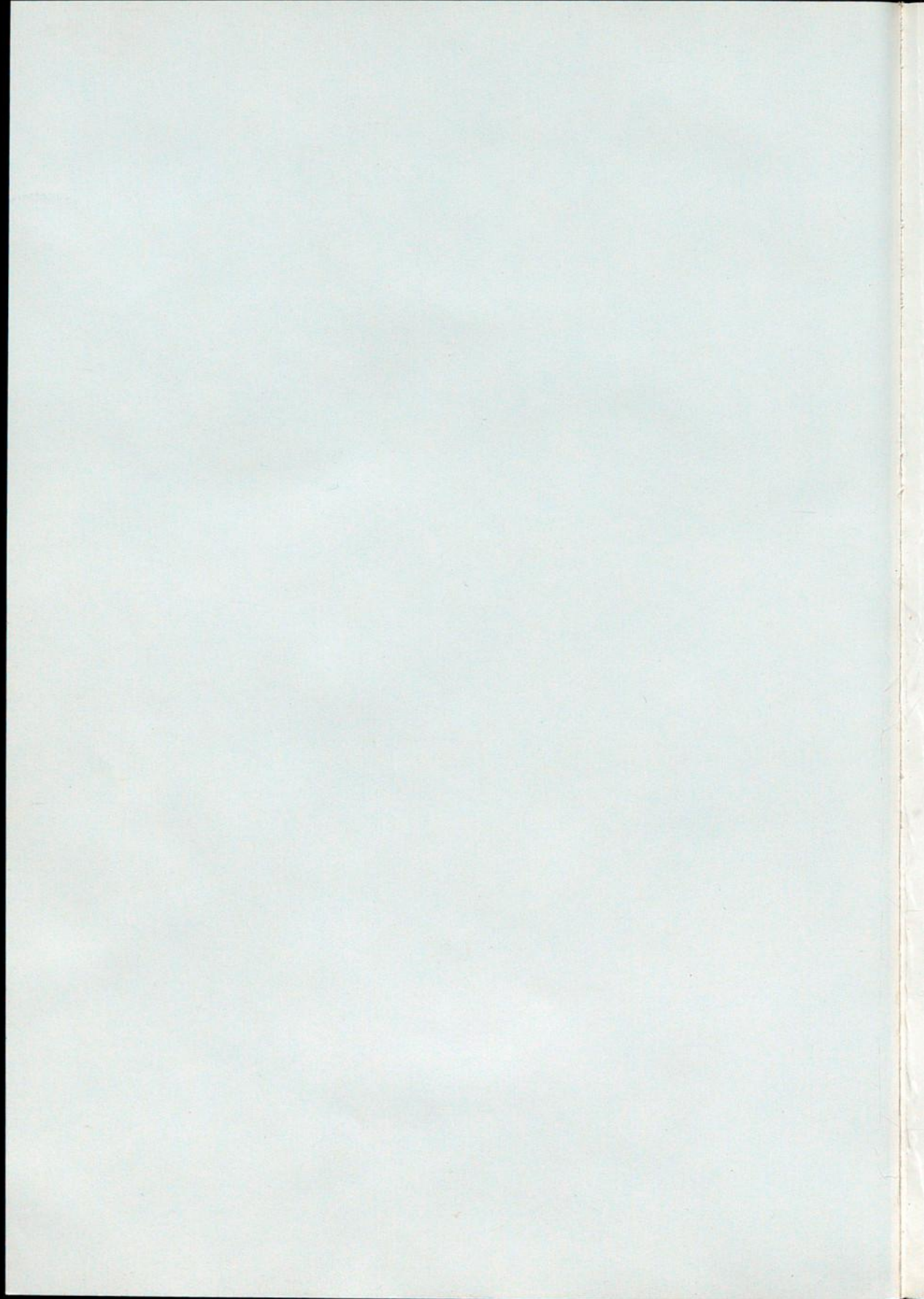
Presentació	1
La Conca de Barberà	15
Parlem de Montbrió	21
Racons del terme	25
Jaciment de la Font Voltada	
Ana Mir i Antoni Freixes	33
Els Ibers	37
Els orígens de la Marca Hispànica	45
Els Templers	47
Plànol de Montbrió	53
El Col·legi, La casa de la Vila i el Cafè	57
El Comerç	61
Festes Religioses	63
Incorporació del Municipi de Montbrió al de Sarrià	67
Premi a les millores del poble	71
L'església	73
De Vallverd a Montbrió	77
Més enllà de lo material	
Casimir Forn	79
Montbrionencs d'esperit	
Xavier Civit	89
Evolució d'Espanya	
Pere Borràs	93
Remeis per guarir les malalties	
Pere Borràs	95
Millores i desperfectes del poble	
Pere Borràs	97
Diari de guerra	
Eugeni Esteve	99

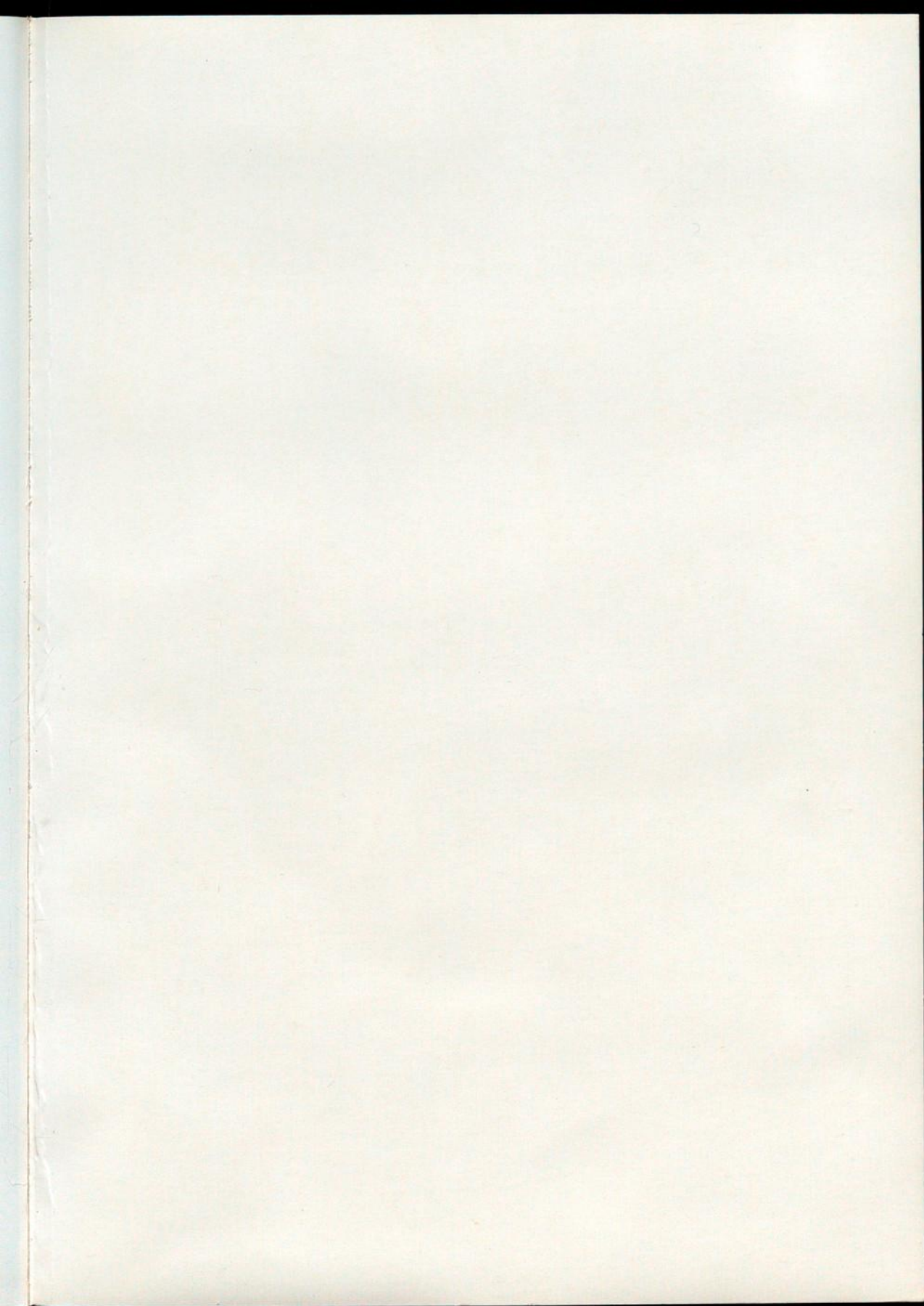
Notes històriques	
Josep M ^a Sans i Travé	101
Montbrió	
Joaquim Miret i Sans	111
Història del Castell	113
El fidel cavaller Bernat de Montbrió	119
Reculls de diari	123
Cartes del Govern i del Ministeri d'Hisenda	129
Esports	131
Representacions Teatral	135

RECULL FOTOGRÀFIC

Els homes i dones d'avui	141
Els nostres avis	143
El jovent	149
L'horta	155
Batre a l'era	157
Imatges del poble	159
La nevada de 1970	164
La font del poble	167
La caça	171
L'escola	175
El cor de Montbrió	178
Bibliografia	183

EL NOSTRE POBLE, MONTBRIÓ